

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

KUR'ÂN VE TEVRAT'TA BÜYÜK GÜNAHLAR

HAZIRLAYAN
MERVE PEKALKAN
128106021003

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DR.ÖĞR.ÜYESİ AYŞE BETÜL ORUÇ

KONYA-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Merve PEKALKAN
	Numarası	128106021003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri/ Tefsir
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Betül ORUÇ
	Tezin Adı	KUR'ÂN'DA VE TEVRAT'TA BÜYÜK GÜNAHLAR

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan KUR'ÂN'DA VE TEVRAT'TA BÜYÜK GÜNAHLAR başlıklı bu çalışma 21/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Dr. Öğr. Üyesi	Ayşe Betül ORUÇ	
2	Dr. Öğr. Üyesi	Hakan UĞUR	
3	Doç. Dr.	Mustafa ÖZGEN	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN KONYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Merve PEKALKAN		
	Numarası	128106021003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri/ Tefsir		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
Tezin Adı	KUR'ÂN'DA VE TEVRAT'TA BÜYÜK GÜNAHLAR			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Merve PEKALKAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR	vii
ÖZET	viii
GİRİŞ	x

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN-I KERÎM'DE GÜNAH KAVRAMI VE BU ANLAMDAKİ KELİMELEER

I. KUR'AN' DA GEÇEN GÜNAH KAVRAMLARI.....	1
A. KEBÂİR.....	3
B. DİĞER KAVRAMLAR.....	7
1) İSM (إثم).....	7
2) SEYYİE(السَّيِّئَةُ).....	9
3) ZENB (الذَّنْبُ).....	11
4) HABÎS (الْحَبِيبِث).....	12
5) FUHŞ (فحش).....	13
6) VİZR (وزر).....	16
7) ŞİKÂK(شقاق).....	18
II.TEVRATTA GEÇEN GÜNAH KAVRAMLARI.....	19
A. HET.....	20
B. HEREM.....	21
C. AVON.....	22
D. PEŞA.....	22
E. NEZİKİN	23
F. AVERA.....	24
G. KARET.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN VE TEVRAT'TA GEÇEN BÜYÜK GÜNAHLAR

I. KUR'ÂN'DA GEÇEN BÜYÜK GÜNAHLAR.....	26
A. Allâh'a Şirk Koşmak.....	26
B. Haksız Yere Adam Öldürmek.....	27
C. Anne Babaya Sıkıntı Vermek	30

D. Yalan Yere Yemin Etmek	32
E. Zina Yapmak ve Namuslu Bir Kimseye Zina İsnadında Bulunmak	34
F. Fâiz Yemek	36
G. Yetim Malı Yemek	39
II. TEVRAT'TA GEÇEN BÜYÜK GÜNAHLAR	41
A. Puta Tapmak (Avoda Zara)	42
B. Yalan Yere Yemin Etmek.....	43
C. Şabat Yasağını İhlal Etmek	44
D. Adam Öldürmek	46
E. Hırsızlık Yapmak.....	47
F. Zina Yapmak.....	48
G. Sihirbazlık Yapmak.....	50
III. KARŞILAŞTIRMA	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
KUR'ÂN VE TEVRAT'TA BÜYÜK GÜNAHLARA VERİLEN CEZALAR (HAD CEZALARI)	
I. KUR'ÂN DA BÜYÜK GÜNAHLARA VERİLEN HAD CEZALARI.....	53
A. Adam Öldürmek	56
B. Hırsızlık Yapmak.....	60
C. Zina Yapmak	61
D. Namuslu Kadına Zina Ettiği İftirasında Bulunmak.....	66
II. TEVRAT'TA HAD CEZALARI	69
A. Rabbe Sövmek.....	71
B. Adam Öldürmek	72
C. Zina Yapmak	73
D. Hırsızlık Yapmak	76
E. Anne Babaya İtaatsizlik Etmek.....	77
III. KARŞILAŞTIRMA	78
SONUÇ.....	80
KAYNAKÇA	83

ÖNSÖZ

İnsan, Allah (c.c)'in yarattığı en değerli varlıktır. İnsanoğlu vahye muhatap kabul edilerek akıl ile donatılmış, yeryüzünde halife olma görevi kendisine tevdi edilmiş ve burayı imar ve ıslah etmekle yükümlü kılınmıştır. Bütün bu ulvî vasıflarla bezenen insanoğlunu yüce yaratıcı zaman zaman peygamberler ve ilâhî kitaplar göndererek sırat-ı müstakim'de tutmayı amaçlamıştır. Kur'ân-ı Kerim'de: “*Şüphesiz biz ona yolu gösterdik. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder.*”¹ buyurularak insanlara, vahiy ışığında hak ile bâtulın açıklandığı belirtilmiştir. Allah'ın eşref-i mahlukât kıldığı insan ise bazı zamanlar içinde var olan kötülüğe meyledip, nefsi arzularına uyarak ilahi yasaları ihlâl etmiştir. Bu ihlaller de toplum tarafından genel olarak “Günah” olarak adlandırılmıştır. Günah kavramı sadece İslam'da değil, hemen hemen tüm din mensuplarınca kullanılan çok eski bir kavramdır.

Her insanın rabbine açılan bir penceresi vardır. Günah ise, insanın yaratıcısıyla arasında bulunan bu pencereye kalın bir perde çekmeye benzer. İnsanın yaratıcısıyla olan ilişkisine günah bu denli zarar verdiği için, özellikle ilahi dinler bu husus üzerinde titizlikle durmaktadır. Yüce Allah, insanların içinde potansiyel olarak var olan mâsiyet eğilimini ve günah işlemekten hiçbir kulunun berî olamayacağını bilmekte, bu yüzden de insanları özellikle de büyük günah işleme hususunda sakındırmaktadır. “*Eğer size yasaklanan (günah)ların büyüklerinden (الكبائر) kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere koyarız.*”² âyeti bu hususa delil olmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de olduğu gibi, Tevrat'ta da insanlar yaratıcının buyruklarını çiğnemekten sakındırılmışlardır. Tanrı Yahve'ye itaatsizlik edenlerin başlarına büyük felaketlerin geleceği Tevrat'ta sıklıkla vurgulanmaktadır.³

Kur'ân ve Tevrat, günah işleyen insanları yaptıklarından pişman olmaya ve tekrar aynı hataları yapmamaya çağırılmış, bunun için de tövbe kapısını açmıştır. Tezimizde ayrıntıları ile işleyeceğimiz bu hususlarda İslam, yapılan suça göre değişmekle birlikte, samimi bir tövbeyle ve eğer işin içine had cezası olan bir günah girmişse suça mukabil kişiye dünyada verilecek ceza ile insanların günahlardan

---

¹ İnsân, 76/3.

² Nisâ, 4/31.

³ Bkz. Tesniye, 28/15.

temizleneceğini öngörürken; Tevrat'ta bu arınmanın ancak sunak ve adaklarla ve bu dünyada başa gelecek musibetlerle gerçekleşeceğine inanılmaktadır.

Büyük günahları ve bu günahlara İslam ve Yahudiliğin uygun gördüğü cezaları inceleyeceğimiz tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin birincisinde, Kur'an'da ve Tevrat'ta geçen günah kavramlarını, özellikle de büyük günahlardan bahsedilirken kutsal metinlerde kullanılan kelimeleri ve bu kelimelerin terim ve sözlük manasını inceledik. Kur'an'da geçen kavramları incelerken, Kur'an'ın Arapça bir kitap olması hasebiyle, ilk dönem Arap sözlüklerine ve Arap toplumunda bu kelimelerin hangi manalarda kullanıldığına bilhassa yer verdik. Tevrat'ta geçen günah kavramlarını açıklarken daha çok Yahudilik ansiklopedilerinden yararlandık. İkinci bölümde Kur'an'da ve Tevrat'ta geçen büyük günahları, bu günahların neler olduğu ve ayetlerde nasıl bir sakındırma üslubu ile geçtiğini incelemeye çalıştık. İslam'da geçen büyük günahlarda temel kaynak olarak, Kur'an ve hadisleri baz alırken, Yahudilikte büyük günah olarak zikredilen inanç ve davranışlarda, Tevratı temel kaynak kabul edip, zaman zaman da Tevrat'ın yorumu olan Mişna ve Talmut'a ve Rabbilerin yaptığı yorumlara da yer verdik. Üçüncü bölümümüzde ise Kur'an ve Tevrat'ta büyük günahları işleyenlere uygun görülmüş cezaları inceledik. Bu bölümde Kuran'da geçen had cezalarına kısaca inceleyip, bazı cezalar üzerinde (hırsızlık, zina) had cezası mı yoksa tâzir cezası mı olduğu hususundaki tartışmalara da kısaca yer verdik. İkinci bölümde Kur'an'da büyük günahlar olarak işlediğimiz bazı maddeleri son bölümde ele almadık. Bunun sebebi bu günahları işleyenlere Kur'an'da herhangi bir dünyalık ceza belirlenmiş olmaması ve bu günahları işleyenlerin durumunun âhirete bırakılmasındandır. Yahudiliğe baktığımızda ise âhirete bırakılan bir günahın olmadığını, günahların cezasının bu dünyada peşin verildiğini görmekteyiz. Ayrıca şu konuda da açıklama yapmamız uygun olmaktadır. Yahudilikte ceza kavramı mezhepsel olarak farklılık göstermektedir. Örneğin, klasik Yahudilikte ölüm cezası bir vâkıa iken, modern Yahudilikte ölüm cezası kabul edilmemektedir. Biz bu çalışmamızda Tevrat'tın öngördüğü ceza hukukunu kabul eden klasik Yahudiliği incelemeye çalıştık.

Çalışmamız esnasında, Kur'an ve Tevrat'ta benzerlikler ve farklılıklar incelenmiş ve her iki kutsal kitabın da ilahi yönleri ilk bakışta dikkat çekmiştir. Tıpkı birer pınara benzeyen bu iki kaynağı incelemek ve bu alanda birkaç satır cümle yazmak güzel bir tecrübe olmuştur. Bu tecrübeyi bana nasip eden Allah'a sonsuz şükreder, çalışmamız esnasında her türlü desteği ve yardımı esirgemeyen tez

danışmanım Dr. Ayşe Betül Oruç'a, değerli fikirleri ile çalışmamıza katkı sağlayan tüm tefsir anabilim dalındaki hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Gayret bizden yardım Allah'tandır.

Merve PEKALKAN

KONYA, 2019

KISALTMALAR

AÜİFD.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: bin
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.c	: Celle Celâlühü
CÜİFD.	: Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
çev.	: Çeviri Yapan
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
edt.	: Editör
hz.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
İTOBİAD	: İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
KAÜİFD	: Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
MÜİFD.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
OMÜİF	: 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
s.	: Sayfa/ lar
S.	: Sayı
s.a.v	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
SÜİFD.	: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik Eden
trc.	: Tercüme Eden
ts.	: Tarihsiz
v.b	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
Yay.	: Yayınları
YA	: Yahudilik Ansiklopedisi
ys.	: Yersiz, basım yeri yok

ÖZET

Günah kavramı aslen farsça bir kelime olup, hemen hemen tüm dinlerde kutsala karşı işlenen suç olarak tanımlanmaktadır. Bu tezde Kur'ân ve Tevrat'ta geçen büyük günah kavramlarını, iki dinde de büyük günah addedilen inanç ve davranışları ve işlenen büyük günahlara İslam ve Yahudilik dininin öngördüğü had cezalarını kısaca açıklamaya çalıştık.

Kur'ân ve Tevrat'ta neredeyse aynı suçların büyük günah sayıldığını ve bu günahlara benzer cezaların takdir edildiğini görmekteyiz. Bununla birlikte bazı günahlar ve bunlara verilecek cezaların farklılıkları da dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Tevrat, Kebîre, Hukuk, Günah, Suç, Ceza.

ABSTRACT

The word "sin" originally comes from Persian and is defined as a crime against the holy God in almost all religions. In this thesis, the concepts of the great sins in the Qur'an and the Torah will be briefly explained, along with the beliefs and behaviours of what is considered to be the greatest sins in both religions, and the ensuing punishments imposed in Islam and Judaism.

In the Qur'an and the Torah, it is striking that very similar crimes are considered as grave sins and similar punishments are inflicted. However, the differences between some sins and their punishments are also noteworthy.

Key Words: Qur'an, Torah, The Great Sin, Law, Sin, Crime, Punishment.

GİRİŞ

Günah kavramı insan hayatında var olan bir realite olup, insanın zihin ve vicdan dünyasında rahatsızlıklara sebep olacak, dini yaşantıda kişileri zora sokacak, yaratıcıya karşı işlenen her türlü suç olarak karşımıza çıkmaktadır. Günah kavramının tanımında, semavi dinlerde ve beşer ürünü olan inanç sistemlerinde farklılık olsa da kutsala karşı yapılan isyan ve saygısızlık yönünden evrensel bir çatı altında toplanmaktadır.

Kur'ân'da günah kavramını ifade etmek üzere pek çok kelime kullanılmıştır. Bunlardan bir kısmı, uyarı ve sakındırma amaçlı basit üsluplar içerirken, bir kısmı da ağır zemm içerir ve yapılmasını kesin ve keskin bir dille yasaklar. Kur'ân'da olduğu gibi ehl-i kitap olan Yahudiler'de de keskin sınırlarla yapılması yasaklanmış bir takım fiiller vardır ki, bunlar da yine ağır bir zemm üslubuyla kişiyi sakındırmaktadır. Kur'ân'da büyük günahları ifade etmek üzere “Kebâir” kavramı kullanılmaktadır. Kebâir kavramının ileride işleyeceğimiz üzere pek çok tanımı yapılmış, bu tanımların ortak noktasını ise, yapılması durumunda kişiye dünyevi ve uhrevi olmak üzere cezai müeyyideler gerekli kılan inanç ve davranışlar oluşturmaktadır.

İslam dininde bir davranışın suç olduğunu ve bu davranışa karşı verilecek cezayı, insanların heves ve arzuları değil, nasırlar belirtir. Yüce Allah evrende geniş bir helal dairesi çizmiş, bunların dışında kalan haramlara ise kullarının yaklaşmamasını emretmiştir. Allâh'u-Teâlâ çizmiş olduğu hudutlara uyulmasına önem vermiş, bu hudutların aşılması durumunda kimi günahların cezasının peşinen dünyada verilmesini (celde, hadd-i kazf, haddü's- sirka vb) emretmiş, kimi günahların cezasını ise âhirete saklamıştır (şirk, yetim malı ve faiz yemek vb).

Allah insanı boş yere yaratmamış⁴, onu başıboş da bırakmamıştır⁵. İnsanları doğru yola sevk etmesi ve onlara güzel örnek olması için pek çok peygamber göndermiş ve “ *Biz peygamber göndermedikçe kimseye azap edecek değiliz.*”⁶ buyurarak, insanların yaptıklarından sorumlu olmasını kendilerine emir ve yasakların bildirilmiş olması şartına bağlamıştır. Allah'ın buyruklarının insanlara bildirilmesi için de kutsal kitaplar gönderilmiştir. Bu kutsal kitaplardan bir tanesi de Hz. Mûsa'ya gönderilmiş olan Tevrat'tır. İslam'da kebâir'den sayılan günahların Yahudilikte'de

---

⁴ Mü'minûn, 23/115.

⁵ Kıyâmet, 75/56.

⁶ İsrâ, 17/15.

olduğu (şirk, zina, adam öldürme, anne babaya itaatsizlik) görölmekle birlikte, kendine has yasakları da vardır (şabat yasağı vb)

Bizim bu çalışmayı yapmamızın temel amacı da Kur'an ve Tevrat'ta geçen büyük günah kavramlarını, bu günahların neler olduğunu, İslam ve Yahudiliğin bu günahları işleyenlere uygun görödüğu cezaları kısaca açıklamaktır. Tez konumuzu seçmeden önce yaptığımız araştırmalar esnasında Kur'an'da geçen günah kavramları üzerine çalışmalar yapıldığıının ancak Tevrat ile mukayeseli, ikisinin aynı anda çalışılmadığıının görölmesi, bu çalışmayı hazırlamamızın esas nedenini teşkil etmektedir. Bu mukayeseyi görmek adına bölüm sonlarında kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

Tezimizi hazırlarken, daha önce büyük günah kavramı üzerine yazılmış makalelerden, yüksek lisans ve doktora tezlerinden, kabâir kitaplarından, sözlüklerden, ansiklopedilerden vb. yararlanılmış ve dipnot olarak yararlanılan eserler gösterilmiştir. Kur'an'da geçen büyük günahları incelerken kaynak sıkıntısı yaşanmamıştır, zira ayetlerin tefsirleri özellikle yol gösterici olmuştur. Ancak Yahudilikte büyük günahlar incelenirken, özellikle kavramlar bazında kaynakların neredeyse tamamının İngilizce ve Fransızca olmasından ve bu eserlere ulaşılamamasından dolayı bir hayli sıkıntı yaşanmıştır. Bunun için de zaman zaman Yahudi sitelerine, Yahudi gazetelerine ve köşe yazılarına bakılmış, yararlanılan bu siteler dipnot olarak verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN-I KERÎM'DE GÜNAH KAVRAMI VE BU ANLAMDAKİ KELİMELELER

I. KUR'ÂN' DA GEÇEN GÜNAH KAVRAMLARI

Allah insanı eşref-i mahlûkât olarak yaratmış, ona dünya ve ahiretini îmar edebilmesi için bir takım meziyetler bahşetmiştir. Bunlardan bir tanesi de diğer canlılara vermediği, iyiyi kötüden ayırma yetisi olan akıldır. Akıl ile insan hak ile bâtulı, hayır ile şerri birbirinden ayırabilmekte ve yine bu özelliği sayesinde ceza ve mükâfât'ı hak edebilmektedir. Yüce yaratıcı insanı sadece akılı ile baş başa bırakmakla da kalmamış, onlara yol gösterecek, güzel örnek olacak peygamberler de göndermiştir. Bununla birlikte kişinin insani; fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için geniş bir helal dairesi çizmiş, bu daire çerçevesinde yaşamasını kullarına emretmiştir. Ancak insanlar bu helal daire ile yetinmeyip haram ve yasaklara daima meyyal olmuş, yasaklar insan nefesine câzip ve çekici görünmüştür. Âdemoğlunun yüce yaratıcının çizdiği hudutlara uymayıp, bu sınırları ihlâl etmesi de günah olarak isimlendirilmiştir. Bu açıdan bakacak olursak, hemen hemen bütün dinler, İnsanoğlunun kutsala karşı işlediği suçları⁷, emre itaatsizlikleri ya da ilahi ihlalleri, “Günah” olarak nitelendirmektedir.⁸

Türkçeye Farsçadan geçmiş olan “günah” kelimesi, dince suç sayılan iş⁹ demek olup “yönelme, meyletme,¹⁰ eğilme, sapma, çıkma”¹¹ gibi anlamlara gelmektedir.¹²Günah kelimesinin Arapça karşılığı olarak “Cünah” kelimesi Kur'an-ı Kerîm'de kullanılmaktadır. Günah kelimesi kapsam olarak çok geniş olup, Allah'ın rızasından kişiyi uzaklaştıracak, toplumda kaos, sıkıntı ve bozgunculuğa sebep olacak, çirkin ve ahlaksızlığa zemin hazırlayacak, kişinin haddini aşmasına, nefesine ve şeytana uymasına neden olacak, kalbine yük getirecek¹³ tüm davranışlara genel olarak

⁷ Neseî, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, *Medâriku't-Tenzil ve Hakaiku't- Tevil*, I-III, Dâru'l- Kelimu't-Tayyib, Beyrût, 1998, I, 145.

⁸ Sönmez, Vecihi, “İslam İnançında Günah Kavramı”, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, S.28, Van, 2017, s.42.

⁹ Demiray, Kemal; Alaylıoğlu, Ruşen, *Ansiklopedik Türkçe Sözlük*, İnkılap Yay., 9. Baskı, İstanbul, 2004, s.248.

¹⁰ İsfahânî, Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed er-Râgıb, *el- Müfredât fi Garibi'l- Kur'ân*, Kahraman Yay., İstanbul, 1986, s. 207.

¹¹ İbn Fâris, Zekeriyya b. Muhammed, *Mu'cemü Mekâyisul-Luğa*(thk. Abdüsselam Muhammed Harun), I-VI, Daru'l- Fikr, Beyrût, 1979, I, 484.

¹² Yılmaz, Muhammet, “Kur'ân'da Büyük Günah Kavramı”, *CÜİFD*, 15/2, Sivas, 2011, s. 256.

¹³ Fîrûzâbâdî, Ebü't- Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb, *el-Kâmûsu'l- Muhît* (thk. Mektebetü Tahkiki't-Türâsi fi Müesseseti'r-Risâle), Beyrût, 2005, s. 216.

bu ad verilmiştir.¹⁴ İnsanın yaratıcıya, insana ve topluma karşı işlediği hata ve kusurlarda, beşeri hukuka karşı gelmesi “suç” adını alırken, ilahi yasalara karşı gelmesi “günah” olarak tarif edilmektedir.¹⁵“Günah” kelimesinin kapsamı hakkında ise farklı yaklaşımlar olsa da, en basit anlaşılır tanımı Rasulullah tarafından yapılmaktadır. Vâbisâ adında bir sahabi bir gün peygamber efendimize soru sormaya gelmiş, Rasûlullah hemen durumu anlamış ve: “*Vâbisâ! Günah hakkında sormaya mı geldin?*” Buyurmuştur. O da : “*Evet ya Rasûlallah!*” deyince, Hz. peygamber Vâbisâ’ya şöyle demiştir: “*Nefsine danış, kalbine danış ey Vâbisâ! İyilik, nefsinin ısındığı, kalbinin itmi’nân duyduğu şeydir. Günah ise, kalbini tırmalayan, gönünde tereddüte yol açan şeydir.*” Buyurmuştur.¹⁶

Kur’an da günah kavramının karşılığı olarak “cünâh” kelimesi kullanılmıştır. Kur’an da cünâh kelimesi 25 farklı yerde ve manada geçmektedir. Ancak bu kelime daha çok ya “la cünâha” veya “leyse cünâhun” şeklinde geçmekte olup, câizdir, dinen sakınca yoktur, anlamında kullanılmaktadır.¹⁷ “*Şüphesiz Safa ile Merve Allah’ın işaretlerindedir. Böylece kim Ev’i (Kâbe’yi) hacceder veya umre yaparsa, artık bu ikisini tavaf etmesinde kendisi için bir günâh-جناح(mahzur) yoktur...*”¹⁸âyeti “cünâh” kelimesinin kullanımına örnek olarak verilebilmektedir. Bu âyet hakkında Enes b. Mâlik şöyle demiştir: “*Safa ve Merve cahiliye döneminde de haccın şiarlarındandı. Biz İslam’a girince acaba artık Safa ve Merve’ye yönelmek yasak mı diye düşünüyorduk ki bu âyet nâzil oldu. İslam Safa ve Merve’yi haccın şiarlarından saymaya devam etti.*” demiştir.¹⁹Yani bu ikisine bilerek yönelmekte Müslümanlara her hangi bir günah yoktur.²⁰“*Yeryüzünde adım attığınızda (yolculuğa veya savaş için çıktığınızda), kâfirlerin size bir kötülük yapmalarından korkarsanız, namazı kısaltmanızda sizin için bir günâh(جناح) yoktur (sizin için günah*

¹⁴ Dihlevî, Ebu Abdilazîz Kutbüddîn Şah Veliyyullâh, *Huccetullâhi'l- Bâliğa* (thk. Seyyid Sâbık), I-II, Dâru'l-Cibt, Beyrût, 2005, I, 54-58.

¹⁵ Harman, Ömer Faruk, “Günah”, *DİA*, XIV, s. 283.

¹⁶ Dârimî, “Büyü”, 2.

¹⁷ Zeccâc, Ebû İshâk İbrâhim b. es-Serî, *Meâni'l-Kur'an ve İ'râbuhû* (thk. Abdulcelil Abduh Şelebi), I-V, Âlemu'l-Kütüb, 1. Baskı, Beyrût 1988, I, 234.

¹⁸ Bakara, 2/ 158.

¹⁹ es- Sevrî, Ebû Abdillâh Süfyan, *Tefsîr'u-s Sevrî*, Daru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût, 1983, s.58; Vâhidî, Ebu'l-Huseyn Ali b. Ahmed, *el-Vasît fî Tefsîri'l- Kur'an'il- Mecîd*, (thk. Şeyh Âdil Ahmed Abdü'l- Mecûd), I-IV, Dâru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrut, 1994, I, 242; Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekir, *el- Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, I-XX, Dâru'l- Kütübü'l- Mısriyye, Kâhire, 1964, II, 178.

²⁰ Beğavî, Ebu Muhammed Hüseyin b. Mes'ûd, *Tefsîru'l-Beğavî - Meâlimu't-Tenzil- fî Tefsîr'i-l Kur'an* (thk. Abdürrezzak Mehdi), I-V Daru İhyâu't-Türası'l-Arabi, Beyrût, 1420, I, 191; Suyûtî, Celaleddin; Mahallî, Celaleddin, *Tefsîr'u -Celâleyn*, Dâru'l- Hadis, Kâhire, ts., II, 32.

değildir)...”²¹ âyetinde’de yine “cünâh” kelimesi “sıkıntı yoktur, mahzuru yoktur” anlamında kullanılmaktadır.

“Cünah” kavram Kur’an da hüküm vad’ eden konularda geçmekle birlikte genellikle cezâî işlem gerektirecek mevzularda kullanılmıştır.²² Bilhassa evlilik ve talak ile ilgili hususlarda bu kavram karşımıza çıkmaktadır. “Kendilerine el sürmeden ya da mehir belirlemeden kadınları boşarsanız size bir günah (جناح) yoktur. (Bu durumda) eli geniş olan gücüne göre, eli dar olan da gücüne göre olmak üzere onlara, aklın ve dinin gereklerine uygun olarak müt’a verin. Bu, iyi ve yararlı işleri en güzel şekilde yapanlar üzerinde bir borçtur.”²³ Ayette bu şartlara bağlı olarak boşama gerçekleştiği zaman kişiye vebal olmayacağı belirtilmiştir.²⁴

Kur’ân da günah olgusunu ifade etmek üzere onaltı kelime geçmektedir. Bu kelimeler, ism, seyyie, münker, isyan, fahşa, fisk, zenb, fücür, cürm, vizr, şekâvet, rics, habîs, zulm, şikâk, cünâh kelimeleridir.²⁵ Bu kelimelerin hepsini burada incelememiz mümkün olmayıp, aralarında daha çok Kur’ân’da büyük günahlardan bahsedilirken kullanılan ifadeleri inceleyeceğiz. Kelime tahlillerine geçmeden Kur’ân da direkt büyük günah için kullanılan kebâir kavramına da kısaca değineceğiz.

A. KEBÂİR

Büyük günah kavramının pek çok tanımı yapılmıştır. Bu birçok tanımın ortak noktası ise, âyet ve hadislerde kesin bir dille yasaklanan²⁶ ve hakkında naslarda belirtilmiş dünyevi ve uhrevî ceza²⁷ öngörülen davranışları içermesidir.²⁸ Büyük günahları belirtirken Kur’ân’da “Kebâir” kavramı kullanılmaktadır. Pek çok âlim kabâir’den maksadın şirk olduğunu belirtmiştir. Çünkü Allâh’u Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyurmaktadır.²⁹ " *إِن تَجْتَبُوا كِبَائِرَ مَا تَنْهَوْنَ عَنْهُ نَكْفَرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلُكُمْ مَدْخَلًا* " *Eğer size yasaklanan (günah)ların büyüklerinden (الكبائر) kaçınırsanız, sizin*

²¹ Nisâ, 4/ 101.

²² Yılmaz, “Kur’ân’da Büyük Günah Kavramı”, s. 258.

²³ Bakara, 2/ 236.

²⁴ Nisâbüri, Nazmuddîn el-Hasen b. Muhammed b. Hüseyin el-Kummî, *Ğarâibu’l-Kur’ân ve Reğâibu’l-Furkân* (thk. Zekeriyya Amîrân), I-VI, Dâru’l-Kütübü’l-İlmiyye, Beyrût 1996, I, 649.

²⁵ Kalkan, Ahmed, *Ansiklopedik Kuran Kavramları ve Güncel Yansımalar*, I-X, Davud Emre Yay., İstanbul 2011, IV, 572.

²⁶ Bursevî, İsmail Hakkı, *Rûhu’l- Beyân*, I-X, Daru’l Fikr, Beyrut, 1127, II, 196.

²⁷ İbn Hacer el- Heytemî, Ebu’l- Abbas Şihâbüddîn, *ez-Zevâcir an İktisâbi’l- Kebâir*, I-II, Darul fikr, Beyrût, 1987, I, 5; Cürçânî, Ali b. Muhammed b. Ali, *Kitâbu’t-Ta’rifât*, Daru’l- Kütübü’l- İlmiyye, Beyrût, 1983, s. 183.

²⁸ Tunç, Cihad, “Kelam İlminde Büyük Günah Meselesi”, *AÜİFD*, C.23, s. 325-342, Ankara, 1979, s.325.

²⁹ İsfahânî, Ebu’l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed er-Râgıb, *Tefsîru Râgıb el- İsfehânî*, I-IV, Dâru’l-Vatan, Riyad, 2003, III, 1209.

küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere koyarız.”³⁰ Buradaki büyük günahtan maksadın şirk olduğu, şâyet bir kişi küfür ve şirke bulaşmazsa Allah’ın da onun dilediği günahlarını bağışlayacağı söylenmiştir.³¹ İbn-i Mes’ûd’tan gelen bir rivayete göre Nisâ suresi 31. ayet, kendisinden önce gelen otuz ayete uymayı ve bunlardan sakınmayı gerektirir, bu açıdan Nisâ suresinin ilk ayeti konumundadır.³²

Bir başka âyette yüce Allah şöyle buyurmaktadır. “... وَأَذِينَ يَجْتَبُونَ كِبَائِرَ الْإِثْمِ ...-...*Onlar ki Rablerine tevekkül edenler, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınanlar, öfkelendikleri zaman bağışlayanlar...*”³³ Bununla birlikte ayet ve hadislerden yola çıkarak kebâir hususunda farklı görüşler de ortaya atılmıştır. Kebâir, haramı helal kabul etmek, helali haram kabul etmek ve Allah’ın hudûdu ile dalga geçmek, dini hususlarda alay etmek olarak yorumlayanlar da olmuştur. Şüphesiz bunları yapmak ta kişiyi şirke götürdüğüne göre yine kebâir ’in ilk tanımında şirk karşımıza çıkmaktadır. Kebâir hususunda bir diğer görüş ise had cezasını gerektiren,³⁴ işlendiği zaman Allah’ın vaîd’inin bulunduğu fiiller (adam öldürme, zina, hırsızlık, iffetli birisine zina isnadında bulunmak) kebâir dir, şeklindedir.³⁵ Râgıp el-İsfahânî’ye göre ise, “Allah bir kişiyi Kur’ân’da fâsık diye adlandırıyorsa o kişi kebâir işlemiştir.”³⁶ Yani kebîr olan fiilleri Allah’ın fisk olarak nitelendirmesinden ve bunu yapana da fâsık demesinden anlayabilmekteyiz.

Kebâir olan söz ve fillerin hangi günahları kapsayacağı hususunda da yine farklı görüşler vardır. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere şirk’in en büyük günah olduğu hususunda zaten İslam âlimleri hemfikir olup şirkten sonra gelen günahların sıralamasında değişiklikler vardır. Çünkü Rasûlullah’tan gelen pek çok kebâir tanımı vardır. Bu tanımlarda sıralamalar birbirinden farklı olup soran kişiye göre ve duruma göre değişiklik arz etmiştir. Kimi zaman şirkten sonra en büyük günah harama

³⁰ Nisâ, 4/ 31.

³¹ Abdürrezzak b. Hemmâm, Ebû Bekr es- San’ânî, *Tefsîru Abdürrezzak* (thk. Mahmut Muhammed Abduh), I-III, Dâru’l- Kütübü’l- İlmiyye, Beyrût, 1998, I, 448.

³² Taberî, Ebû Câ’fer Muhammed b. Cerîr, *Tefsîru’t-Taberî Câmiu’l- Beyân an Te’vîli Âyi’l-Kur’ân* (thk. Ahmet Muhammed Şakir), I-XXIV, Müessesetü’r-Risâle, ys.,2000, VIII, 234.

³³ Şûrâ, 42/37.

³⁴ Gazzâlî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, *İhyâ-i Ulûmud- Dîn*, I-IV, Dâru’l- Mârifet, Beyrût, ts, IV, 19.

³⁵ Mâturîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne -Tefsîru’l-Mâturîdî* (thk. Mecdî Baslûm), I-X, Dâru’l- Kütübü’l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrût, 2005, III, 146; İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman er-Râzî, *Tefsîru İbn Ebî Hâtim* (thk. Es’ad Muhammed Tayyip), I-IX, Mektebetü’n-Nizâr- Mustafa el- Bâz, 3.Baskı, ys., 1998, III, 929.

³⁶ İsfahânî, *Tefsîru Rağıp el- İsfahânî*, III, 1213.

bakmaktır, denilmiş,³⁷kimi hadiste ise anne babaya asi olmaktır³⁸ denilmiştir. Allâh’u-Teâlâ “Kebâir den sakınırsanız Allah’ ta sizi affeder, kötülüklerinizi örter”³⁹ buyurmaktadır. Kebâir hakkında geçen hadislerde rasûlullah: “Benim şefaati ümmetimin kebâir işleyeni içindir”⁴⁰, buyurmaktadır. Buradan hareketle kebâir, azabı hak eden günahlar manasında yorumlanmıştır. Hz. Ali bir gün rasûlullahın şefaâtini isteyen bir hanımı uyarmış ve Allah tan başarı ve kazanç dile şüphesiz ki rasûlullahın şefaâti büyük günah işleyenler içindir, buyurmuştur. Kebâir hususunda İbn Abbâs ise şöyle demiştir:” Tövbe edilmiş hiç bir kebâir, ısrar edilen hiç bir sağâir yoktur.”⁴¹Bu sözü İmam Gazzâlî şöyle yorumlamaktadır:“Bir damla su, bir taşın üzerine düştüğünde herhangi bir iz bırakmaz, ancak sürekli aynı yere damlayan su zaman içinde iz bırakır.”⁴² Günahlar da böyledir. Kişinin küçük gördüğü günahlar, zaman içerisinde kalbine zihnine vicdanına iz bırakmaktadır.

Buhari ve Müslim’in sahihayn’ında da geçmekte olan Rasûlullahtan gelen bir rivayette büyük günahlar yedi olarak bildirilmiştir.

Resûlullah buyuruyor: “Yedi helâk ediciden (موبقات)kaçın!”

Sahâbîler:“Ey Allah’ın Resûlü! Bunlar nelerdir?” diye sordular.

Hz. Peygamber (s.a.v.):

“Allah’a ortak koşmak, sihir (büyü) yapmak, Allah’ın haram kıldığı bir nefsi haksız yere öldürmek, fâiz yemek, yetim malı yemek, savaş meydanından kaçmak, evli, namuslu ve hiçbir şeyden haberi olmayan kadınlara zinâ isnad etmektir,” buyurdu. ⁴³

Yine bir başka hadiste rasûlullah ahabî ile otururken onlara kebâir olarak üç büyük günahı; şirk, anne babaya isyan ve yalancı şahitliği saymış, Enes (r.a) den gelen bir başka rivayette ise bu maddelere adam öldürmek te eklenerek dört büyük günah kebâir olarak adlandırılmıştır.⁴⁴

Hârici fırkasından birine mensup olan bir adam, bir gün Hz. Ömer’e gelip büyük günah olarak gördüğü olayları ve bunlardan işlediklerini anlatmış işlediği her

³⁷ Mâmer b. Râşit, Ebu Urve es- San’ânî (153/770), el-Câmi’, I-II, Mektebû’l-İslâmî, 2. Baskı, Beyrût, 1403, I, 460.

³⁸ Buhârî, “Şehâdât”, 10; “Edep”, 6; Müslim, “İmân”, 143.

³⁹ Nisâ, 4/ 31.

⁴⁰ Ebû Dâvud, “Sünnet”, 23; Tirmizî, “Kıyâmet”, 11; İbn Mâce, “Zühd”, 27.

⁴¹ Mâtürîdî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, III, 148; Zemahşerî, Ebu’l-Kâsım Mahmûd b. Ömer, *Tefsîru’l-Keşşâf an Hakâiki’t-Tenzîl ve Uyûni’l-Ekâvil fi Vucûhi’t-Te’vil*, I-IV, Dâru’l- Kitâbu’l- Arabî, Beyrût, 1407, I, 504.

⁴² Gazzâlî, *İhyâ-i Ulûmu’d-Dîn*, IV, 32.

⁴³ Müslim, İmân, 145; Buhârî, “Vasâyâ”, 23; Tıp, 48; “Hudud”, 44.

⁴⁴ Müslim, “İmân”, 142.

günaha, Hz. Ömer: “Bunlar kebâir değil!” demiştir ve Hz. Peygamberin kebâir olarak dokuz günahı saydığını söylemiştir. Saydığı dokuz günahdan bir tanesi de anne babaya itaatsizlik etmek olduğunu söylemiş, daha sonra da bu adama cehenneme girmekten korkar mısın? Diye sormuştur. Adam:“Elbette” cevabını verince Hz. Ömer bunun üzerine:“Anne ve baban hayatta mı?” diye sormuştur. Adam:“Evet”, cevabını verince Hz. Ömer:“Annene güzel söz söylersen, ona yemek yedirirsen büyük günahlardan sakınırsan cennete girersin”, demiştir.⁴⁵

Kebâir olan fiillerin sayısı hakkında da yine pek çok ihtilaf vardır. Kimisi yedi tane olduğunu, kimisi yetmiş tane olduğunu,⁴⁶ kimisi de yediyüz tane olduğunu belirtmiştir. Elbette bunların tam sayısını Allah bilmektedir. Yedi ve yedinin katı olmasından maksat, kesretten kinayedir, diyenler de olmuştur.⁴⁷Ebu Talip el- Mekki, Kebâir’in onyediyedi tane olduğunu bildirmiş ve bunları şöyle tasnif etmiştir. “Büyük günahların dördü kalptedir. Bunlar; şirk, günaha ısrar, Allah’ın rahmetinden ümit kesmek ve azabından emin olmaktır. Dördü dildedir. Bunlar: Yalancı şahitlik, namuslu kadına iftira atmak, hakkı ortadan kaldıracak olan yemin ve sihirdir. Üçü midededir. Bunlar: Sarhoş edici içkiler almak, yetim malı ve fâiz yemektir. İki eldedir: Hırsızlık ve adam öldürmek. İki edep yerindedir: Zinâ ve livatadır. Birisi ayaktadır ki bu da savaş alanından kaçırmaktır. Sonuncusu da tüm vücuda dağılmıştır, o da anne babaya asi olmaktır.”⁴⁸

İmam Gazzâlî’de büyük günahları üç kısma ayırmıştır. Birinci grup şirk gibi inançla ilgili büyük günahlar, ikincisi adam öldürmek vb. can ile ilgili günahlar, üçüncüsü ise yetim malı yemek vb. mali günahlardır.⁴⁹

Kebâir olarak adlandırılan fiillere ve bunların karşılığında verilecek cezalara gelecek olursak, bunların hepsi dünyada olmayabilir. Adam öldürme, hırsızlık, zinâ, iffetli kadına zinâ iftirasında bulunmak vb. suçların cezaları dünyada had cezası olarak karşımıza çıkmaktadır, ancak şirk, yetim malı yemek, anne babaya itaatsizlik

⁴⁵ İbn Kesîr, Ebu’l-Fidâ İsmâîl b. Ömer, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, I-IX, Dâru’l- Kütübü’l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrût,1419, II,239.

⁴⁶ Zehebî, Ebu Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed, *Kitabü’l- Kebâir*, Dâru’n-Nedveti’l-Cedîde, Beyrût, ts, s.8.

⁴⁷ Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali, *Fethu’l- Kadîr*, I-VI, Dâru İbn-i Kesîr, Beyrût, 1414, I, 528.

⁴⁸ İbn Hacer el- Heytemî, *ez- Zevâcir an İktisâbi’l- Kebâir*, I,18.

⁴⁹ Gazzâlî, *İhyâ-i Ulûmu’d-Dîn*, IV, 20.

etmek vb. günahların Kur'ân' da dünyalık bir cezası yoktur. Bu fiilleri işleyenlerin günahlarının bedeli ahirete bırakılmıştır.⁵⁰

Büyük günah işleyen bir kimsenin îmânî durumunun ne olacağı hususu ise kelamcılar arasında tartışma konusu olmuştur. Büyük günah işleyen kimsenin küfre düşüp düşmediği hususunda farklı görüşler ortaya atılmıştır.⁵¹Ehl- i sünnetin görüşüne göre şirk dışında diğer kebâir olan fiiller insanı iman dairesinden çıkartmamaktadır. Büyük günah işleyen bir kimse fâsık olarak adlandırılabilir, ancak kâfir olarak adlandırılmaz.⁵²

Kebâir kavramı Kur'ân ve hadislerde hep bir fiil ile ele alındığı için biz de öyle yapacağız ve büyük günahları işlerken içinde geçen kebâir kavramına değineceğiz. Daha önce de belirttiğimiz üzere Kur'ân da günah kavramını ifade eden pek çok kavram vardır. Burada ise sadece Kur'ân da büyük günahlardan bahsedilirken şirk vb. kullanılan yedi tane kavramdan bahsedeceğiz.

B. DİĞER KAVRAMLAR

Kebâir kavramı her ne kadar büyük günahlar için kullanılan özel bir ad haline gelmişse de Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadislerde büyük günahlardan bahsedilirken başka kelimeler de kullanılmaktadır. Bunlardan en sık karşımıza çıkan bazı kavramlar şunlardır.

1) İSM (إِسْم)

İsm, sevaptan alıkoyan ve geri bıraktıran amel, yapılmasıyla kişiyi hayırdan uzaklaştıran eylem ve sonucunda da cezayı gerektiren günah demektir.⁵³ Arap şiirlerinde yavaş yürüyüp geç kalma anlamında da kullanılmıştır.⁵⁴ Çoğulu âsâm (أَسْمَاء) olup, bu suçu işleyenlere âsim (أَسِيم)veya esîm (أَسِيم) denilmektedir.⁵⁵ Ayrıca bir şeyi kusurlu hale getirmeye de “İsm” denilir. Bu yüzden eski Arap şiirlerinde içkiye akılı kusurlu hale getirdiği için “İsm” denilmiştir.⁵⁶ Hadîs-i Şerîf te ism: “Kişinin kalbine

⁵⁰ Zehebî, *Kitâbü'l- Kebâir*, s.8.

⁵¹ Gölcük, Şerafettin; Toprak, Süleyman, *Kelam*, Tekin Kitabevi, 5. Baskı, Konya, 2001, s.135.

⁵² Ebu Hanife, Nûman b. Sâbit, *el- Fıkhu'l- Ekber*, Mektebetü'l- Furkan, Suûdî Arabistan,1999, s. 43.

⁵³ Cürcânî, *et- Ta'rîfât*, s. 9.

⁵⁴ İsfahânî, *el- Müfredât fî Garîbi'l- Kur'ân* s.9; İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisân'ül-Arab*, I-XV, Daru's- Sadr, 3. Baskı, Beyrût, 1414, XII, 7.

⁵⁵ Ünal, , Ali, *Kur'ân'da Temel Kavramlar*, I-II, Beyan Yay., İstanbul, 1986, II, 323.

⁵⁶ el- Askerî, Ebû Hilâl Yahya b. Mihrân, *Mücemü'l Furûku'l- Lugavî* (thk. Beytullah Bayat), Müessesetü'n-Neşru'l İslamî, 1. Baskı, ys.,1412, s. 15.

sıkıntı veren ve insanların bilmesini istemediği şey”⁵⁷ şeklinde tarif edilmiştir. İmam Beydâvî “İsm” kelimesini cezayı gerektiren bir günah olarak tanımlamıştır.⁵⁸

Kur’ân’da şahitliği gizlemek veya adâletsiz şahitlik yapmak,⁵⁹ vasiyet etmenin şer’i kurallarına uymamak,⁶⁰ daha önce hanıma verilen mehrin geri alınması,⁶¹ haram etleri yemek,⁶² içki içmek, kumar oynamak,⁶³ adam öldürmek, düşmanlık yapmak üzere yardımlaşmak, başkalarının malını haram yoldan yemek⁶⁴, Allah’a şirk koşarak iftira atmak, Allah’tan gelen vahy’e değil de hevâ ve hevese uymak⁶⁵ vb. hatalar ‘İsm’ diye nitelendirilmekte ve bunları yapanlar kınanmaktadır.

Kur’ân, ism’in açığını da gizlisini de müminlere haram saymaktadır. “*Günahın açığını da bırakın, gizlisini de. Çünkü günah kazananlar yaptıkları karşılığında cezalandırılacaklardır.*”⁶⁶ Açık ve gizli günah hakkında İbn Kuteybe şöyle demektedir. Açık ism zina, gizli ism ise hayal etmektir.⁶⁷ ‘İsm’ diye nitelenen günahların büyüklerinden sakınmak Allah (cc) katında daha hayırlı ve daha süreklidir... *يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانَ*... “Onlardan çoğunun günahta, düşmanlıkta, haram yemede birbirleriyle yarıştıklarını görürsün. Yapmakta oldukları şey ne kötüdür!”⁶⁸ Âyetinde de geçtiği üzere insanların çoğunun ism hususunda yarıştıkları hatırlatılarak Allâh’u- Teâlâ Kur’ânda mü’minlere: “...*Birr (her türlü iyilik) ve takva (Allah’tan hakkıyla sakınma) hususunda yardımlaşın, ism (günah) ve haddi aşma (düşmanlık) hususunda yardımlaşmayın...*”⁶⁹ Diye emretmektedir. Şüphesiz ‘İsm’ mü’mini hayırdan, takvadan ve Allah (cc) rızasından uzaklaştırır, onu sıkıntıya ve cezaya yaklaştırır.

Ayrıca ism kelimesi, iftira atmak fiiliyle birlikte küfrün değişik veçhelerini anlatmak için bir arada kullanılmaktadır.⁷⁰ “...*Allah’a şirk koşan kimse, şüphesiz*

⁵⁷ Müslim, “Birr”, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 228; Darimi, “Büyü”, 2.

⁵⁸ Beydâvî, Ebû Saîd Nâsiruddîn Abdullah b. Ömer b. Muhammed, *Tefsiru’l-Beydâvî*, I-V, Dâru İhyâü’t-Türâsi’l-Arabî, 1. Baskı, Beyrût, 1418, V, 136.

⁵⁹ Bakara, 2/ 283; Mâide, 5/ 106.

⁶⁰ Bakara, 2/ 180-182.

⁶¹ Nisâ, 4/ 20.

⁶² Bakara, 2/ 173.

⁶³ Bakara, 2/ 219.

⁶⁴ Bakara, 2/ 188; Furkân, 25/ 68.

⁶⁵ Nisâ, 4/ 48-50.

⁶⁶ En’âm, 6/ 120.

⁶⁷ İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim, *Garibu’l- Kur’ân*, Dâru’l Kütübü’l- İlmiyye, Beyrût, 1978, s.137.

⁶⁸ Mâide, 5/ 62.

⁶⁹ Mâide, 5/ 2.

⁷⁰ İzutsu, Toshihiko, *Kur’ân da Dini ve Ahlaki Kavramlar* (çev. Selahaddin Ayaz), Pınar Yay., 4. Baskı, İstanbul, 2011, s. 365.

büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur...”⁷¹ “Bak, Allah’a karşı nasıl yalan uyduruyorlar. Apaçık bir günah olarak bu yeter.”⁷² “...Biz, onlara ancak günahları artsın diye mühlet veriyoruz...”⁷³ Âyetlerin’de de görüldüğü üzere kâfirlerin inkârları ve onların günahları “İsm” olarak nitelendirilmektedir.

2) SEYYİE (السَّيِّئَةُ)

kökünden türemiş olan bu kelime, çirkin iş manasında kullanılmakta,⁷⁴ insan hayatında işlerin olumsuz gitmesi gibi bir takım terslikler şeklinde yorumlanmaktadır. Bir at kusurlu, koşamaz hale geldiğinde Araplar bu kelime ile durumu ifade etmişlerdir.⁷⁵ Diğer taraftan ise Allah’ın emrine itaatsizlik ve isyan anlamı içermektedir. Bu iki manada kullanımı daha sonraki dönemde kelamcılar arasında hasene –seyyie kavramının incelenmesinde de farklı görüşlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Mâturidi kelamcılarında Beyyâdî, kişinin başına bir musibet geldiği zaman bu işlerin ters gittiğinin yani bir imtihanla karşı karşıya olduğunu gösterir ki bu ilk manada kullanımına, bir kişi kendisi Allah’a isyan eder ve itaatsiz davranırsa bu da ikinci manada ki kullanımına örnek olur demektedir.⁷⁶

“Seyyie” kelimesi Kur’ân’da iyiliğin zıttı olarak karşımıza çıkmaktadır. ⁷⁷ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ (Niçin iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini istiyorsunuz?) “...Muhakkak ki iyilikler kötülükleri giderir...”⁷⁸ Âyetinde iyiliklerin kötülükleri gidereceği belirtilmiştir. Burada geçen kötülükleri gidereceği söylenen iyiliğin namaz olduğu birçok sahâbe tarafından belirtilmiştir. Hz. Peygambere bir gün bir adam gelip günahını itiraf etmek istedi. Rasûlullah ise: “Sen bizimle birlikte ikindi namazını kılmadın mı?” Dedi. O adam: “Evet”. Deyince Rasûlullah: “O halde Allah’ın günahları örttüğü gibi sen de ört”, dedi.⁷⁹ Buradan yola çıkarak kötülüğü örten iyiliği sahâbiler namaz olarak yorumlamışlardır. Seyyid Kutup ise ayette geçen hasenâtı sabır olarak yorumlamıştır.⁸⁰ Kötülüğü giderecek iyiliğin namaz olduğuna delil olabilecek bir

⁷¹ Nisâ, 4/ 48.

⁷² Nisâ, 4/ 50.

⁷³ Âl-i İmrân, 3/ 178.

⁷⁴ Zebîdî, Muhammed b. Muhammed Abdurrezâk el-Huseynî Ebu’l-Fazl, *Tâcu’l-Arûs min Cevâhiri’l-Kâmûs*, I-XXXX, Dâru’l-Hidâye, Beyrût, ts., I, 278.

⁷⁵ Firûzabadi, *Kâmûsu’l- Muhîr*, s. 43.

⁷⁶ İzutsu, *Kur’ân’da Dini ve Ahlaki Kavramlar*, s. 341.

⁷⁷ Neml, 27/ 46.

⁷⁸ Hûd, 11/ 114.

⁷⁹ Zemahşerî, *Keşşâf*, II, 435.

⁸⁰ Kutup, Seyyid İbrâhîm, *fî Zilâli’l-Kur’ân*, I-VI, Dâru’s-Şurûk, 17. Baskı, Beyrût, 1412, IV, 1927.

başka âyet ise şöyledir. “Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür.”⁸¹ Kötülükleri götüren iyilik namazdır. Beş vakit kılınan namaz, iki namaz arasında kişinin yaptığı hataları örtmektedir. Ayetten önceki ayetler buna delildir.⁸²

Kur’ân da aynı kökten türeyen ve küfür ile sık sık bir arada zikredilen bir diğer kelime ise kötülük, çirkinlik, kişiyi dünya ve ahirette sıkıntıya uğratabilecek, yaptığı amelleri boşa götürecektir, bedeni ve ruhi fenalıklara kapı aralayacak iş manasında kullanılan السُّوءَ kelimesidir.⁸³ إِنَّ الْحَزِيَّ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ (Şüphesiz bugün rezillik, aşağılık ve kötülük kâfirlerin üzerindedir.)⁸⁴ “Bu sebeple işledikleri kötülüklerin cezası onlara ulaştı ve alay ettikleri şey kendilerini kuşattı.”⁸⁵ Görüldüğü üzere burada kötülükten maksat küfür’dür.

Ebû Zer’ den gelen bir rivayete göre rasûlullah ona şöyle demiştir. “Nerede olursan ol Allaha karşı gelmekten sakın, yaptığın kötülüğün arkasından bir iyilik yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlak gereğince davran.”⁸⁶

İyilik ve kötülük iki kısımdır. Birisi aklın ve şeriatın iyi ya da kötü olarak vasıflandırdıkları, “Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez.”⁸⁷, bir diğeri ise insanın kendisinin belirlediği iyilik ve kötülüklerdir.⁸⁸ “Fakat onlara iyilik geldiği zaman, “Bu bizindir, (biz çalışıp kazandık)” derler. Eğer başlarına bir kötülük gelirse, Mûsâ ve beraberindekilerin uğursuzluğuna yorarlardı...”⁸⁹

Âlimlerin bir kısmı seyyiât’ı küçük günahlar için kullanıldığını söylerler.⁹⁰ Bu görüşün en büyük delili ise; “Eğer size yasaklanan (günah)ların büyüklerinden (الكبائر) kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı (سيئات) örteriz ve sizi güzel bir yere koyarız.”⁹¹ Bu ayetten seyyiât kelimesinin küçük günahları kapsayacağı iddia edilse de Kur’ân’ın geneline baktığımızda bu manayı çıkarmamız mümkün olmayacaktır. Zira seyyiât kelimesi Kur’ân’ın pek çok yerinde küfür, isyan ve ahlaksızlık olarak

⁸¹ Hûd, 11/114.

⁸² İbn Arabî, Ebu Bekir, *Ahkâmul’- Kur’ân*, I-IV, Daru’l- Kütübü’l İlmiyye, 3. Baskı, Beyrût, 2003, III, 30.

⁸³ İsfahânî, *el- Müfredât fî Garibi’l- Kur’ân*, s. 441.

⁸⁴ Nahl, 16/ 27.

⁸⁵ Nahl, 16/ 34.

⁸⁶ Tirmizî, “Birr”, 55.

⁸⁷ En’âm, 6/ 160.

⁸⁸ Sâlebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim, *el- Cevâhir’il Hısân fî Tefsîri’l Kur’ân*, I-V, Dâru İhyâü’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrût, 1418, III, 67.

⁸⁹ A’râf, 7/ 131.

⁹⁰ Şevkânî, *Fethu’l- Kadîr*, I, 527.

⁹¹ Nisâ, 4/ 31.

nitelendirilen fiiller mevzu bahis edilirken kullanılmaktadır. Bunun bir örneği de Lût kavminin yaptığı livata (homoseksüellik)'nin Kur'ân da seyyiât olarak tanımlanmasıdır. "...Zaten onlar önceden de bu tür çirkin işleri yapıyorlardı..."⁹²Şüphesiz onların işledikleri bu günah küçük bir günah olmayıp Lût kavminin helak olmasına neden olacak kebâir' dendir.

3) ZENB (الذَّنْبُ)

Z-N-B (ذ ن ب)kökünden türeyen ve çoğulu ذَنُوبٌolan bu kelime, "kuyruk, ard, arka, manalarına gelmektedir. Allah'a karşı kişiyi mahcup duruma getiren her türlü iş zenb olarak tarif edilmektedir.⁹³Küçük hatalar için "Zenb" kullanılmayıp Kur'ân'da daha çok bilinçli işlenen günahlar tarif edilirken bu kavram kullanılmaktadır.⁹⁴Bir fiilin son noktası, kuyruğu artık cezayı hak eden durumlarda bu kavram kullanılmaktadır.⁹⁵Arap şiirlerinde tilki, at ya da deve'nin kuyruğu, kuşun kanatları ve kuyruklu yıldız içinde zenb (الذَّنْبُ) kelimesi kullanılmıştır. Kur'ân'da otuz yedi yerde geçen bu kelime, akıbeti kötü olan tüm davranışlar için kullanılmasının yanı sıra özellikle de şirk, zina, adam öldürme gibi büyük günahları tasvir ederken kullanılmıştır.⁹⁶ Eksik bir paya sahip olan kişi için de ayrıca devenin kuyruğuna bindi denilmektedir. İbn Abbâs Firavun'un günahını anlatırken de onun günahlarını atkuyruğuna benzetmiş çokluğuna ve hatanın sıklığına işaret etmiştir.⁹⁷

Zenb kelimesinin çoğulu olan zünûb (الذَّنُوبُ) kelimesi ise büyük su kovaları için kullanılmakla birlikte içinde su olursa ancak Araplar tarafından buna "Zünûb" denilmektedir.⁹⁸Zenb yine zenb i izler. Bu açıdan bakacak olursak günah ta böyledir peş peşe gelip birbirini takip etmektedir. Hz. Ali zenb kelimesini tarif ederken, kraliçe arıyı diğer arıların takip etmesine benzeterek açıklaması da ⁹⁹ bu manayı pekiştirmektedir.

Kur'ân bu kelimeyi en fazla Allah'a karşı işlenen suçlarda kullanılmaktadır. Kur'an, Tekzib ve küfürü zenb olarak ifade etmiştir. Kâfirlerin küfrünü ifade ederken

⁹² Hûd, 11/ 78.

⁹³ Cürçânî, *et- Ta'rifât*, s. 107.

⁹⁴ Ahfeş, Ebu'l-Hasen Saîd b. Mes'ade el-Evsat, *Kitâbu'l-Meâni'l- Kur'ân* (thk. Hüdâ Mahmûd Karâ'a), I-II, Mektebetü'l-Hâncî, I. Baskı, Kâhire, 1990, II, 422.

⁹⁵ Isfahânî, *el- Müfredât fî Garîbi'l- Kur'ân*, s. 331.

⁹⁶ Yılmaz, "Kur'ân'da Büyük Günah Kavramı", s.268.

⁹⁷ İbn Manzûr, *Lisân'ül-Arab*, I, 390.

⁹⁸ Sicistânî, Ebu Süleyman Muhammed b. Tahir, *Garîbü'l- Kur'ân*, Dâru Kutbiyye, Sûriye, 1995, s. 230.

⁹⁹ el- Ezherî, Muhammed b. Ahmed, *Tehzîbu'l-Luğa*, I-VIII, Daru İhyâü't-Türasi'l-Arabi, Beyrût, 2001, XIV, 315.

zenb kavramının sıkça kullanıldığını görmekteyiz. “...Bunların her birini kendi günahları yüzünden yakaladık...”¹⁰⁰ “(Bunların durumu) Firavun ailesinin ve onlardan öncekilerin durumu gibidir: ayetlerimizi yalanladılar. Allah da onları günahlarıyla yakaladı. Allah, azâbı çok şiddetli olandır.”¹⁰¹ Görüldüğü gibi bu kelime tekzip ve küfür manalarında daha çok kullanılmıştır.¹⁰²

Hız. Mûsâ'nın Firavun'un kavmine tekrar dönmekten korkarak “...Benim onlara karşı bir zenb'im var...” demesi¹⁰³ delil gösterilerek, “Zenb” kelimesi küçük günahlar için kullanılan, hatie anlamını içeren manada da kullanılmaktadır,¹⁰⁴ diyenler olsa da Kur'ân'a bütüncül olarak baktığımızda daha çok büyük günahlar için “Zenb” kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz.

4) HABÎS (الْحَبِيسُ)

حَبِيس kelimesi sözlükte, kirli, paslı, murdar, iğrenç, zavallı, kötü anlamlarına gelmektedir. Kur'ân'da farklı şekillerde ve manada olmak üzere on beş yerde geçmektedir.¹⁰⁵ Kötülük ve alçaklık yönünden kerih görülen tüm somut ve soyut kavramları kapsamaktadır. Ayrım noktası içteki gizli hainlik ve kötülüktür. Bu kavram inançtaki asılsız şeyi, sözdeki yalanın ve fiillerdeki kötülük ve çirkinliğin hepsini kapsar.¹⁰⁶ Demirin pas tutup kirlenmesi anlatılırken bu kelime kullanılır.¹⁰⁷ حَبِيس kelimesi Kur'ân da farklı anlam ve içerikte kullanılmıştır. Kur'ân kâfirleri ve onların mü'minlere karşı tasarladıkları planları حَبِيس olarak nitelemektedir. Burada helal ve haram kavramı, mü'minler ile kâfirler birbirinden ayrılırken kullanılmaktadır.

“Allah, pisi temizden ayırincaya kadar mü'minleri içinde bulunduğunuz şu durumda bırakacak değildir...”¹⁰⁸ “Allah, pis olanı temizden ayırmak, pis olanların hepsini birbiri üstüne koyup yığarak cehenneme koymak için böyle yapar. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.”¹⁰⁹ Bu ayetlerde kâfir olanlar habîs olarak nitelenmekte ve mü'mini kâfirden ayırmak, pis ve temizini birbirinden ayırmak olarak

¹⁰⁰ Ankebût, 29/ 40; Mü'min, 40/ 21.

¹⁰¹ Âl-i İmrân, 3/ 11.

¹⁰² İzutsu, *Kur'ân'da Dini ve Ahlaki Kavramlar*, s. 360.

¹⁰³ Şuarâ, 26/14.

¹⁰⁴ Âl-i İmrân, 3/ 193; Yûsuf, 12/ 29.

¹⁰⁵ Yılmaz, “Kur'ân'da Büyük Günah Kavramı”, s.267.

¹⁰⁶ İsfahânî, *el- Müfredât fî Garîbi'l- Kur'ân*, s. 272.

¹⁰⁷ Halil b. Ahmed, Ebu Abdîrahmân, *Kitâbü'l- Ayn* (thk. Mehdi Mahzûmî; İbrâhim Sâmerâî), I-VIII, Dâru Mektebetü'l- Hilal, ys., ts., IV, 249.

¹⁰⁸ Âl-i İmrân, 3/179.

¹⁰⁹ Enfâl, 8/37.

mecâzî bir şekilde anlatılmaktadır.¹¹⁰ Müslümanlarla Allah düşmanlarının arasında geçen mücadelede Müslümanlar temiz, kâfirler ise pis olarak tanımlanmıştır. Temizler ve pisler arasında gerçekleşen bu mücadele de kıyamete kadar sürecektir.¹¹¹

Habîs kelimesinin ikinci bir anlamı da haram ve pis olan şeyler Allah'ın mü'minlere yasakladığı gıdalar¹¹² ya da haram kıldığı fiillerdir. Tayyip kelimesinin zıttı olarak bir arada zikredilmiştir. "...Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar..."¹¹³

"(Ey Muhammed!) De ki: 'Pis ile temiz bir olmaz. Pisin çokluğu hoşuna gitse bile. 'Ey akıl sahipleri! Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz.'¹¹⁴

Habis kelimesinin Kur'ân da gayri ahlaki fiillerin çirkinliğini ortaya koymak için de kullanıldığını görmekteyiz.¹¹⁵ Kur'ân yoldan çıkmış, ahlaksızlık yapan zinâkar kişileri tasvir edilirken "Habîs" kavramı kullanılmaktadır. "Kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler de kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara lâyıktır..."¹¹⁶ Ayrıca Lût as'ın halkının yaptığı homoseksüellik fiili anlatılırken de "Habîs" kavramı kullanılarak, hem fiil, hem de fiili yapan kişiler "Habîs" olarak nitelendirilmiştir. "Biz, Lût'a da bir hikmet ve bir ilim verdik ve onu çirkin işleryapan memleketten kurtardık..."¹¹⁷

5) FUHŞ (فحش)

F-H-Ş (ف ح ش) kökünden türemiş olan "Fuhş" kelimesi Kur'ân da türevleriyle birlikte yirmi beş yerde geçmektedir. Ayrıca dört yerde de çoğulu olan "Fevâhiş" kelimesi kullanılmaktadır. "Fâhiş" veya "Fuhş" kelimesi hakkında, Arap dil bilimcileri şöyle demişlerdir: "Haddi aşan ne varsa hepsi "فاحش-fâhiş", çoğulu ففواحشdir."¹¹⁸ Bu kelime, söz ve davranışta aşırıya gitmek, bir kaptan taşmak, azgınlık

¹¹⁰ Neseîfî, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, *Medâriku't-Tenzil ve Hakaiku't- Tevil*, I-III, Dâru'l- Kelimu't-Tayyib, Beyrût, 1998, I, 315.

¹¹¹ Kutup, *Fi Zilâl'il- Kur'ân*, I, 454.

¹¹² Reşit Rıza, Muhammed, *Tefsîru'l-Menâr- Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, I-XII, Heyetü'l- Mısıriyye, Mısır, 1990, IX, 195.

¹¹³ A'râf, 7/ 157.

¹¹⁴ Mâide, 5/ 100.

¹¹⁵ Râzî, Ebu Abdillâh Fahrüddin Muhammed b. Ömer, *Tefsîru'l- Fahri'r-Râzî -Tefsîru'l-Kebîr-Mefâtihu'l-Ğayb*, I-XXXII, Dâru İhyâu't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, 1420, XXII, 161.

¹¹⁶ Nûr, 24/ 26.

¹¹⁷ Enbiyâ, 21/ 74.

¹¹⁸ Kazvînî, Zekeriyya b. Muhammed, *Mu'cemü Mekâyisul-Luğa*(thk. Abdüsselam Muhammed Harun), I-VI, Daru'l- Fikr, Beyrût, 1979, IV, 479.

yapmak manasına gelmektedir.¹¹⁹Fiyatın bedelinin çok üstünde artırılması ve “fâhiş fiyat” adını alması buradan gelmektedir.¹²⁰Fâhişe kelimesi ister söz, ister fiilde olsun insan davranışlarından kötü olanları nitelemek için kullanılmıştır. “Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”¹²¹

Kur’ân- Kerim’de fâhiş kelimesi dört farklı şekilde kullanıldığını görmekteyiz. Bunlardan birincisi Allah’a isyan manasında ki kullanımudur. “وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا -Çirkin bir iş işledikleri vakit, “Biz atalarımızı bunun üzerinde bulduk, Allah da bize bunu emretti” derler. De ki: “Şüphesiz, Allah çirkin işleri emretmez. Siz bilmediğiniz şeyleri Allah’ın üzerine mi atıyorsunuz?”¹²² ayette’de görüldüğü üzere Allah’u Teâlâ iman etmeyenlerin atalarının yollarını takip edip küfür içinde kalmalarını فَاحِشَةً kelimesi ile tanımlamaktadır.

Fâhişe فَاحِشَةً veya fahşa - فَحْشَاءَ kelimelerinin ikinci kullanım alanı ise, kötülük ve çirkinlik, ahlaksızlık manasında “zinâ”dan kinaye olarak kullanımudur. “إِنَّ الَّذِينَ يُجْبُونَ - Onlar ki çirkinliğin ve hayâsızlığın yayılmasını isterler”¹²³Bu ayetlerde geçen “fâhişe” kelimesini Allah rasûlü zinâ olarak yorumlamıştır.¹²⁴

Üçüncü kullanıldığı yer ise livata (homoseksüellik) fiilinin kötülüğünün anlatımındadır. “Lût’u da peygamber olarak gönderdik. Hani o, kavmine şöyle demişti: “Gerçekten siz, sizden önce dünyada hiçbir toplumun yapmadığı bir hayâsızlığı işliyorsunuz. Siz kadınları bırakıp ta erkeklere gidiyorsunuz ha! Siz gerçekten cahil kimselersiniz.”¹²⁵ Ayette geçen لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ den maksat homoseksüelliktir. Hz. Lût’un kavminin işlediği ahlaksızlıkların anlatıldığı benzer ayetlerde de yine الْفَاحِشَةَ kelimesi geçmektedir. Ayrıca bu ayetlerden başka “Fâhişe” kelimesine (هَا) zamiri ile göndermede bulunarak Nisa süresi 16. Ayette de homoseksüellikten bahsedildiği görülmektedir. “İçinizden iki kişi o ahlaksızlığı yaparsa her ikisine de eziyette bulunun. Eğer onlar tövbe edip ıslah olurlarsa, onları incitip kınamaktan vazgeçin.” İçinizden iki kişi o ahlaksızlığı yaparsa kelimesini

¹¹⁹ İbn’ül- Cevzî, Cemâlû’d-Dîn Ebu’l-Ferec Abdurrahman b. Ali, *Nüzhetü’l- A’yûn en- Nevâzir ft İlmi’l- Vücûh ve’n-Nevâzir* (thk. Muhammed Abdülkerîm Kâzım), Müessesetu’r-Risâle, Beyrût, 1984, s. 466.

¹²⁰ Yüksel, Ahmet, Kur’ân’da “Fuşş” kavramı, *OMÜİF*, s.175-183, Samsun, ts., s. 175.

¹²¹ Nahl, 16/ 90.

¹²² Âraf, 7/28.

¹²³ Nûr, 24/ 19.

¹²⁴ Taberî, *Câmiû’l-Beyân*, VI, 533.

¹²⁵ Neml, 27/ 54-55.

müfessirler zinâ olarak değil erkek erkeğe ilişki olarak yorumlamışlardır.¹²⁶ Hz. Lût'un kavminin işlediği kötülükleri anlatan ayetler Mekke'de nâzil olmakla birlikte bu son ayetin Medîne' de indirilmiş olması da gösteriyor ki ilk ayetler haber maksatlı nâzil olmuş, son ayet ise bu çirkin işi yapanlara bir takım cezâî müeyyideler vermek için indirilmiştir. İmâm Âzam Ebû Hanîfe'nin Nisâ suresi 16. Ayet hakkında: "Lûtî olanlar bu eziyet edilme ayetinin muhatabıdır", demesi de buna delildir.¹²⁷

Fahşa kelimesinin dördüncü bir anlamı ise kocasına serkeşlik yapan, eşine âsî geçimsiz kadınlar ve onların davranışlarıdır.¹²⁸ "مَنْ يَأْتِ مِنْكَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيَّنَةٍ" ¹²⁹ "Açık bir hayâsızlık yapmış olmaları dışında-فَاحِشَةٍ مُّبَيَّنَةٍ-إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيَّنَةٍ- kendilerine verdiklerinizin bir kısmını onlardan geri almak için onları sıkıştırmayın."¹³⁰ "Apaçık bir hayâsızlık yapmaları dışında onları (bekleme süresince) evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar."¹³¹ Bu ayette geçen "Fahşa" kelimesini Fahrettin Râzî, kadının, kocasına ve onun yakınlarına eziyet etmesi olarak yorumlamıştır.¹³² Ayette eşinin ahlaksızlık yapmasına şahit olan bir erkek için ayrıca وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ emri ortadan kalkmış olur ve kocaya ahlaksız eşinden ayrılabilme hakkı doğmuş olur.¹³³

Yüce Allah Kur'an da "... (Zinâ ve benzeri) çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın..."¹³⁴ buyurmaktadır. Fuhşun açık ve gizlisinden sakının! Emri hakkında farklı yorumlar yapılmaktadır. Açık fuhuş insanlara yapılan kötülük, gizli fuhuş ise Allah'a karşı yapılan hatalardır diyen olduğu gibi, açık fuhuş iki kız kardeşi aynı anda almak, gizli fuhuş ise zinâdır diyenler de olmuştur. Bir diğer yorum ise açıktan olan fuhuş insanların gördükleri kötülükler, gizli olan ise başkalarının görmediği gözde ve kalpte kalan kötülüklerdir.¹³⁵ şeklindedir. Allâh'u- Teâlâ yapılan tüm ahlaksızlıklardan sonra kulun pişman olup, ondan bağışlanma dilemesi durumunda ise onu bağışlayacağını şöyle bildirmiştir. "Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allâh'ı hatırlayıp hemen günahlarının

¹²⁶ Mâverdî, Ebu'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb, *el- Hâvi'l-Kebîr* (thk. Ali Muhammed Muavviz; Âdil Ahmed Abdülmevcûd), I-XVIII, Dâru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût. 1999, XIII, 185.

¹²⁷ Neseî, *Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't- Te'vil*, I, 341.

¹²⁸ İbn Kuteybe, *Garîbu'l- Kur'an*, I, 214.

¹²⁹ Ahzâb, 33/ 30.

¹³⁰ Nisâ, 4/ 19.

¹³¹ Talâk, 65/1.

¹³² Râzî, *Mefâtiḥ 'ul- Ğayb*, X, 12.

¹³³ Vâhidî, Ebu'l-Huseyn Ali b. Ahmed, *el- Vecîz fî Tefsîri'l-Kitab'il- Azîz*, Dâru'l-Kalem, Beyrût, 1415, s. 257.

¹³⁴ En'âm, 6/151.

¹³⁵ Mâturîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, IV, 314.

bağışlanmasını isteyenler -ki Allâh'tan başka günahları kim bağışlar?''¹³⁶ Bu ayet'i- Kerîme Ensar'dan bir sahâbî hakkında nâzil olmuştur. Hurma satan bu şahsa güzel bir kadın gelmiştir. Bu şahıs'ta dayanamayıp kadını kucaklayıp öpmüştür. Ancak daha sonra pişman olmuş ve Hz. Muhammed'e gelerek durumu anlatmıştır. Bu olay üzerine de Âl-i İmrân suresi 135. Ayet nâzil olmuştur.¹³⁷

Ayrıca aşırı cimri olan ve mal tutkunu kişiler de yine bu kelime ile tasvir edilmiştir.¹³⁸“Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size, çirkinliği ve hayâsızlığı emreder. Allâh ise size kendi katından mağfîret ve bol nimet vadediyor. Şüphesiz Allâh, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”¹³⁹ Ayette geçen بِالْفَحْشَاءِ kelimesini bazı müfessirler cimrilik olarak yorumlamışlardır. Zemahşeri'de, Arapların fahşa kelimesini cimrilik olarak kullandıklarını söylemiştir.¹⁴⁰

Örneklerde de görüldüğü üzere sıradan hatalarda kabîh kelimesi kullanılırken şiddetli haddi aşmalarda, uzun soluklu hatalarda fahşâ kelimesi kullanılmaktadır.¹⁴¹

6) VİZR (وزر)

Büyük günahlardan bahsedilirken Kur'ân-ı Kerîm'de kullanılan bir diğer kavram ise “vizr”dir. “وزر” kelimesinin çoğulu أُوْزَارُ, sığımlıcağ dağ, oyuk manasındaki vezr ile aynı kökten gelmekte olup, ağırlık, yük anlamları taşımaktadır. Dağın ağırlığı düşünülerek teşbih yoluyla kişinin yüklendiği günahlar bu şekilde adlandırılmıştır.¹⁴² “وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَاءَ مَا يَزُرُونَ”¹⁴³ Böylece kıyamet gününde kendi günahlarını tam olarak, bilgisizce saptırdıkları kimselerin günahlarının da bir kısmını yüklenirler. Dikkat et, yüklendikleri ne kötüdür.”¹⁴⁴ Âyetlerin siyak ve sibâkına bakarsak bu yüklenen günahlar küçük günahlar olmayıp kişiyi dünyada sıkıntıya sokacak ahiret ise cehenneme sürükleyecek ağır günahlardır.¹⁴⁴

¹³⁶ Âl-i İmrân, 3/135.

¹³⁷ Vâhidî, *Esbâbü'n-Nüzûl*, s. 123.

¹³⁸ Cevherî, *es-Sihâh Tâcu'l-Lüğa ve Sihâhu'l- Arabiyye*, III, 1014; Isfahânî, *el- Müfredât fî Garibi'l- Kur'ân*, s.626.

¹³⁹ Bakara, 2/268.

¹⁴⁰ Zemahşerî, *Keşşâf*, I, 315.

¹⁴¹ el- Askerî, *Mücemü'l Furûku'l- Lugavî*, s.397.

¹⁴² Isfahânî, *el- Müfredât fî Garibi'l- Kur'ân*, s. 867.

¹⁴³ Nahl, 16/25.

¹⁴⁴ Kuşeyrî, Ebu'l-Kâsım Zeynüslâm Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik, *Letâifu'l-İşârât Tefsîru Sûfi Kâmil li'l-Kur'âni'l-Kerîm* (thk. İbrâhim Besyûnî), I-III, el-Hey'etü'l-Mısriyyeti'l-Âmmeti li'l-Kitâb, 3. Baskı, ts., II, 292.

Kur'ân'da genelde mânevî sorumluk ve yük anlamında kullanılmakta olup, türevleriyle birlikte on bir farklı yerde bu kelime kullanılmaktadır.¹⁴⁵ Kişi günah işleyerek sırtına ve gönlüne ağır yükler yüklemiş olur, Allâh ise bu kulunun günahını affettiğinde onun gönlünden büyük bir yükü almış oluyor.¹⁴⁶ Bu ağır günahları işleyenlerin ortak noktası ise sadece günahı kendilerinin işlemesi ile kalmayıp başkalarına da yol yöntem gösteren ve insanları yoldan çıkartan kimseler olmasıdır. Hz. Peygamber bu hususta şöyle buyurmuştur. “Kim İslam da iyi bir çıkış açarsa hem kendisine ecir verilir, hem de kendinden sonra o yolda ilerleyenlerin sevabından sevap verilir. Kim de kötü çıkış açarsa kendi günahı ile o yolda ilerleyenlerin günahını da yükleneyecektir.”¹⁴⁷ - كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهُاَوْوَزُّ مَنْ عَمَلَ بِهَا - Hadis'i şerifte yük yüklenmek kelimesi görüldüğü üzere vizr kelimesi ile ifade edilmiştir.

“Vizr” kelimesi ayrıca ağır yük yüklenmek, savaş için ağır silahlarla donanmak manalarına da gelmektedir.¹⁴⁸ Kişi sırtına günah olarak ağır yükler yükledi ve bu yükleri kendisi yükledi kimse ona bu hususta yardım etmedi, bunun için de kimse yükünü hafifletemez manasında kullanılmaktadır.¹⁴⁹ *Andolsun, onlar mutlaka kendi yüklerini ve kendi yükleriyle beraber nice ağır yükleri yükleneyeceklerdir.*¹⁵⁰ Yüklenilen bu yük günah yükü olup kimse onun günahını sırtlanamaz.¹⁵¹ -وَلَا تَزُرُ وَاَزْرَهُ وِزْرُ الْاُخْرَى - Hiçbir kimse bir başkasının günahını yüklenmez.¹⁵²

Kişinin elbisesinin yayılması ve onu yüklenmesine de vizr denilmektedir.¹⁵³ Ayrıca vahyin ağır sorumluluğundan bahsedilirken de bu kelime kullanılmıştır. *وَزْرَكَ -الَّذِي أَنْفَضَ ظَهْرَكَوَوَضَعْنَا عَنْكَ*¹⁵⁴ *Biz senin sırtındaki ağır yükü hafifletmedik mi?*

¹⁴⁵ Bkz. En'âm, 6/164; Nahl, 16/25; İsrâ, 17/15; Tâhâ, 20/29, 87; Ankebût, 29/13; Fâtır, 35/18; Zümer, 39/7; Necm, 53/38, Kıyâmet, 75/11; İnşirâh, 94/2.

¹⁴⁶ Görmez, Mehmet (Edt.), *Hadislerle İslam*, DİB Yay., 2. Baskı, Ankara, 2013 *Hadislerle İslam*, III, 324.

¹⁴⁷ Müslim, “Zekât”, 69; Nesâî, “Zekât”, 64.

¹⁴⁸ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arap*, V, 282.

¹⁴⁹ Fârâbî, İshak b. İbrâhim b. Huseyn, *Mücem Divânü'l Edep* (thk. Dr. Ahmet Muhtar Ömer), I-IV, Müessesetü Dâru's-Şâb lis-Sahâfeti ve't-Tabâati ve'n-Neşr, Kâhire,2003, III, 213; Cevherî, *es-Sihâh Tâcu'l-Lüğa ve Sihâhu'l-Arabiyye*, II, 845.

¹⁵⁰ Ankebût, 29/13.

¹⁵¹ Ferrâ, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyâd, *Meâni'l-Kur'ân* (thk. Ahmet Yusuf Necati), I-III, Dâru'l Mısriyye li't-Te'lif ve't- Terceme, 1. Baskı, Mısır, ts., III, 101.

¹⁵² En'âm, 6/ 164.

¹⁵³ Kazvînî, *Makâyisul-Luğa*, VI, 108.

¹⁵⁴ İnşirâh, 94/2-3.

7) ŞİKÂK(شِقَاق)

“Şikâk” kelimesi, iki grup arasındaki anlaşmazlık ve farklılık anlamlarına gelmektedir.¹⁵⁵ Ayrıca başkaldırmak isyan etmek, hasmının karşısında bulunmak anlamları da mevcuttur.¹⁵⁶ Özellikle İslam’a sataşmak ve Müslümanlara başkaldırmak anlamında şikak kelimesi kullanılmaktadır.¹⁵⁷ “...Kitap konusunda anlaşmazlığa düşenler ise derin bir ayrılık içindedirler-بِعِدِّ شِقَاقٍ بَعِيدٍ-”¹⁵⁸ “Onlar şikak içindedirler -فَأَيْنَمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ-”¹⁵⁹ yani İslam’amuhaliftirler. “Kim Allâh’a ve rasulüne muhalefet ederse- مَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ- bilsin ki Allâh’ın azabı şiddetlidir.”¹⁶⁰ “...Kim rasule muhalefet ederse- وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ ...”¹⁶¹ âyetlerin’de de görüldüğü üzere burada “Şikâk” kelimesi İslam’a ve peygambere muhalefet olma manasında kullanılmıştır. Taberi, “Ne dersiniz? Eğer o (Kur’ân) Allâh katından olup da siz de onu inkâr etmişseniz, o zaman derin bir ayrılık içinde bulunan kimseden daha sapık kim olabilir?”¹⁶² âyetinde geçen şikâk kelimesi ile ilgili şu yorumu yapmıştır. “Allâh habîbi vasıtası ile insanlara doğru yolu gösterdikten sonra onlar ısrarla farklı yolları tercih ederse Müslümanların alacağı sevaptan uzak kalırlar ısrarla yolu farklılaştırıp Allâh’ın emirlerine hiç korkmadan karşı gelen bu kişiler feraset sahibi olmayan kişilerdir.”¹⁶³

Kur’ân-ı Kerîm’de “Şikâk” kelimesi, insanlar arasındaki, özellikle de karı koca arasındaki anlaşmazlık hakkında da kullanılmıştır.¹⁶⁴ “...Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz,-وَأِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا-”¹⁶⁵ Âyette karı koca arasındaki anlaşmazlıklar, fikir ayrılıkları olması durumunda kadın ve erkeğin yakınlarından oluşan âdil bir hakeme başvurulması tavsiye edilmektedir.

“Şikâk” kelimesinin bir başka anlamı ise pay, ayırım, bölünme demektir. İki insan anlaşmazlığa düştüğü zaman Araplar, “İki dalın birbirinde ayrılıp, iki parçaya bölünmesi gibi sizde ayrıldınız” demektedirler. Ayrıca bir mal taksim edilip

¹⁵⁵ İbn Manzûr, *Lisânü'l- Arap*, X, 183.

¹⁵⁶ Fîrûzabâdî, *Kâmûsu'l- Muhît*, s. 898.

¹⁵⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l- Arap*, X, 183.

¹⁵⁸ Bakara, 2/176.

¹⁵⁹ Bakara, 2, 137.

¹⁶⁰ Enfâl, 8/13.

¹⁶¹ Nisâ, 4/ 115.

¹⁶² Fussilet, 41/ 52.

¹⁶³ Taberî, *Câmiu'l- Beyân*, XXI, 492.

¹⁶⁴ Tâhâvî, Ebu Câfer Ahmed b. Muhammed, *Ahkamu'l- Kur'âni'l- Kerîm* (thk. Sâdettin Önal), I-II, Merkezü'l- Buhûsü'l- İslâmiyye, İstanbul, 1998, II, 442.

¹⁶⁵ Nisâ, 4/ 35.

bölüştürülürken de “Şikâk” kelimesi kullanıldığı gibi bir at ya da devenin yürürken açtığı çukur için de yine bu kelime kullanılmaktadır.¹⁶⁶

II. TEVRATTA GEÇEN GÜNAH KAVRAMLARI

İslam’da olduğu gibi, Yahudiliğe göre de ilk günah, insanlığın atası olan Hz. Âdem ve eşi Havva tarafından işlenmiştir. Ancak bu günahın mahiyeti hususunda Yahudilik ve İslam birbirinden farklılık arz etmektedir. Yahudiliğe göre Allah ilk insanı kendi suretinde yaratmış ve onu cennete yerleştirmiştir. Fakat Havvâ Âdem’ i kandırmış¹⁶⁷ ve Allah’ın buyruğunu çiğneterek “Aden”¹⁶⁸ cennetindeki yerini kaybettirmiş, bunun neticesinde her ikisi de meşakkat ve sıkıntı ile ömürlerini geçirecekleri dünyaya indirilmişlerdir.¹⁶⁹ Âdem, böylelikle ilk günah işleyen kişi olarak nesline kötü örnek olmuş ve bu yüzden onun soyundan gelenler de günaha meyilli olmuş, günah işlemişlerdir.¹⁷⁰ İnsanın günah işleme psikolojisi hakkında Yahudiler, kişinin doğuştan bünyesinde barındırdığı, kötüye karşı eğilim anlamına gelen “Yetser ara” ile iyiliğe karşı eğilim anlamına gelen “Yetser atov” arasındaki mücadelenin etkili olduğunu, kişinin özgür irade ile hangisini seçeceğinin ise âdemoğlu için bir irâde imtihanı olduğunu belirtmişlerdir.¹⁷¹

Yahudiler pek çok dini esasları tahrif ettikleri gibi günah kavramını da tahrif etmişlerdir. Yahudiler, kendilerini seçilmiş ırk kabul ettikleri için, diğer ırk ve milletlere yaptıkları kötülükleri mübah görmüş, işledikleri günahlardan dolayı cehenneme girseler dahi belli bir süre kalacaklarını söylemişlerdir. “*Bir de dediler ki: “Bize ateş, sayılı birkaç günden başka asla dokunmayacaktır.” Sen onlara de ki: “Siz bunun için Allâh’tan söz mü aldınız? Eğer böyle ise, Allâh verdiği sözden dönmez. Yoksa siz Allâh’a karşı bilemeyeceğiniz şeylerimi söylüyorsunuz?”*”¹⁷² Ateşte belli bir zaman kalmaları hakkında da yedi gün ya da kırk gün gibi sayılar verilmiştir.

Yahudilerden bazıları dünyanın yedi bin yıl ömrü olduğunu ve onların her bin yıl için bir gün cehennemde kalacaklarını söylemişlerdir.¹⁷³ Çünkü onlar gündüz

¹⁶⁶ Isfahânî, *el- Müfredât fî Garîbi’l- Kur’ân*, s.460.

¹⁶⁷ Tekvîn, 3/6.

¹⁶⁸ Tekvîn, 2/8.

¹⁶⁹ Tekvîn, 3/16-19.

¹⁷⁰ Sönmez, Vecihi, “İslam İnançında Günah Kavramı”, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, S.28, s.42-66, Van, 2017, s. 43.

¹⁷¹ Besalel, Yusuf, *Yahudilik Ansiklopedisi*, I-III, Gözlem Yay., İstanbul, 2001 “Günah”, II, 193.

¹⁷² Bakara, 2/80.

¹⁷³ Mâverdî, Ebu’l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb *en-Nuketü ve’l-Uyûn -Tefsîru’l-Mâverdî* (thk. Es-Seyyid b. Abdumaksûd b. Abdirrahman), I-VI, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrût ts., I, 152.

işledikleri günahların gece, gece işledikleri günahların ise gündüz affedildiğine inanmaktadırlar.¹⁷⁴

Tevrat'ta dini hukuki bakımdan suç sayılan ve cezâî müeyyideler gerektiren inanç ve davranışlar Yahudi inanişına göre günah kapsamına girmektedir. Tevrat hukukunda Yahudilerin uyması zorunlu olan ve uymadıkları takdirde dînî ve hukûkî müeyyide uygulanması gereken en önemli esas “On emir”dir. “On emir” içerisinde gerek Tanrı ile münasebet gerekse bireyler arası ilişkilerle ilgili olarak büyük günah ve suç kapsamına giren hususların özetini bulmak mümkündür.¹⁷⁵Bu emirlere göre tek olan Rabbe karşı çıkmak ve başka ilahlara ibadet etmek, puta tapmak ve şabat (Cumartesi) yasağını ihlâl etmek tanrıya karşı işlenmiş büyük günah kapsamında sayılırken; adam öldürmek, zina, hırsızlık, yalan yere yemin etmek, anne babaya karşı âsîlik yapmak da toplum düzenini ihlal etmesi nedeniyle büyük günahlardan sayılmıştır.¹⁷⁶Yahudilikta bireyler ya da cemaat tarafından bilinçsizce, istemeden yapılan hatalara “Orayot” denilmekte ve bu yanlışlıklar herkes tarafından yapılan dinsel yanlışlar kabul edilmektedir.¹⁷⁷

A. HET

Yahudilerin kutsal kitabı olan Tevrat'ta günah olan inanç ve davranışları tanımlamak için, yaklaşık otuz farklı kelime kullanılmaktadır. Bunların en önemlilerinden birisi de “Het” tir. Tevrat'ta yaklaşık altıyüz kez geçen ve “çizgiyi aşmak”¹⁷⁸, dünyada, kişinin doğru yolu kaybetmesi, yitirmesi¹⁷⁹ gibi anlamlara gelen “Het” kelimesi ve türevleri sosyal hayatta ve Yahudi ritüellerini yaparken, kişinin kasıtlı olarak ya da hata sonucu, istemeden işlediği tüm günahları kapsamaktadır. Türkçede bu kelimenin karşılığı olarak dînî hata ve suç gördüğü eylemleri saymamız mümkündür.¹⁸⁰ Het kelimesinin günah manasına gelmediğini sadece insan olmaktan kaynaklı olarak, “Hata yapmak, yanlış anlamak” anlamlarına geldiğini söyleyenler de mevcuttur.

¹⁷⁴ İbnü'l-Cevzî, Cemâlû'd-Dîn Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, *Zâdü'l-Mesîr fî ilmi't-Tefsîr* (thk. Abdürrezzak el- Mehdî), I-IV, Dâru'l-Kitâbü'l-Arabî, Beyrût, I, 418.

¹⁷⁵ Çıkış, 20/ 2-17; Tesniye,5/ 2-21.

¹⁷⁶ Gürkan, Salime Leyla, *Yahudilik*, İsam Yay., Ankara, 2008, s. 188.

¹⁷⁷ Besalel, “Orayot”, *YA.*,II, 459.

¹⁷⁸ Besalel, “Günah”, *YA.*, I, 192.

¹⁷⁹ Harman, “Günah”, *DİA*, XIV, 280.

¹⁸⁰ Besalel, “Günah”, *Y.A.*, I, 192.

Het kelimesi ayrıca “İsabet ettirememek” anlamına da gelmektedir. Hâkimler kitabında Bünyamin’in kabilesinin iyi nişancı olduğu ama onlar için “Het’e değil, ama hedefe isabet ederler”¹⁸¹ denilmiştir.

Tevrat’ta emredildiğine göre bir Yahudi günah işlediği zaman kurban sunusu yapmak zorundadır. Kurban sunusunu ifade etmek için de yine İbranicesi “Het” kelimesi ile aynı kökten gelen “Hatot” kelimesi kullanılmaktadır. Eğer bir kişi, bilerek Rabbin buyruklarını çiğnemişse o zaman “Hatot” getirmesi yasaktır. Bu da het’in kasıtsız işlenen günahlarda kullanıldığının bir diğer delilidir.¹⁸²Tevrat’ta bir kişi hata olarak kasıtsız da bir günah işlese günahının bedelini ödemek zorundadır. *“Eğer biri günah işler, Rabbin buyruklarından birinde yasak olanı yaparsa, bilmeden yapsa bile suç işlemiş olur, suçunun cezasını çekecektir.”*¹⁸³

B. HEREM

Talmut’ta yer alan ve “Kutsal semt”, “Kadınların mahallesi” vb anlamlara gelen “Herem”¹⁸⁴ Yahudi şeriatına göre büyük günah işleyen kişilere verilen bir ceza türü olup, günahkâr kişiyi toplumdan uzaklaştırmak ve Yahudi cemaati ile ilişkisini keserek cemaat dışına atılmaya karşılık gelmektedir. Eski devirlerde ağır bir suç işleyen bir Müsevi’ye toplum dışı etme cezası verilerek içinde yaşadığı cemaatten kovulurdu. Talmut, bir kişiye herem cezası uygulamak için yirmi dört suç saptar. Bunların içinde bilge din adamlarına hakaret etmek, mahkeme memuruna hakaret etmek ve mahkeme kararına saygısızlık yapmak, dini bayramları ihlal etmek, tanrının adını boş ve gereksiz yere ağza almak, bir insanı günaha sevk etmek, kaşer olmayan bir eti kaşer diyerek satmak vb. pek çok madde vardır.¹⁸⁵

Kişinin herem cezası almasına neden olacak suçların başında Yahudilerin milli Rabbinden başkasına tapmak. Özellikle de bir putu Rabbin yerine koymak gelmektedir. Bu suçu işleyen bir kişi kendisi kirlendiği gibi dokunduğu her şeyi kirletecektir. Bunun için de toplumdan uzaklaştırılmalıdır.¹⁸⁶

Herem cezası, bir gün sürebileceği gibi yıllarca da sürebilmektedir. Sürgünden sonra yazılmış olan Daniel kitabında günah işleyen bir kişinin arınabilmesi için

¹⁸¹ Hâkimler, 20/16.

¹⁸² http://www.sevivon.com/index.php?option=com_search&Itemid=3.

¹⁸³ Levililer, 5/17.

¹⁸⁴ Cohn, Haim Hermann, “Herem”, *Encyclopaedia Judaica*, IX/ 10-16, Keter Yay., ABD, 2007, IX, 10.

¹⁸⁵ Besalel, “Herem”, YA., II, 206.

¹⁸⁶ Cohn, “Herem”, *Encyclopaedia Judaica*, IX, 11.

yetmiş hafta geçmesi gerektiği söylenmiştir.¹⁸⁷Başkaldırıcıyı ortadan kaldırmak, günaha son vermek, suçu bağışlatmak, sonsuza dek kalıcı doğruluğu sağlamak, görüm ve peygamberliği mühürlemek, En Kutsal'ı meshetmek için senin halkına ve kutsal kentine yetmiş hafta kadar zaman saptanmıştır.¹⁸⁸ Bu cezaya çarptırılan kişi ile Yahudi toplumu sosyal ve ticari ilişkilerini keserek tora okumaya dahi davet etmemektedir. 17. Yüzyılın meşhur filozofu Baruh Spinoza, ilahi mucizeleri ve Allah ile insanların arasındaki ilişkileri devre dışı bırakacak bir takım felsefi görüşler öne sürdüğü için herem edilmiştir. Herem edilen kişinin çocuğuna dahi brit mila¹⁸⁹ yapılmasına, evlendirilmesine ve Yahudi okuluna gönderilmesine yasak getirilebilirdi. Herem gibi toplumsal dışlanmaya terkedilen bir kişi dinsel ritüellerden dahi men edilip tora okuması ve dinlemesi yasaklanmasından dolayı şâyet bu sırada ölecek olursa, tabutunun üstüne bir taş konarak, taşlanmaya müstahak günahkâr bir kişi olduğu îmâ edilirdi.¹⁹⁰

C. AVON

Tevrat'ta günahı anlatmak için kullanılan kelimelerden birisi de (türevleriyle birlikte) "Avon" kelimesidir. Avon sadece fiili ile değil, düşünce yoluyla bile bir şeye sırt çevirmek, kötülük yapmak, kasıtlı bir şekilde tasarlamak anlamına gelmektedir.¹⁹¹ Kişinin istekleri had safaya ulaştığında tanrı'nın kurallarını kasıtlı olarak çiğneyerek ihlal etmeye "Avon" denilmektedir.¹⁹²Bu kelime tasarlanarak ve saldırganca işlenen günahlar için kullanılmaktadır. Ritüellere karşı gelmelerde, sosyal ve ahlâkî yasalar çiğnendiğinde adaletsizlikler, kânunsuzluklar ve görevi kötüye kullanma gibi cezâyı hak edecek suçlar daha ziyade "Avon" kelimesi ile ifade edilmektedir.¹⁹³

D. PEŞA

Bu kelimenin klasik tercümesi, "Suç işlemek" olsa da "İsyan etmek" manasını vermek daha uygun olduğu düşünülmektedir. "Peşa", "Avon" dan daha büyük bir suç

¹⁸⁷ Kurt, Ali Osman, Yahudilik'te Sürgün Teolojisi: "Tanrısal Bir Ceza Olarak Sürgün", *Diyanet İşleri Dergisi*, 9/25, s.61-78, Ankara, 2006, s. 75.

¹⁸⁸ Daniel, 9/19-25.

¹⁸⁹ Yahudi çocuklarına sekiz günlük uygulanan sünnet töreni.

¹⁹⁰ Besalel, "Herem", *Y.A.*, I, 207.

¹⁹¹ Harman, "Günah", *DİA*, XIV, 280.

¹⁹² http://www.sevivon.com/index.php?option=com_search&Itemid=3.

¹⁹³ Besalel, "Günah", *Y.A.*, I, 192.

için kullanılmaktadır ve “Het” den de farklıdır. “Peşa” kelimesi ritüellerin kasıtlı bir ihlâlinden dolayı, Tanrı’ya isyan manasında kullanılmaktadır. Bu tanıma göre, Tanrının kurallarıyla inatlaşma, tanrıyla inatlaşıp, kasıtlı olarak kurallarını ihlal etmeye “Peşa” denilmektedir. Rabinik metinlerde günahlar’da birbirinden farklılık arz etmektedir. Örneğin, ihmâl etmekten kaynaklanan günahlar ile, bir yanlışlık sonucu işlenen günah elbette aynı olmamaktadır. Tora’ya aykırı hareket etmekten doğan günah Rabinik yasaklarını ihlal etmekten daha ciddi günah kavramlarını içermektedir. Bu günahların en ciddileri ise, puta tapmak, adam öldürmek zina vb. cinsel suçlar işlemektir. Bir kimsenin bu suçları işlemesi yerine gerekiyorsa ölümü tercih etmesi dini bir vecibedir.¹⁹⁴

E. NEZİKİN

Talmut’un ana metni olan “Mişna” altı bölümden meydana gelmektedir. Her bölümde günahlarla ilgili pek çok emir vardır. Mişna’nın altı bölümünden dördüncü faslı “Zararlar” anlamına gelen nezikin bahsidir. Kamuya ya da şahsa verilen büyük zararları ve büyük suçları kapsayan bir ifadedir. Adam öldürmeyi, mahkemelerde yalancı şahitlik yapmayı, putperestliğe karşı yasalar çıkartılması gibi konuları ele alır.¹⁹⁵

Nezikin, başlangıçta üç risaleden oluşurken zamanla bunlara yedi adet daha eklenerek on risale şeklinde nihâî halini almıştır. İlk üç maddesi ticâret yasakları ile ilgili olup, kalan kısımları tüm Yahudi medenî hukukunu genel olarak kapsamaktadır. Bu maddeleri şu şeklide sıralayabiliriz.

1. Bava Kama- İlk Kapı: Özellikle kamuya ait verilecek zararlar ve bu zararlara ilişkin tazminat konularını ele almaktadır.
2. Bava Metzia- Orta Kapı: Bireysel mülkiyet edinme, yed-i emin, borç alan, veren, kiralayan kişilere ilişkin kuralları kapsamaktadır.
3. Bava Batra- Son Kapı: Mülkiyete ve miras hukukuna ilişkin hak ve sorumlulukları işlemektedir.
4. Sanhedrin- Yüksek Mahkeme: Medenî ve cezâ hukûkuna ilişkin kuralları ve verilecek cezaları işler.

¹⁹⁴ Besalel, “Günah”, YA., I, 192.

¹⁹⁵ Besalel, “Nezikin”, Y.A., II, 445.

5. Makot- Vuruşlar: Mahkemeler ve cezâlarına ilişkili olup Sanhedrin maddesinin devamı niteliğindedir.
6. Şevuot- Yeminler: Yeminler ve verilen sözlere ilişkin kuralları işler.
7. Eduyot- Tanıklıklar: Hukûkî anlaşmazlıklarda yapılan şâhitliklere ilişkin vak'aları ve bu vak'alarla birlikte bilirkişi yorumlamalarını işler.
8. Avoda Zara- Putperestlik: Mü'minlerle (Yahudilerle) kâfirler ya da bir diğer deyimle putperestler arasında zarar içeren ihtilaflara ilişkin Hukûkî durumu işler.
9. Avot- Atalar: Ahlak ve vicdan konularına ilişkin atasözlerini ve öğretileri içerir.
10. Horayot- Mahkemelerde alınan kararlar: Bu konuda yapılabilecek yanlış kararlar ve bunların düzeltilmesi konularını ele alır.¹⁹⁶

F. AVERA

“Avar” kökünden türemiş olan “Avera” kelimesi, bir ahlak kuralının çiğnenmesi veya Tanrıya karşı günah işleme eyleminin adıdır. İbrânice “İhlâl” anlamına gelmektedir. Rabbâniler ise aynı kökten türemiş olan, “İhmâl etmek”, “İhlâl etmek, Tanrı'nın isteğine karşı gelmek” manalarına gelen “Averah” kelimesini kullanmaktadırlar.¹⁹⁷

Tora'daki “Lo Taase” kavramı ile ifade eden ve “Yapmayacaksın” anlamına gelen ifadelerle başlayan yasakların ihlâlidir. Bunların en önemlileri, puta tapmak, kan dökmek ve zinadır.¹⁹⁸ Hz. Yusuf'a göz koyan ve onunla zinâ yapmak isteyen vezirin karısına Hz. Yusufun söylediği şu sözler “avera” ya örnek olarak verebiliriz. *“Bu evde ben de onun kadaryetkiliyim. Senin dışında hiçbir şeyi benden esirgemedi. Sen onun karısısın. Nasıl böyle bir kötülük (Avera) yapar, Tanrı'ya karşı günah işlerim?”*¹⁹⁹

G. KARET

Kelime manası “Yok etmek” ya da “Erken ölüm” ya da “Cennetin elinden ölüm”²⁰⁰ demek olan “karet” kelimesi, Kutsal kitapta, değişik suçların işlenmesi durumunda “günah” kavramını ifade etmek için kullanılan kelimelerden bir tanesidir.

¹⁹⁶ Bornstein; Wald “Nezikin”, *Encyclopaedia Judaica*, XV, 245-246.

¹⁹⁷ Harman, “Günah”, *DIA*, XIV, 280.

¹⁹⁸ Besalel, “Avera”, *Y.A.*, I,85.

¹⁹⁹ Tekvîn, 39/10.

²⁰⁰ Ta-Shma, “Karet”, *Encyclopaedia Judaica*, XI, 806-807.

Mişna, “Karet” olduğunu söylediği otuz altı suç saymaktadır. Yom kipur’un yasaklarını İhlâl etmek ve Pesah’ta ekmek yemek, ensest ve zinâ, yasadak yiyeceklerin yenilmesi gibi günahlar “Karet” olan günahlardan birkaçıdır. Karet günahını işlemiş bir kimsenin cezası, insanlar tarafından verilmeyip, bu cezanın tanrı tarafından verileceğine inanılmaktadır. Günahkâr kişilerin cezası dünyadan erken göçüp gitmek, ya da bir evlat sahibi olamamak, kişinin neslinin kesilmesi vb olabileceğini söylemişlerdir. ellili yaşlarda ölen kişilerin bir karet’in cezasını çektiği düşünmekte ve bu kişilerin “Cennetin elinden ölüm” yaşadığına inanılmaktadır. Yahudi inancına göre normal ölüm 60 ile 70 li yaşlar arasında olmalıdır. Daha erkeni Karet’in bir sonucudur. Büyük günah işleyen ya da putperest olan bir kişinin Karet’i sadece kendinden değil çocuğundan da çıkabilmektedir. Yahudi şeriatına göre “Karet” sayılan bu otuz altı suçun yarısından fazlası cinsel suçları içermektedir. Bunun yanında kasıtlı olarak ihlâl edilen tüm dini kurallar “Karet” kapsamına dâhil olmaktadır. Bir günah bilinçli değil, hata sonucu meydana gelse dahi bir kurban sunusu yapmak Yahudilerin zerine bir görevdir.²⁰¹ Bu da gösteriyor ki kasıt olsun ya da olmasın ortada bir suç varsa, işlenilen suçtan dolayı pişmanlık duymak ve bunu telafi etmek gerekmektedir.

---

²⁰¹ Besalel, “Karet”, YA., II, 312.

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN'DA VE TEVRAT'TA GEÇEN BÜYÜK GÜNAHLAR

Kur'ân ve Tevrat farklı zamanlarda Allâh tarafından gönderilen iki kutsal kitaptır. Her ne kadar Tevrat zaman içinde tahrif edilmiş olsa da ilahi nazım ilk bakışta anlaşılmalıdır. Kur'ân ve Tevrat'ta hemen hemen aynı günahlar büyük günah kapsamına alınmış olsa da farklılıklar da mevcuttur. Özellikle bu günahların pratik hayata yansımaları açısından günahkârların durumu farklılıkları ile dikkat çekmektedir.

I.KUR'ÂN'DA GEÇEN BÜYÜK GÜNAHLAR

A. Allâh'a Şirk Koşmak

Büyük günahların en büyüğü şüphesiz ki Allâh'ı ilah olarak tanımamak ya da ilahlıkta başka bir varlığı Allâh'a denk tutmaktır. Kebâir'in başında şirk'in geldiği hususunda tüm İslam âlimleri hem fikirdir. Şirk, iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi Allâh'a ortak isnâd etmektir. Güneşe, aya, yıldızlara ve diğer gök cisimlerine, ateşe, meleklerle ve buna benzer şeylere tapınmaktır. Allâh kullarını yaratmış ve onu tek ilah olarak tanımalarını (Tevhid) ve ona hiçbir şeyi ortak koşmamalarını emretmiştir. *“إن الله لا يغفر أن يُشرك به ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء”*. *Şüphesiz Allâh, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah)ları ise dilediği kimseler için bağışlar. Allâh'a şirk koşan kimse, şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur.*²⁰²Şirkin ikinci türü ise “Riya”dır. *“Hâlbuki onlara, ancak dini Allâh'a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O'na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu dosdoğru dindir.”*²⁰³ *“Münafıklar, Allâh'ı aldatmaya çalışırlar. Allâh da onların bu çabalarını başlarına geçirir. Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allâh'ı pek az anarlar.”*²⁰⁴Allâh rasûlü küçük şirkten sakınınız diye ashâbına öğüt vermiştir. Bunun üzerine onlar: Ey Allâh'ın rasûlü küçük şirk nedir? Deyince, riyâ'dır buyurmuştur.²⁰⁵Allâh'ın şirk koşanları bağışlamayacağını bildirdiği gibi mü'minlere de kâfir ve müşrikler için bağışlanma dilemeleri yasaklanmıştır. Şâyet biri onlar için

²⁰² Nisâ, 4/48.

²⁰³ Beyyine, 98/5.

²⁰⁴ Nisâ, 4/142.

²⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 428-429. Ayr. Bkz. Zehebî, *Kitâbü'l- Kebâir*, s. 7.

bağışlanmalarını dilese de bunların onlar için herhangi bir fayda sağlamayacağı bildirilmiştir. *“Onlar için ister bağışlanma dile, ister dileme (fark etmez.) Onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen de, Allâh onları asla affetmeyecektir. Bu, onların Allâh ve Rasûlünü inkâr etmiş olmaları sebebiyledir. Allâh, fâsık topluluğu doğru yola iletmez.”*²⁰⁶

Allâh hem peygamberlerine hem de iman edenlere onların bağışlanması için dua etmeyi²⁰⁷ ve onların cenazelerinde bulunup kabirlerinde dua etmelerini yasaklamıştır. *“Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında durma. Çünkü onlar Allâh’ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler.”*²⁰⁸

Kur’ân, Allâh’tan başkasına tapınmanın ve rab olarak ondan başkasını kabul etmenin insanın kendisine yapacağı en büyük zulüm olarak ifade etmiştir. *“Hani Lokmân, oğluna öğüt vererek şöyle demişti: “Yavrum! Allâh’a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür.”*²⁰⁹

Allâh’tan başkasına tapınmanın kişiye dünyada da hiçbir yararı olmayacağı gibi âhiret’te de bu insanlar hüsrana uğrayacaklardır. *“Onları tümüyle (mahşere) toplayıp da Allâh’a ortak koşanlara, “Nerede, ilâh olduklarını iddia ettiğiniz ortaklarınız?” diyeceğimiz günü hatırla.”*²¹⁰

B. Haksız Yere Adam Öldürmek

Suçsuz bir insanın hayatına kasten veya haksız olarak son verilmesi hem en büyük suç, hem de en büyük günahlardan birisidir. Çünkü İslâm’a göre insan yaratılmışların en şerefliisidir²¹¹.

Allâh’u teâlâ insanı en güzel şekilde yaratmış²¹², ona kendi ruhundan üflemiş²¹³, yeryüzünde halife kılmış²¹⁴, yerde ve gökte bulunan her şeyi âdemoğlunun hizmetine vermiş²¹⁵ yeryüzünün imarını²¹⁶ ve emanet görevini ona tevdi etmiştir. İnsan âlemin kalbidir. Muhammed İkbâl’in tanımıyla *“İnsana sığabilene âlem, âleme sığamayana insan denir.”* İnsan Allâh’ın sıfatlarını kendisinde tecellî ettirdiği aziz bir

²⁰⁶ Tevbe, 9/80.

²⁰⁷ Tevbe, 9/113.

²⁰⁸ Tevbe, 9/84.

²⁰⁹ Lokmân, 31/13.

²¹⁰ En’âm, 6/22.

²¹¹ İsrâ, 17/70.

²¹² Tîn, 95/4.

²¹³ Hicr, 15/29.

²¹⁴ Bakara, 2/30.

²¹⁵ Bakara, 2/29; Lokmân, 31/20; Câsiye, 45/12-13.

²¹⁶ Hûd, 11/61.

varlıktır. Bu denli şerefli ve aziz olan varlığın hiç şüphesiz, hayat hakkı da o denli kutsal ve dokunulmaz kabul edilmiştir. İnsan hayatına yönelik kısıtlamalar, tecâvüzler; hem ahlak kanunları, hem de hukuk nazarında suçların en büyüğü addedilmiştir.²¹⁷

Haksız yere bir kişiyi öldürmek tüm insanlığı öldürmeye denk tutulmuştur.²¹⁸ Adam öldürmek fiilinin bu denli büyük bir günah olması ve dünyadaki ve âhiretteki cezâlarının ağır olmasının altında yatan espri şudur. Mâsum bir kimsenin canını almak, hayatı veren hayy sıfatına sahip ve eceli geldiği zaman kulun hayatına son veren mümît sıfatına sahip olan Allâh'ın²¹⁹ hükmüne karşı gelmektir. Yaratıcı kudret tekelinde olan bu yetkiyi kullanmaya kalkana çok öfkelenmekte ve cezâsını da bir o kadar ağır tutmaktadır. Zira hayat hakkı tüm hakların başında gelip, hayat hakkından mahrum kalan kişi diğer tüm haklarını da kaybetmiş olmaktadır.²²⁰

Müslüman bir kimsenin mü'min kimliğiyle bu günahı işlemeyeceğine dikkat çekilmiş²²¹ bu hakkın korunması için geçmiş ümmetlerden ve Hz. Muhammed'in ümmetinden söz alınmıştır.²²² Hayat hakkının dokunulmaz sayılabilmesi için "Müslüman olmak" şartı değil "İnsan olmak" şartı aranmıştır. Dolayısıyla bir gayr-i müslimin haksız yere öldürülmesinin cezası da kısastır.²²³ İnsan hakkına verilen önemin bir diğer göstergesi de henüz dünyaya gelmemiş olan ceninin herhangi bir tıbbi müdahale zorunluluğu olması dışında haksız yere alınması veya öldürülmesinin de cinayet sayılmasıdır.²²⁴ Sadece başkasının hayat hakkına değil kişinin kendi hayat hakkına da son vermesine asla cevaz verilmemiş, intihar²²⁵ ve ötenazi gibi fiiller şiddetle yasaklanmıştır.²²⁶

Kim - وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعْنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا - bir mü'mini kasten öldürürse, cezâsı, içinde ebedî kalacağı cehennemdir. Allâh, ona

²¹⁷ Erturhan, Sabri, *İslam Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar*, Rağbet Yay., ys., 2008, s.225.

²¹⁸ Mâide, 5/32.

²¹⁹ Bkz. Âl-i İmrân, 3/156; Â'raf, 7/158; Tevbe, 9/116; Yûnus, 10/56; Hac, 22/16.

²²⁰ Dağcı, Şamil, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, DİB Yay., 2. Baskı, Ankara, 1999, s.3; Ayr. Bkz. Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin, *İslam'da Şahsiyet Hakları*, TDV Yay., Ankara, 1996, 75-79.

²²¹ Nesâî, "Kasâme", 47.

²²² Bakara, 2/84.

²²³ Udeh, Abdülkâdir, *et-Teşrîu'l- Cinâi'l-İslâmî*, I-II, Dâru'l- Kâtibu'l- Arabî, 2. Baskı, Beyrût, 1964, II/122.

²²⁴ Gazzâlî, *İhyâ-i Ulûmud- Dîn*, II/51; Karaman, Hayrettin, *Laik Düzendeki Dini Yaşamak*, I-IV, İz Yay., İstanbul, 1997, II, 46-48.

²²⁵ Konuyla ilgili ayet ve hadisler için bkz. Bakara, 2/195; Nisâ, 4/29; Tirmizi, "Tıp", 7; Nesâî, "Cenâiz", 68. Ayr. Bkz. Fazlurrahman, *İslam Geleneğinde Sağlık ve Tıp*, s.182;

²²⁶ Hökelekli, Hayati, "İntihar", *DİA*, XXII/ 351-353; Yiğit, "İslam Ceza Hukukuna Açısından Ötenazi ve Hukuki Sonuçları", *İSAM*, 16/3, s.337-349, Ankara, 2003, s. 342-343.

gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.”²²⁷Bu ayetin Kays b. Debâbe hakkında nâzil olduğu söylenmiştir. Kardeşi Hişâm’ı Neccaroğullarından birisi öldürdü Rasûlullah durumu öğrenince Kays’ın yanına birisini vererek onu Neccaroğullarına gönderdi Öldüren kişi belli ise kısas edilmesini belli değilse diyetin verilmesini istedi. Neccaroğulları ise öldürenin belli olmadığını söyleyerek diyet olarak yüz deve verdiler Kays kardeşinin diyeti olan yüz deveyi aldıktan sonra şeytan aklına girdi ve tekrar dönüp katil olduğunu sandığı kişiyi öldürdü ve develerle birlikte Mekke’ye mürted olarak döndü. Bu âyet bu olay üzerine nâzil oldu ki âyette adam öldürdüğünden dolayı ebedi cehennemde kalacağı değil kâfir olduğu için ebedi cehennemde kalacağı belirtilmiştir.²²⁸

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا - Onlar, Allâh ile beraber başka bir ilâha kulluk etmeyen, haksız yere, Allâh’ın haram kıldığı cana kıymayan ve zinâ etmeyen kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azâba uğrar. ²²⁹ ayeti de yine aynı şekilde insanları haksız yere adam öldürmekten sakındırmaktadır.

Adam öldürme fiili gerçekleşmemiş olsa da İslâm’a göre bu işe yeltenmek te büyük günahlardan sayılmıştır. Ebu Bekre’den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “ İki Müslüman birbirine kılıç çekerse, ölen de öldüren de ateştedir.” Bunun üzerine ben şöyle dedim: “ Ya Rasulallâh! Öldüren belli adam öldürdü ama ölen niçin cehennemdedir? Rasûlullah şöyle cevap verdi: “ Çünkü o da kardeşini öldürmek konusunda istekliyd.”²³⁰

Müslüman’ın canı, değerli olduğu gibi peygamberimiz, müslümana sövmenin de fasıklık sebebi olduğunu şöyle dile getirmiştir.

سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ -Müslüma sövmek fasıklık, kanını dökmek (öldürmek) küfürdür.²³¹

Bir hâdis’i- şerîfte cennetin kokusunun yüz yıllık mesafeden duyulacağı ancak adam öldürenlere bu kokunun Allâh tarafından haram kılınacağı bildirilmiştir.²³²

Kıyamet günü insanlar arasında ki ilk hesaplaşma kan hakkı olacaktır.²³³ Hz. Peygamber’de insanları bu hususta uyarılmış ve veda hutbesinde buna değinerek,

²²⁷ Nisâ, 4/93.

²²⁸ İbn Hacer el- Heytemî, *ez-Zevâcîr an İktisâbi’l- Kebâir*, II, 146.

²²⁹ Furkân, 25/68.

²³⁰ Buhârî, “İmân”, 22; İbn Mâce, “Fiten”, 11.

²³¹ Buhârî, “İmân”, 36; “Fiten”,8; Müslim, “İmân”, 116; İbn Mâce, “Fiten”, 4.

²³² Mâmer b .Râşit, *el-Câmi*, X, 462.

“Sakın benden sonra eski sapkınlığınıza dönüp, birbirinizin boynunu vurmayın”²³⁴ diye uyarmıştır.

C. Anne Babaya Sıkıntı Vermek

Anne baba hakkı ile ilgili Kur’ân-ı Kerîm de ondan fazla âyet geçmektedir. Bu âyetlerden kimisi akrabalık bağı ve miras hukuku ile ilgili konularda gelmekte kimisi ise sadece anne baba hakkı ve onlara karşı nasıl davranmamız gerektiği hususundadır. Bu âyetleri kategorize edecek olursak, anne baba ya karşı yasaklar, ana babaya nasıl davranılmasıyla ilgili öğütler ve anne babaya karşı duâlar diye ayırmamız mümkündür. Kur’ân ı Kerîm de Allâh’u Teâlâ, Allâh hakkından sonra yani kendisine hiçbir şeyi ortak koşulmamasını istedikten sonra anne baba hakkından bahsetmektedir. Bu da gösteriyor ki anne baba hakkı İslam da büyük bir öneme sahip olup Allâh hakkından sonra onların hakkı geliyor. Allâh (c.c) yaratana isyan durumunun dışında anne babaya mutlak itaati emretmiştir. “*Hani, biz İsrailoğulları’ndan, “Allâh’tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz, anne babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz, herkese güzel sözler söyleyeceksiniz, namazı kılacaksınız, zekâtı vereceksiniz” diye söz almıştık. Sonra pek azınız hariç, yüz çevirerek sözünüzden döndünüz.*”²³⁵ Allâh hakkının hemen ardından gelen anne baba hakkı hakkında şöyle söylenmiştir. Anne babaya itaat etmek farz olup isyan etmek ise haramdır. Nasıl ki seni yarattıktan sonra Allâh’ı inkâr eden kişinin şirki seçmesi gibi sebep-i vücûdu olan anne babaya isyanı seçen evlat ta büyük günah kazanmış olur.²³⁶

“(Ey Muhammed!) De ki: “Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya babaya iyi davranın. Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz rızıklandırırız. (Zinâ ve benzeri) çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Meşrû bir hak karşılığı olmadıkça, Allâh’ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin. İşte size Allâh bunu emretti ki aklınızı kullanasınız.”²³⁷

²³³ Mâmer b. Râşit, *el- Câmi*, X, 464; Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *Şuâbü’l- İman* (thk. Ali en- Nedvî), I-XIV, Mektebetü’r-Rüşd, Riyad, 2003, VII, 243.

²³⁴ İbn Kesîr, Ebu’l-Fidâ İsmâil b. Ömer *el-Bidâye ve’n- Nihâye*, (thk. Ali Şîrî), I-XIV, Dâru İhyâü’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut, 1988, V, 221.

²³⁵ Bakara, 2/ 83.

²³⁶ Mâturûdî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sünne*, IV, 311.

²³⁷ En’âm, 6/151.

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “Öf!” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevâzu kanadını indir ve de ki: “Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı.”²³⁸ Ayetlerden de anlaşılacağı üzere Allâh’ın anne babaya isyan bir yana onları incitici en ufak sözlerden bile insanları sakındırmıştır. İslam’da anne babaya eziyet verecek azarlamalar, küçük düşürücü sözler haram kılınmıştır.²³⁹ Bir adam İbn Ömer’e kabâir’i sordu o da şöyle anlattı: ” Rasûlullah bize yedi yahut sekiz tane kabâir saydı bunlar; Allâh’a şirk koşturmak, anne babaya itaatsizlik etmek, adam öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, namuslu kadına zinâ iftirası atmak ve yalancı şahitlik.” Dedikten sonra o adama dönerek şöyle dedi: Senin annen var mı? Adam da evet cevabını verince Annenin karnını doyur, ona yumuşak söz söyle Vallâhi Allâh seni cennete koyar. Buyurmuştur.²⁴⁰

“Biz, insana anne babasına iyi davranmayı emrettik. Annesi onu ne zahmetle karnında taşıdı ve ne zahmetle doğurdu! Onun (anne karnında) taşınması ve sütten kesilme süresi (toplam olarak) otuz aydır. Nihayet olgunluk çağına gelip, kırk yaşına varınca şöyle der: “Rabbim! Bana ve anne babama verdiğin nimetlere şükretmemi, senin razı olacağın salih amel işlememi bana ilham et. Neslimi de salih kimseler yap. Şüphesiz ben sana döndüm. Muhakkak ki ben sana teslim olanlardanım.”²⁴¹

Allâh’u- Teâlâ anne babaya iyilik etmek ve onlara âsîlik etmemek hususunda kullarını kesin bir dil ile uyarmıştır. Yukarı da geçen ayetlerden ayrıca süt emme süresi, süt bağı, hamileliğin en kısa süresi vb pek çok fikhî hüküm de çıkartılmakla birlikte konumuzla ilgisi olmaması bakımından burada bahsetmeyi uygun görmedik. Konumuzla alakalı olarak âyet’i- kerîmelerde geçen ihsan kavramı üzerinde farklı yorumlar yapıp genel olarak saygı gösterme, onurlandırma, itaat etme ve anne babayı sevindirip kendilerine hizmet etmek vb. davranışlar olarak açıklanmıştır. İtaat kavramı ise mutlak manada kullanılmayıp anne babaya yaratana isyan etme hususunda itaat edilmemesi emredilmiştir. Bu esas ayetler de şöyle belirtilmektedir.

“Biz, insana, ana-babasına iyilik etmesini emrettik. Şâyet onlar seni, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi bana ortak koşturman için zorlarsa, bu takdirde onlara

²³⁸ İsrâ, 17/23-24.

²³⁹ Ahfeş, Meân’i-l Kur’ân, II, 422.

²⁴⁰ Mâmer b .Râşit, el- Câmi, X, 461.

²⁴¹ Ahkâf, 46/15.

itaat etme. Dönüşünüz ancak bana olacaktır ve ben yapmakta olduklarınızı size haber vereceğim.”²⁴² Bu ayetin Sâd. b. Ebî Vakkâs hakkında rivayet edildiği söylenir. Sâd Müslüman olduktan sonra annesi madem Allâh sana anne babana itaati emrediyor ben de sana İslâmı terketmeni emrediyorum, sen İslâmı terk edene kadar yiyip içmeyeceğim diye yemin etmiştir. Sâd b. Ebî Vakkâs annesinin bu haline çok üzülmüştür ki o esnada bu ayet nâzil olmuştur.²⁴³ Bir insanın anne babası kâfir olsa dahi onlara dünyada iyi davranmak ve ihtiyaçlarını karşılamak gerekmektedir. Kâfir olan anne ve babaya dünyada iyilik yapmanın manası, Katâde’den nakledilen bir rivayete göre hastalandığında ziyaret etmek, öldüğünde cenazesini kaldırmak, mîrastan kendine düşen payını almak şeklinde açıklanmıştır²⁴⁴

Hadisler’de de büyük günahlar sayılırken anne babaya itaatsizlik ilk sıralarda yer almaktadır. Abdullâh b. Ömer den rivayet edildiğine göre Hz. Muhammed büyük günahları şöyle bildirmiştir: Allâh’a şirk koşmak, adam öldürmek ve anne babaya isyan etmektir.²⁴⁵

D. Yalan Yere Yemin Etmek

Yemin kelimesi Arapçada sağ taraf, hak taraf, kuvvet, iktidar, bereket, mutluluk vb. anlamlara gelmektedir.²⁴⁶ Kur’ân’da Allâh’ın kudret elinin “yemin-sağ” olarak ifade edilmesi de bu kullanımın değerini artırmaktadır.²⁴⁷ Bütün bunlardan yola çıkarak eskiden beri insanların birbirinin sağ elini de tutmak kaydıyla anlaşmaya varacakları zaman tokalaşmaları, bir konuda kararlı olduklarını, meseleyi ciddiye aldıklarını göstermektedir.²⁴⁸

İslâm’a göre yemin ancak bir hakikatin ortaya çıkması hususunda, adaleti tesis etmek için yapılabilir. Yüce Allâh Kur’ân’da şöyle buyurmaktadır. “İyilik etmemek, takvaya sarılmamak, insanlar arasını ıslah etmemek yolundaki yeminlerinize Allâh’ı siper yapmayın.”²⁴⁹ Bu ayeti İbn Abbâs yalan yere yemin etmeyin, yalan olan

²⁴² Ankebût, 29/8.

²⁴³ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru İbn Ebî Hâtim*, VIII, 3036.

²⁴⁴ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru İbn Ebî Hâtim*, VIII, 3099.

²⁴⁵ Bürdeci, Ebu Bekir Ahmed b. Hârûn, *Men Ravâ ani’n- Nebî min’es-Sahâbeti fi’l-Kebâir* (thk. Muhammed b. Türkî), Dâru Atlasü’l-Hadrâ, Suûdî Arabistan, 2005, s. 67.

²⁴⁶ İsfahânî, *el- Müfredât fi Garibi’l- Kur’ân*, s. 893.

²⁴⁷ Bkz. Zümer, 39/67.

²⁴⁸ Candan, Abdurrahman, “İslâm Hukukunda Yemin ve Ahlakilik”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 15, s. 431-452, Konya, 2010, s. 433.

²⁴⁹ Bakara, 2/224.

hususları da aranızda düzeltin, haksızlığı giderin şeklinde yorumlamıştır.²⁵⁰Yalan yere yemin eden kişi, Allâh'ı yeminine şahit göstererek, insanları kandırmak istediği için onun mukaddes adını istismar etmekte ve yüce yaratıcıya iftira atmaktadır. Yüce Allâh Kur'ân da şöyle buyurmaktadır. “*Yeminlerinizi aranızda hile ve fesat sebebi yapmayın. Sonra sağlamca bastıktan sonra ayak(larınız) kayar da Allâh yolundan sapmanız sebebiyle kötü azabı tadarsınız. (Ahirette de)sizin için büyük bir azap vardır.*”²⁵¹Hız. Peygamber yalan yere yemin etmeyi büyük günahlardan saymakta ve bunun kişiye ağır vebal getirdiğini bildirmektedir.

Rasûlullah bir gün ashabına kabâir nedir? Bilir misiniz diye sormuş. Allâh ve rasulü daha iyi bilir denilince Allâh'a şirk koşmak, anne babaya isyan etmek demiş, daha sonra ise size büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi? demiş ve yaslandığı yerden doğrularak dikkat edin! O (قَوْلُ الزُّورِ) yalan sözdür demiş. Bu sözü üç kere tekrar ettikten sonra da (شَهَادَةُ الزُّورِ) yalancı şahitliktir demiştir. Bu sözü o kadar çok tekrar etmiş ki yanında bulunanlar keşke sussa diye temenni etmişlerdir.²⁵² İbn Ömer bunlara Beytullah'ın hürmetini çiğnemeyi ve sihri de eklemiştir.²⁵³

Şû'be' den gelen bir başka rivayete göre ise Hız. Peygamber kabâir şunlardır, buyurmuştur. Allâh'a şirk koşmak, anne babaya eziyet vermek ve yalancı şahitliktir. Şube söylediği sözde şüphelenerek şöyle demiştir. Ya yalancı şahitlik dedi, ya da adam öldürmek dedi.²⁵⁴

Bir kimse yeminini bozduğu zaman keffâret ödeyerek bu vebalden kurtulabilir, ancak yalan yere yemin etmek öyle bir şey ki bunun bir keffâreti de yoktur.²⁵⁵ Sadece kişi pişman olursa bu kötü işten sonra kul hakkına sebebiyet verecek bir olayda yalan yemin etmişse bunu değiştirebilir. Örneğin üzerinde olan bir borcu yalan yemin ederek ödediğini iddia eden bir kimse sonradan pişman olursa doğruyu söyleyerek helallik dilemeli ve borcunu ödemelidir.

²⁵⁰ Ebu Hayyân, Muhammed b. Yusuf el-Endelûsî, *Bahru'l-Muhit* (thk. Sıtkı Muhammed Cemil), I-X, Daru'l-Fikr, Beyrût, 1420, II, 442.

²⁵¹ Nahl, 16/94.

²⁵² Buhârî, “Edep”, 6; Mâturûdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, 3, 147.

²⁵³ Zemahşerî, *Keşşâf*, I, 503.

²⁵⁴ Buhârî, “Diyât”, 1.

²⁵⁵ İbn Abdi'l-Berr, Ebu Amr Yusuf b. Abdullah, *Et-Temhîd Lima fi'l-Muvatta Mine'l-Meânî ve'l-Esanîd* (thk. Mustafa b. Ahmet el-Ulvî), I-XXIV, Vizâratü'l-Umûmi'l-Evkâf ve's-Suûnü'l-İslâmiyye, Fas, 1387, XXI, 249.

E. Zinâ Yapmak ve Namuslu Bir Kimseye Zinâ İsnadında Bulunmak

Allâh insanı kadın ve bir erkek olmak üzere iki farklı cinsten yaratmıştır. Aralarında sevgi ve ünsiyet var etmiş, neslin devam edebilmesi için de bu iki sınıfı birbirine meyyal kılmıştır. “Allâh, sizi bir tek nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondanvar edendir...”²⁵⁶ İslam aile hayatına ve neslin devam etmesi, neseplerin birbirine karışmamasına çok önem vermiş, peygamber efendimiz de Allâh’a daha iyi kulluk edebilmek için insanları evliliğe teşvik etmiş, aile hayatını terk etmek isteyen kişileri bundan vazgeçirmek istemiştir.²⁵⁷ Allâh rasûlü insanları evlenmeye teşvik etmekle kalmayıp aynı zamanda maddi sıkıntı sebebiyle evlenemeyen kişilere de yardımcı olmuş²⁵⁸ ve bu konuda ashabını teşvik etmiştir.²⁵⁹ “Evlenme imkânı bulanınız evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek²⁶⁰ ve iffeti korumak için en iyi yoldur”²⁶¹ Allâh’ın kadın ve erkek arasında yaratmış olduğu bu sevgi ve ilgi bağının ve birbirlerine karşı olan isteklerini meşru ve makbul olması nikâh şartına bağlanmış, nikâhsız birliktelikleri de kınamış ve bu sınırın aşılması durumunda belli cezâlar öngörmüştür.²⁶² Nikâh bir takım dini, Hukûkî ve ahlaki hüküm getiren bir akit iken, zinâ’da herhangi bir akit gerçekleşmeyip özellikle kadının sonunda mâdur olduğu gayr-i ahlâki bir eylemdir.

Ergenlik çağına ulaşmış bir erkekle, ergenlik çağına ulaşmış bir kızın aralarında nikâh akdi olmaksızın gerçekleştirdikleri cinsel birlikteliğe zinâ denilmektedir.²⁶³ Zinâ İslam’da pis bir suç sayılmakta, yuvaların yıkılmasına ve neseplerin birbirine karışmasına ve bulaşıcı hastalıklara neden olmaktadır.²⁶⁴

Zinânın nihâî kısmı cinsel birliktelik olsada, Allâh’ın yarattığı organları yerinde kullanmamak da mecâzi olarak zinâ olarak nitelendirilmektedir. “Âdemoğlunun her bir uzvuna zinâ’dan nasibi ayrılmıştır. Gözlerin zinâsı bakmaktır, kulakların zinâsı dinlemek, dilin zinâsı konuşmak, elin zinâsı tutmak, ayağın zinâsı da yürümektir. Kalp ise heves eder, temenni eder. Tenasül uzvu bunu tasdik eder veya

²⁵⁶ Âraf, 7/189.

²⁵⁷ Beyhakî, Sünen, “Nikah”, 1.

²⁵⁸ Bkz. Buhârî, “Nikâh”, 15.

²⁵⁹ Karaman, *Laik Düzendeki Dini Yaşamak*, I, 140-141.

²⁶⁰ el-Münzirî, Ebu Muhammed Zekiyuddîn, *Et-Terğib ve’t-Terhib*, I-IV, Daru’l- Kütübü’l- İlmiyye, Beyrût, 1417, III, 24.

²⁶¹ Buhârî, “Savm”, 10; Müslim, “Nikâh”, 3.

²⁶² Gazzâlî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed *Mizânü’l- Amel* (thk. Süleyman Dünya), Dâru’l- Maârif, Mısır, 1964, s. 315.

²⁶³ İsfahânî, *el- Müfredât fî Garîbi’l- Kur’ân*, s. 348.

²⁶⁴ Vanlıoğlu, Ahmet, “Zina ve Zararları”, *Diyanet İlmi Dergisi*, 28/4, s.37-52, İstanbul, 1992, s. 50-51.

yalanlar.”²⁶⁵ Kur’ân’da gerçek mü’minler tanıtılırken, “وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا”²⁶⁶ şirk koşmamalarını, haksız yere adam öldürmemelerini ve zinâ yapmamaları misal verilmiştir.

Zinâ etmenin genelde geniş bir anlamı olmakla birlikte, özelde büyük günahlardan sayılan ve hakkında had cezası verilecek olan zinâ avret mahalli ile yapılan zinâdır. Mâiz hadisinde de olduğu gibi peygamberimiz zinâyı daraltmış ve belki öpmüşündür, belki dokunmuşundur şeklinde olayın tam işlenip işlenmediğini araştırmıştır. Ve zinâ tanımını sürme milinin kutusuna girişi gibidir şekilde yapmıştır. Bunun dışında kalan durumlar mecazen zinâ olarak tanımlansa da had cezası verilmesine engeldir.²⁶⁷

Rasulullah büyük günahları işlemenin kişinin îmânî noksanlığından kaynaklandığını ve bu fiilleri işleyen kişilerin her an şirke düşme tehlikesinin olduğunu belirtmek için şöyle demiştir. “Bir kimse mü’min olduğu halde zinâ etmez, bir kimse mü’min olduğu halde hırsızlık yapmaz, bir kimse mü’min olduğu halde içki içmez.”²⁶⁸

İslam’da yasaklanmış ve kişiye ağır vebal getiren bir diğer büyük günah ise namuslu bir kadına zinâ yaptığı ya da gayr-i meşrû bir nesep sahibi olduğunu iddia etmektir.²⁶⁹ “İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mü’min kadınlara zinâ isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır.”²⁷⁰ Peygamber efendimiz her şeyden habersiz namuslu bir kadına iftira atmayı helak edici yedi sınıf günahtan birisi olarak saymıştır. Resûlullah şöyle buyurmuştur: “Yedi helâk ediciden (موبقات)kaçın!

” Sahâbîler:“Ey Allâh’ın Resûlü! Bunlar nelerdir?” diye sorunca, Hz. Peygamber (s.a.v.):

“Allâh’a ortak koşmak, sihir (büyü) yapmak, Allâh’ın haram kıldığı bir nefsi haksız yere öldürmek, fâiz yemek, yetim malı yemek, savaş meydanından kaçmak, evli, nâmuslu ve hiçbir şeyden haberi olmayan kadınlara zinâ isnad etmektir,”

²⁶⁵ Buhârî, “Kader”, 9; “İsti’zan”, 12; Hemmâm b. Münebbih, Ebu Ukbe, *Sahîfetü Hemmam b. Münebbih*, Mektebetü’l- İslâmî, Beyrût, 1987, s.55.

²⁶⁶ Furkân, 25/68.

²⁶⁷ Serahsî, Muhammed b. Ahmed, *el- Meksûr*, I-XXX, Dâru’l- Mârife, Beyrût, 1993, IX, 38.

²⁶⁸ Buhârî, “Eşribe”, 1; Müslim, “İmân”, 100.

²⁶⁹ Udeh, *et-Teşri’ü’l- Cinâi’l- İslâmî*, II, 455.

²⁷⁰ Nûr, 24/23-24.

buyurdu.²⁷¹ Hz. Huzeyfe'den nakledilen bir rivayete göre "Takva sahibi iffetli bir kadına iftira atmak, yüz yıllık sâlih ameli yok eder" denilmiştir.²⁷² İslam hukuku, insanların ırz ve namuslarını her türlü iftiradan, asılsız dedikodulardan korumak ve toplumun temelini oluşturan ailelerin yıpranmasını ve yıkılmasını önlemek adına bir takım yasaklar getirmiştir. Böylelikle mutlu ve huzurlu bir fert ve aile modeli çizmiştir. Bu huzuru ve ahlaki yapıyı bozan davranışlardan sayılan kazf cezasında toplumdaki fenalık ve kötülüklerin yayılması ve berrak zihinlerin bulandırılması söz konusudur.²⁷³ "İnananlar arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu eden kimseler var ya; onlar için dünya ve ahirette elem dolu bir azap vardır. Allâh bilir, siz bilmezsiniz."²⁷⁴ Âyetinde de belirttiği üzere toplumda fenalığı yaymak yerine onun önüne geçmek, setretmek esastır. Kötü bir fiile şahit olan kişinin onu açığa çıkartmak yerine üstünü kapatmayı denemelidir. Çünkü zinâyı tesbit ederek kişilere cezanın uygulanması için için iki şey gerekmektedir. Bunlardan birincisi bu şahit olduğu duruma başkalarını da şahit kılması gerekir ki bu da günahın daha da keşf edilmesini gerekli kılar. İkincisi de günahın îlân edilmesidir. Bu da âyette de bahsedildiği üzere günahın yayılmasına ve toplumda ahlaksızlıkların deşifre edilmesine sebep olur.²⁷⁵

F. Fâiz Yemek

Ticari hayat sosyal hayatın en önemli ayağından birisidir. Şüphesiz ki İslam dini insanları çalışmaya, üretmeye ve kazanmaya teşvik etmektedir.²⁷⁶ Hz. Peygamber'de insanları atıl bir şekilde durmaktan men etmiş²⁷⁷ ve "Hiçbir kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir rızık yememiştir."²⁷⁸ Buyurarak çalışmaya teşvik etmiştir. İslam insanın kazanç sağlaması için alışverişin her türlüünü helal kılmış, Allâh'ın izniyle rasulünün yasakladığı birkaç husus dışında insanlara serbestlik tanımıştır.²⁷⁹ İslam çalışmaya ve kazanmaya teşvik ederken helal ve haramları da belirtmiş, insanlara bir takım sınırlar çizmiştir. Allâh kullarını helal kazanca

²⁷¹ Müslim, "Îmân", 145; Buhârî, "Vasâyâ", 23; "Tıp", 48; "Hudûd", 44.

²⁷² Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, I-VII, İnsan Yay., 2. Baskı, İstanbul, 1997, III, 511.

²⁷³ Yiğit, Yaşar, "İnsanlık Onur ve Şerefının Korunması Açısından Kazf Suçu ve Cezasının Değerlendirilmesi", *Marife*, 3/1, s. 107-117, Konya, 2003, s. 116.

²⁷⁴ Nûr, 24/ 19

²⁷⁵ Ebû Zehra, *el-Cerîme*, s. 79-80.

²⁷⁶ Nisâ, 4/29.

²⁷⁷ Buhârî, "Büyü", 71; Müslüm, "Büyü", 7; Tirmizi, "Büyü", 4.

²⁷⁸ Buhârî, "Büyü", 15; İbn Mâce, "Ticârât", 1.

²⁷⁹ Şâfiî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İdris, *Tefsîr'i- İmâm Şâfiî* (thk. Ahmet b. Mustafa Ferran), I-III, Dâr'u-t Tedmiriyye, Suûdî Arabistan, 2006, II, 593.

yönlendirmiş ve haksız kazanç sağlayacak fâiz vb. haramlardan da uzak durulmasını emretmiştir.²⁸⁰

Arapça karşılığı “Ribâ” olan fâiz kavramı, sözlükte: Artmak, fazlalaşmak, ziyadeleşmek²⁸¹ vb. anlamlara gelmektedir.²⁸² *Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak fâiz yemeyin. Allâh’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz*²⁸³ Fâiz, Kur’ân ve hadiste kesin bir dille yasaklanmış ve büyük günahlardan olduğu belirtilmiştir.²⁸⁴ Fâiz ile ilgili Kur’ân’da yedi tane ayet bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Rûm suresi 39. Ayet olup onun Mekke’de diğer âyetlerin ise Medîne’de nâzil olmuştur. Bazı âlimler Mekke’de nâzil olan, Rûm suresi 39. Ayette geçen ribâ kelimesini hediye olarak anlamışlardır. Yasaklama fiilinin olmamasından yola çıkarak buradaki ribâ’nın insanlara teşekkür karşılığı birbirlerine verdikleri ödünçler ve hediyeler olarak yorumlamışlar ve burada herhangi bir günah karşılığı da yoktur, sevap ta yoktur demişlerdir.²⁸⁵

Medîne döneminde nâzil olan diğer ayetler ise İslam’da yasaklanan ribâ-fâiz olarak yorumlanmıştır. *“Fâiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, “Alışveriş de fâiz gibidir” demelerinden dolayıdır. Oysa Allâh, alışverişini helâl, fâizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyararak) fâizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allâh’a kalmıştır. (Allâh, onu affeder.) Kim tekrar (fâize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir.”*²⁸⁶ Âyetle ilgili birkaç hususa değinmek gerekmektedir. Birincisi ayette fâizin yenilmesinden bahsediyor. Çünkü insanlar fâiz ile kazandıkları malla ilk yaptıkları iş insanın temel ihtiyacı olan gıda ihtiyacını karşıladıkları için olabilmektedir.²⁸⁷ Bir diğer bakış açısı ise genel olarak harcamak anlamındadır. Çünkü biz bir malı harcamak manasında malı yemek terimini kullanabilmekteyiz. Âyette geçen şeytan çarpmış gibi ifadesi hakkında farklı yorumlamalar yapılmaktadır.

²⁸⁰ Yüksel, Yakup, “Müfessir Tahir b. Âşur’un et-Tahrîr ve’t-Tenvîr Adlı Eserinde Rüşvet ve Faiz Yorumu”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/7, s. 225-241, Gümüşhane, 2015, s.226.

²⁸¹ Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekir, *el- Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’ân*, I-XX, Dâru’l- Kütübü’l- Mısriyye, Kâhire, 1964, III, 348.

²⁸² Râzî, *Mefâtihu’l- Ğayb*, VII, 72.

²⁸³ Âl-i İmrân, 3/130.

²⁸⁴ Müslim, “İmân”, 145; Buhârî, “Vasâyâ”, 23; “Tıp”, 48; “Hudûd”, 44; Tirmizi, “Edep”, 7.

²⁸⁵ Yahya b. Sellâm, Ebu Zekeriyya, *Tefsiri Yahya b. Sellâm* (thk. Hint Şelbi), I-II, Dâru’l- Kütübü’l- İlmiyye, Beyrût, 2004, I-II, 662; Abdürrezzak b. Hemmâm, *Tefsiru Abdürrezzak*, I-III, 18; Taberî, *Câmiu’l- Beyân*, XVIII, 503.

²⁸⁶ Bakara, 2/ 275.

²⁸⁷ İbn Cüzey, Muhammed b. Ahmed, *et-Teshîl li Ulûmu’t-Tenzil* (thk. Abdullah Halidi), I-II, Dâru’l Erkam b. Ebi’l- Erkam, Beyrût, 1416, I, 137.

Müfessirler bu ifadeyle bir kişiye şeytanın musallat olması ve ondan ayrılmaması²⁸⁸, sara nöbetine benzer bir hastalıkla onu kavraması²⁸⁹ya da bunların da olmasına gerek yok kötü bir kalkış, korku içerisinde kalkış²⁹⁰ anlamında bu ifade kullanılabilir. Bir başka husus'ta şudur ki, ayette fâiz yiyenlerin şeytanın çarptığı gibi kalkma sebebi olarak fâizi helalleştirmeleri, normalleştirmeleri ve fâiz de tıpkı alışveriş gibidir, demeleri gösterilmektedir. Bu söz aynı zamanda kişiyi küfre de götürür. Kim ki ribâ'nın helal olduğunu söylese kâfir olur. Çünkü haram bir hükmü helalleştirmek hiç şüphesiz kişiyi dinden çıkarmaktadır.²⁹¹

Hz. Peygamber bir gün rüyasında azap gören bir takım insanlar görmüş ve bunları ashabına sabah namazı sonrasında anlatmıştır. Azap gören insanlar arasında fâiz yiyenlerin de olduğunu şu şekilde belirtmiştir. Birisi kan dolu nehrin içerisinde diğeri kıyısında olan iki adam gördüğünü Nehrin içerisindeki adamın kıyıya doğru yüzüp çıkmak istediğini ama kıyıda ki adamın her seferinde onun ağzına bir taş atarak onu nehirdeki eski yerine döndürdüğünü söyleyerek fâize bulaşanları ve bu çıkmaz içerisinde kaybolan insanların durumunu anlatmıştır.²⁹²

Fâiz almanın ve vermenin zulüm olarak değerlendirildiğini şu aytete görmekteyiz. *“Ey iman edenler! Allâh'a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, fâizden geriye kalanı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız, Allâh ve Resûlüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur.”*²⁹³ Bu âyetin nüzul sebebi şu olaydır. Tâif'te oturan Sakîf kabilesi fâizcilik yapardı, birçok kimse üzerinde fâiz alacakları vardı; Mekke'nin fethinden sonra Tâif kuşatılmış, bu arada fâiz yasağı da konmuş bulunduğu için bu konuda bir anlaşma yapılarak İslâm'a girmişlerdir. Anlaşmaya göre kendilerinin fâiz borçları düşecek, yasaktan önce tahakkuk etmiş fâiz alacaklarını ise tahsile devam edeceklerdi. Benû Muğîre, Allâh ve rasûlünün fâizi haram kıldığını belirterek sakîflilere fâiz ödemeyeceklerini söyledi. Sakîfliler ise anlaşma gereği talepte ısrar ettiler. Durumu Muâz b. Cebel'e anlattılar. Muâz, olup bitenleri

²⁸⁸ Ukberî, Ebu'l- Bekâ Muhibbüddîn Abdullah b. el- Huseyn , *et-Tibyan fi İrâbi'l- Kur'an* (thk. Ali Muhammed El- Becâvî), I-II, İse'l- Bâbî el- Halebî, ys.,ts., I, 223.

²⁸⁹ Begavî, Ebu Muhammed Hüseyin b. Mes'ûd, *Tefsîru'l-Beğavî -Meâlimu't-Tenzil- fi Tefsîr'i-l Kur'an* (thk. Abdürrezzak Mehdi), I-V Darü İhyâü't-Türâsi'l-Arabi, Beyrût, 1420, I, 381.

²⁹⁰ İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l- Azîm*, I, 708.

²⁹¹ Zeccâc, *Meâni'l-Kur'an ve İ'râbuhû*, I, 358.

²⁹² Buhârî, “Büyü”, 24.

²⁹³ Bakara, 2/278-279.

Rasûlullâh'a bildirilince bu âyet nâzil oldu. Bu olaydan sonra Rasûlullâh Muâz'a bir mektup yazarak şöyle demiştir. İnen ayeti ve Allâh'ın emrini onlara bildir. Hâlâ fâiz konusunda ısrar edecek olursa Allâh ve rasulüne savaş açmışlardır. Siz de bu durumda silahlanınız diye emretmiştir.²⁹⁴

Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'a göre fâiz haram kılınmıştır. Üç semâvî din de fâizin haramlığı hususunda hem fikir olmakla birlikte Yahudilere göre haramlık Yahudiler arasında geçerlidir. Onlara göre Yahudi olmayan bir kişiden fâiz alınabilir.²⁹⁵ *"Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula ödünç para vererseniz, ona tefeci gibi davranmayacaksınız. Üzerine fâiz eklemeyeceksiniz."*²⁹⁶ Görüldüğü gibi yasak Yahudiler arasında geçerli olup diğer halkları kapsamamaktadır. Bir diğer âyette'de şöyle geçmektedir. *"Kardeşinize para, yiyecek ya da fâiz getiren başka bir şey ödünç verdiğinizde, ondan fâiz almayacaksınız. Yabancıdan fâiz alabilirsiniz ama kardeşinizden almayacaksınız. Böyle yapın ki, mülk edinmek için gideceğiniz ülkede el attığınız her işte Tanrınız Rab sizi kutsasın."*²⁹⁷ Hz. Peygamber Medîne'ye hicret etmeden önce Medîne ve civar şehirlerde yaşayan Yahudilerin arasında fâizle başkalarına borç vermenin çok yaygın olduğunu görmekteyiz. Bu Yahudiler borç para verdikleri kişiler borçlarını ödeyemeyince arazilerine ve mallarına el koymak suretiyle zengin olmuşlardır.²⁹⁸ Yahudiler kendilerinden olmayan başkalarına karşı bu kadar katı iken, birbirlerine karşı ise son derece müsâmahakar davranmaları emredilmiştir. *"Her yedi yılın sonunda size borçlu olanları bağışlayacaksınız. Borçları bağışlama işini şöyle yapacaksınız: Her alacaklı, komşusunun borcunu bağışlayacak. Borcun ödenmesi için komşusunu ya da kardeşini zorlamayacak. Çünkü Rabbin borçları bağışlama yılı duyurulmuştur."*²⁹⁹ Bu Tevrat pasajı da bize bunu gösteren en önemli delillerdendir.

G. Yetim Malı Yemek

Yetim kelimesi, م ت ي kökünden türemiş olup ergenlik çağına girmeden babasını kaybeden çocuklar için kullanılmaktadır.³⁰⁰ Toplumda annesini kaybeden bir

²⁹⁴ Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr ed- Dürri'l Mensûr fi't-Tefsîr bi'l- Me'sûr, I-VIII, Dâru'l-Fikr, Beyrût, ts., II, 108.

²⁹⁵ Sâbık, Fıkhu's-Sünne, 3, 132.

²⁹⁶ Çıkış, 22/25.

²⁹⁷ Tesniye, 23/19-20.

²⁹⁸ Ateş, Ali Osman, İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Âdetleri, Beyan Yay., İstanbul, 1996, s. 494.

²⁹⁹ Tesniye, 15/1-2.

³⁰⁰ Cürcânî, et- Ta'rîfât, s. 258.

kimseye yetim denilmemektedir. İbn Berrî şöyle demiştir: “Bir çocuk babasını kaybetmişse ona “Yetim” denilir, annesini kaybetmişse “Acıyy” denilir, hem annesini hem de babasını kaybetmişse “Latîm” denilir.”³⁰¹ Hz. Peygamber hangi yaştaki bir çocuğa yetim denileceğine dair, “Ergenlik çağına geldikten sonra yetimlik yoktur”³⁰² buyurmaktadır. Hz. Peygamber’in bu hadisinde yetimler hakkında hakîkî mânâda ergenliğe girmelerini mi kastettiği, yoksa o zamana erişen bir kimsenin artık kendi sorumluluklarını yerine getirebilecek bir hale geldiğini anlatmak istediği hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Nitekim İbn Abbâs’a yetimliğin ne zaman sona ereceği sorulduğunda, “Ömrüme yemin ederim ki adam vardır, sakalı çıkar da hâlâ kendi hakkını almaktan âciz, kendi namına bir şey vermekten âcizdir. İşte kişi kendi hakkını alacağında başkalarının alışverişi gibi doğru ve yeterli davranabiliyorsa, işte o zaman yetimlik durumu sona ermiş demektir.”³⁰³ Diyerek, aslında kişinin yaşından ziyade kendisini idare edebilecek duruma gelmesiyle yetimlikle ilgili hükmün sona ereceğine dikkat çekmiştir.

Câhiliye devrinde göçebelik ve çapulculuk gibi etkenler, yetimlerin malını gasp etme hususunda toplumun ekmeğine tabiri caizse bal sürmüştür. Sahip oldukları miras vb. haklarını almak zayıf insanlar için adeta imkânsız hale gelmiştir. Bu durum toplum olarak o kadar normal karşılanmıştır ki, yetim çocuklar için, “Onlar ata binemez, kılıç kuşanamaz, düşmana saldıramaz”³⁰⁴ diye haklarının gasp edilmesi de yakın erkek akrabalarınca meşru bir hak sayılmıştır.³⁰⁵ Bunun için İslam zayıf ve özellikle yetimlerin haklarının gasp edilmesini kesinlikle yasaklamıştır. Bu hususta Rasûlullah (s.a.v) :“ Allâh’ım ben iki zayıfın, yetim ve kadının hakları konusunda insanları şiddetle uyarıyorum, onların haklarına el uzatılmasını yasaklıyorum”³⁰⁶ buyurarak, insanları yetimler hususunda sakındırmıştır. Bu hadisten yola çıkarak, yetim kelimesinin âciz ve hakkını savunamayan kişi manasında kullanıldığı ve dul kadınlar için de yetim denilebileceğini belirtenler olmuştur.³⁰⁷

Yetim hakkı yemenin haramlığına dair benzer bir ayette yüce Allah şöyle buyurmaktadır. “...Bir de sana yetimleri soruyorlar. De ki: “Onların durumlarını düzeltmek hayırlıdır. Eğer onlara karışıp (birlikte yaşar) sanız (sakıncası yok). (Onlar

³⁰¹ İbn Manzûr, *Lisân’ül-Arab*, XII, 645.

³⁰² Ebu Dâvud, “Vesâyâ”, 9.

³⁰³ Müslim, “Cihâd”, 137.

³⁰⁴ Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, Zehreveyn Yay., İstanbul, 2014, II, 294.

³⁰⁵ Ateş, *İslam’a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, s. 378.

³⁰⁶ İbn Mâce, “Edep”, 6; İbn Hanbel, *Müsned*, II, 440.

³⁰⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, II, 561.

da) sizin kardeşlerinizdir...”³⁰⁸ Bu âyetin nüzûl sebebi hakkında Saîd b. Cübeyr İbn-i Abbâs’tan şu bilgileri nakletmiştir. “Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurmasıya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar çılgın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir.”³⁰⁹ Ayeti ve “Rüştiine erişinceye kadar, yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın, verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz (veren sözünden) sorumludur.”³¹⁰ Ayeti nâzil olunca ashaptan yetimleri olanlar yiyeceklerini ve içeceklerini yetim mallarından ayırdılar.³¹¹ Bu durum öyle bir hale geldi ki yetimin malı çürüse bile ona dokunamaz oldular. Durum Rasûlullah’a bildirilince Allâh’u-Teâlâ (c.c) bu ayeti indirmiştir.³¹² Böylelikle daha önceki indirilen âyetten maksadın, yetimlerinin malının gasp edilmemesine ve onlara haksızlık yapılmamasına vurgu yapmak için indirildiğinin, yoksa sosyal yardımlaşmanın ve birbirinin yiyeceğinden yemenin bir sakıncasının olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte İslam özellikle de zengin olanları yetimlerin mallarına tenezzül etmemeleri hususunda uyarmıştır. Bu husus Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle belirtilmiştir. “Yetimleri deneyin. Evlenme çağına (buluğa) erdiklerinde, eğer reşid olduklarını görürseniz, mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler (ve mallarını geri alacaklar) diye israf ederek ve aceleyle getirerek mallarını yemeyin. (Velilerden) kim zengin ise (yetim malından yemeğe) tenezzül etmesin. Kim de fakir ise, aklın ve dinin gereklerine uygun bir biçimde (hizmetinin karşılığı kadar) yesin. Mallarını kendilerine geri verdiğiniz zaman da yanlarında şahit bulundurun. Hesap görücü olarak Allâh yeter.”³¹³ Ayeti de özellikle maddi durumu yerinde olup ta yetimleri olan kişileri uyarı niteliğindedir.

II. TEVRAT’TA GEÇEN BÜYÜK GÜNAHLAR

Bir dini yasaya karşı gelecek eylemin yapılması ya da emredilen bir mitsva’nın ³¹⁴ yerine getirilmemesi Yahudi şeriatına göre günah olarak tarif edilmektedir.³¹⁵

Yahudi şeriatına göre emir ve yasaklar bireysel, toplumsal ve ahlaksal olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bireysel emir ve yasaklar, tanrısallığın ön plana çıkartıldığı,

³⁰⁸ Bakara, 2/220.

³⁰⁹ Nisâ, 4/10.

³¹⁰ İsrâ, 17/34.

³¹¹ Nehhâs, Ebû Ca’fer, *Meâni’l-Kur’âni’l-Kerîm* (thk. Muhammed Ali es-Sâbûni), I-VI, Câmîiatü Ümmü’l-Kura, Mekke, 1409, I, 177.

³¹² Vâhidî, *Esbâbü’n-Nüzûl*, s. 72.

³¹³ Nisâ, 4/6.

³¹⁴ Her Musevî’nin yerine getirmekle ve korumakla yükümlü olduğu emir veya kurallar.

³¹⁵ Besalel, “Günah”, YA., I, 192.

Tanrı hakkının gözetildiği emir ve yasaklardır. Bu emir ve yasaklar daha çok ferdidir. Tanrının adını boş yere ağza almamak bu konuya örnek olarak verilebilmektedir. İkinci grubumuz ise toplumsal cezâlardır. Bu ise daha çok kişi ile toplum arasındaki hukuksuzluklar için kullanılmaktadır. Adam öldürme, cinsel suçlar, anne babaya itaatsizlik bu gruba girmektedir. Üçüncü kısım ise ahlaki emir ve cezâlardır. Bunlara da örnek olarak şabat günü yasağını ihlâl etmek verilebilir.

A. Puta Tapmak (Avoda Zara)

Yahudi inancına göre Tanrı, Yahova (Yahve), Elohim gibi çeşitli adlarla bilinmektedir. Dünyayı yoktan var eden, insanı kendi tasavvuruna göre şekillendiren, İbrâhim ve onun neslinin kutsal sayıp onlarla ahit yapan, düşmanlarını cezalandırırken, sevdiklerini terbiye eden, seven, emreden, uyarıcı ve iman edenlere güç veren tek ve yüce yaratıcıdır.³¹⁶Yahudilik şeriatına göre tevhîd inancı -tek Allâh'a inanmak- temel inanç ilkesidir. Tek rabbe imanının yanı sıra bu inanç sistemini zedeleyecek putlara vb. başka ilahlara tapınmak ta şiddetle kınanmaktadır. Eski ahitte tek tanrı inancını vurgulayan ve kişileri şirkten uzaklaştıran pek çok pasaj vardır. Bunlardan birkaçı şöyledir: *"Dinle, ey İsrail! Tanrımız Rab tek Rab'dir."*³¹⁷ *"İsraililer'e de ki, 'Şeria Irmağı'ndan Kenan ülkesine geçince, ülkede yaşayan bütün halkı kovacaksınız. Oyma ve dökme putlarını yok edecek, tapınma yerlerini yıkacaksınız."*³¹⁸

Yahudilik inancı için çok önem arz eden on emirin ilk üç maddesi inanç esası ile ilgilidir. Sadece puta tapınmak değil, Rabbin adını boş yere ağza almak bile Yahudilede yasaktır. Onlar Rablerine "Yhvh" derler ve onun ismi hakkında bile yorum yapmaktan kaçınırlar. Tanrı'nın adı hakkında bile konuşmaktan çekinmelerinin nedeni, Tanrı'nın *"Ben ne isem, O'yum"*, *"Ben benim"*³¹⁹ demesinden kaynaklanmaktadır.³²⁰ *"Benden başka tanrın olmayacak. Kendine yukarıda gökyüzünde, aşağıda yeryüzünde ya da yeraltındaki sulara yaşayan herhangi bir canlıya benzer put yapmayacaksın. Putların önünde eğilmeyecek, onlara tapmayacaksın. Çünkü ben, Tanrın Rab, kıskanç bir Tanrı'yım. Benden nefret edenin*

³¹⁶ Peters, Francis E., İbrâhim'in Çocukları (terc. Nurşan Üstüntaş), Kozmik Yay., İstanbul, 2005, s. 23.

³¹⁷ Tesniye, 6/4.

³¹⁸ Sayılar, 33/50-52.

³¹⁹ Çıkış, 3/14.

³²⁰ Bayraktar, Mehmet, *Üç Dinin Tarihi*, Say Yay., İstanbul, 2016, s. 161.

babasının islediği suçun hesabını çocuklarından, üçüncü, dördüncü kuşaklardan sorarım."³²¹

Tevrat'ta puta tapmak çok kesin bir dille yasaklanmış, puta tapanların tüm Yahudi cemaatine ibret olması için taşlanarak öldürülmesi emredilmiştir.³²² "Öz kardeşin, oğlun, kızın, sevdiğin karın ya da en yakın dostun seni gizlice ayartmaya çalışır, senin ve atalarının önceden bilmediğiniz, dünyanın bir ucundan öbür ucuna dek uzakta, yakında, çevrenizde yaşayan halkların ilahları için, 'Haydi gidelim, bu ilahlara tapalım derse, ona uymayacak, onu dinlemeyeceksin. Ona acımayacak, sevecenlik göstermeyecek, onu korumayacaksın. Onu kesinlikle öldüreceksin. Onu önce sen, sonra bütün halktaşa tutsun. Taşlayarak öldürün onu. Çünkü Mısır'dan, köle olduğunuzülkeden sizi çıkaran Tanrınız Rab'den sizi saptırmaya çalıştı. Böylece bütün İsrail bunu duyup korkacak. Bir daha aranızdabuna benzer kötübir şey yapmayacaklar."³²³

Museviler puta tapma yasağını canları pahasına korumaları gerekmektedir. Yabancı iş manasına gelen "Avoda zara" Tanrı'dan başka tapınmak için yontma putlar edinmek anlamına gelmektedir. Kutsal kitapta defaatle yasaklanmakta ve on emrin ikincisinde vurgulanmaktadır. Putperestliğin bu denli büyük bir suç olmasına rağmen, İsrailoğullarının ilk işlediği suçlar içerisinde altın buzağı yapıp ona tapınmaları gelmektedir. İsrailoğulları bu kötü fiili, Talmut'a göre birinci bet-a miktaş yıkılmasından sonra yavaş yavaş ortadan kalkmıştır.³²⁴

B. Yalan Yere Yemin Etmek

Yemin, daha önce de işlediğimiz gibi bir hususta delilimizi daha kuvvetli hale getirmek, sözlerimizin doğruluğunu tasdik etmek için kullanılan etkili sözcüklerdir.³²⁵ "Kral Bat-Şeva'ya, "Beni bütün sıkıntulardan kurtaran, yaşayan Rabbin adıyla ant içiyorum" dedi,"³²⁶Yemin, eski ahitte daha çok, lanet ve beddua okumak maksadıyla kullanılmaktadır. "İsrailoğulları, Benyamin'e hanım verene lanet olsun diye yemin etmişlerdi."³²⁷

³²¹ Tesniye 5/7-9.Ayr. bkz. Çıkış, 20/3-5.

³²² Ateş, *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, s. 449.

³²³ Tesniye, 13/6-11.

³²⁴ Besalel, "Avoda Zara", Y.A., I, 86-87.

³²⁵ İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, 893.

³²⁶ Krallar, 1/29.

³²⁷ Hâkimler, 21/18.

İsrailoğullarında yemin etmenin bir bağlayıcılığı vardır. Boş yere yemin etmenin ise hukûkî bir müeyyide bulunmamakla birlikte Tanrı tarafından bu kişilerin cezalandırılacağına inanılmaktadır.³²⁸Tanrının adını vererek yemin etmek ve insanları kandırmak Yahudilikte özellikle kınanmıştır. Kutsal on emirden bir tanesi de tanrının adını boş ve yalan yere ağzına almayacaksın maddesidir. “*Tanrının ismini boş yere ağzına almayacaksın; çünkü rab kendi ismini boş yere ağza alanı suçsuz tutmayacaktır.*”³²⁹ Bu emirde vurgulanmak istenen, doğruluğun ve dürüstlüğün kaynağı olan Tanrı’nın adının gelişigüzel kullanılmayacağıdır. Özellikle zamanında Mısır’ da yaygın olan sihir, büyü gibi yasak fiillere Tanrının âlet edilmemesi ve kişinin yalanını desteklemek ve başkalarını kandırmak adına, Tanrının adını kullanması ve böylelikle yaptığı kötü işe yaratıcıyı ortak etmesi yasaklanmıştır.³³⁰ Tanrı’nın adı ile yalan yemin edenleri lânetleyen uçan bir tomarın olduğuna Yahudiler arasında inanılmaktadır. Bu âyet, kutsal metinde Zekeriyâ bölümünde şu şekilde geçmektedir. “*Gözlerimi yine kaldırıp bakınca, uçanbir tomar gördüm. Melek, "Ne görüyorsun?" diye sordu. "Uçan bir tomar görüyorum. Uzunluğu yirmi, genişliği on arşın " diye yanıtladım. "Yirmi arşın": Yaklaşık 9 m. "On arşın": Yaklaşık 4.5 m. Melek, "Bütün ülkeye yağacak lanettir bu" dedi, "Tomarın biryanına yazılanlar uyarınca, hırsızlık eden herkes sökülüp atılacak; öbür yanına yazılanlar uyarınca da yalan yere ant içenler kovulacak.*”³³¹ Ayrıca yalan yere yemin eden ve yalancı şahitlikte bulunan bir kişi mahkeme tarafından tespit edilirse, yalan ile kardeşine hangi cezanın ulaşmasını tasarlıyorsa, o ceza yalancı şahide kesilirdi.³³²

C. Şabat Yasağını İhlâl Etmek

Yahudilerin Şabat adını verdikleri “Sebt (Cumartesi)” günü, Yahudilerin dinlenme günü kabul edilmektedir. Her Yahudinin haftanın altı günü çalışıp, yedinci gününde ise dinlenmesi dînî bir vecîbedir.³³³ Bu emir Hz. Mûsâ’ya Tevrat’ın indirilmesi ile başlamış olup, “On Emir”in dördüncü maddesidir. “*Şabat Günü’nü kutsal sayarak anımsa. Altı gün çalışacak, bütün işlerini yapacaksın. Ama yedinci gün*

³²⁸ Öztürk, Nermin, “İlahi Dinlerde Yemin Kefaret ve Kurban”, *Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi*, Konya, 1996, s.27.

³²⁹ Çıkış, 20/7.

³³⁰ Alalu, Suzan; Ardıttı, Klara; Asayas, Eda; Basmacı, Teri; Ender, Fani; Haleva, beki; Maya, Dalya; Pardo, Ninet; Yanarocak, Sara, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, Gözlem Yay., İstanbul, 1996, s. 155.

³³¹ Zekeriyâ, 5/1-3.

³³² Tesniye, 19/15-19.

³³³ Arslantaş, Nuh, “Hz. Peygamber’in Çağdaş Yahudilerin İnanç- İbadet ve Dini Hayatları”, *MÜİFD*, 34/1, s. 55-92, İstanbul, 2008, s. 78.

*bana, Tanrın Rabbe Şabat Günü olarak adanmıştır. O gün sen, oğlun, kızın, erkek ve kadın kölen, hayvanların, aranızdaki yabancılar dâhil, hiçbir iş yapmayacaksınız. Çünkü ben, Rab yeri göğü, denizi ve bütün canlıları altı günde yarattım, yedinci gün dinlendim. Bu yüzden Şabat Günü'nü kutsadım ve kutsal bir gün olarak belirledim.*³³⁴

Yahudi inancında altı gün çalışıp, yedinci gün dinlenme eylemi, Tanrı'ya benzemek içindir. Çünkü onlara göre âyette'de geçtiği üzere Rab dünyayı altı günde yaratmış, yedinci gün ise dinlenmiştir. Yahudiler'de günlük hayatın koşuşturmacası içinde haftada bir gün tüm aile fertleri, çalışanlar bir günlük tâtil yaparak hem dinlenmekte hem de Rabbi ile bütünleşerek ruhsal anlamda yücelmeye çalışmaktadır.³³⁵

Şabat, Cuma günü gün batımı ile başlar. Cuma günü öğleden sonra Şabata karşılamak için her şey hazır olmalı, Şabat sofrası kurulmalı, mumlar yakılmalıdır. "Avot melaha (Temel iş yasakları)" olarak Mişna'da Şabat yasakları tek tek açıklanmıştır. Ekin ekmek, çift sürmek, harman savurmak, elemek, öğütmek, yoğurmak, pişirmek, yün eğirmek, örgü örmek, düğüm atmak ya da düğüm çözmek, avlanmak ve pek çok iş Şabat yasaklarından sadece bazılarıdır. Bu yasaklar sadece hayati bir durum söz konusu olduğu zaman ihlâl edilebilmektedir.³³⁶

Sürgün öncesi dönemlerde Şabat yasağını ihlâl etmenin cezâsının ölüm olduğu görülmektedir. Bu hükümlerle ilgili Tevrat'ta: "*Şabat Günü'nü tutmalısınız, çünkü sizin için kutsaldır. Kim onun kutsallığını bozarsa, kesinlikle öldürülmeli.*"³³⁷ Hükümü yer almaktadır. Yahudilere göre, bu hükümü ilk uygulayan Rabbin emri ile bizzat Mûsâ olmuştur.³³⁸ "*İsraililer çöldeyken, Şabat Günü odun toplayan birini buldular. Odun toplarken adamı bulanlar onu Mûsâ'yla Harun'un ve bütün topluluğun önüne getirdiler. Adama ne yapılacağı belirlenmediğinden onu gözaltında tuttular. Derken Rab Mûsâ'ya, "O adam öldürülmeli. Bütün topluluk ordugâhın dışında onu taşta tutsun" dedi. Böylece topluluk adamı ordugâhın dışına çıkardı. Rabbin Mûsâ'ya buyurduğu gibi, onu taşıyarak öldürdüler.*"³³⁹

---

³³⁴ Çıkış, 20/8-11.

³³⁵ Alalu vd., *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s. 155.

³³⁶ Besalel, "Şabat", *YA.*, III, 653-655.

³³⁷ Çıkış, 31/14.

³³⁸ Ağkuş, Yusuf; Altuncu, Abdullah, "Yahudi Kutsal Metinlerinde ve Kur'ân'da Şabat Yasakları ve Mesh Hadisesi", *İTOBIAD*, 6/5, s. 2775-2794, ys.,2017, s.2779.

³³⁹ Sayılar, 15/32-36.

Sebt'in en önemli özelliği Yahudilerin bir araya gelerek sinogogda ibadet etmeleridir. Bugün bu gelenek hala devam etmekle birlikte, pek çok Şabat yasağı modern dünyada askıya alınmıştır.³⁴⁰

D. Adam Öldürmek

Yahudilik inancına göre insan hayatı ve onuru pek çok değerın önünde gelmektedir. Bunun bir tezâhürü olarak, hayatın kutsallığı ve dokunulmazlığı sebebiyle adam öldürmek büyük günahlardan sayılmıştır. Ancak Yahudiliğe göre bir Yahudi'yi öldürmek ile bir yabancı din mensubunu veya bir köleyi öldürmek kesinlikle eşit tutulmamıştır. Çünkü Tevrat'a göre, Yahudiler İbrahim'in öz çocukları olup, Tanrı tarafından seçilmiş,³⁴¹ kutsal bir ulustur,³⁴² bir yabancı ile elbette canı da denk olmayacaktır. Bu sebeple Yahudilikte mutlak bir insan hayatının kutsallığını ve adâleti görmemiz pek mümkün değildir.³⁴³

Tevrat'a göre adam öldürme yasağı ilk insanla başlamıştır, böyle olmasına karşın, bu yasağı ilk delen de Âdem'in oğlu olmuştur.³⁴⁴ Tevrat'a göre Âdem'in oğlu Kayin(Kâbil), kardeşi Hâbil'i öldürerek ilk cinayeti işleyen kişi olmuş ve Rab tarafından kınanmıştır.³⁴⁵ Daha sonraki dönemlerde Rab Nûh'u kutsarken de bu yasak üzerinde özellikle durmuş ve “Şefihut Damim (Adam öldürmeyeceksiniz)” emrini “Nûhi kanunlar” olarak bilinen yedi ilke içerisinde saymıştır.³⁴⁶

Tevrat'a göre adam öldürme fiilinde kasıt çok önemlidir. Kasıt içermeyen bir adam öldürmede kişi hâkim tarafından cezalandırılmaz ve bu kimseye toplum tarafından da bir ceza da verilmez. Ancak hata sonucu bile olsa bir kişinin hayatına sebep olduğu için, katilin ömrünün sonuna kadar bunu hatırında tutup vicdan azabı çekmesi gerekmektedir.³⁴⁷ Kasıtlı bir cinayet işlenmesi durumunda ise sonuç farklılık arz etmektedir. Tanrı'nın kendi suretinde yarattığı insanın kim kasıtlı bir şekilde kanını dökerse onun cezasının bizzat Rab tarafından verileceği şu ayet ile açıklanmaktadır: *“Sizin de kanınız dökülürse, hakkınızı kesinlikle arayacağım. Her hayvandan hesabını soracağım. Her insandan, kardeşinin canına kıyan herkesten*

³⁴⁰ Arslantaş, “Hz. Peygamber'in Çağdaş Yahudilerin İnanç- İbadet ve Dini Hayatları”, s.80.

³⁴¹ Tesniye, 14/1.

³⁴² Çıkış, 19/6; Tesniye, 7/6; 14/2.

³⁴³ Yaman, Sevede, “Tevrat'a Göre İnsan Hayatı ve Onurunun Kutsallığı”, *İTOBİAD*(Yahudilik Özel), 5/2, s. 338-354, İstanbul, 2016, s. 339.

³⁴⁴ Hasanov, Eldar, “Nuh kanunları ve Nûhîlik”, *İSAM*, İstanbul, 2015, s. 55-56.

³⁴⁵ Tekvîn, 4/8-16.

³⁴⁶ Hasanov, Eldar, “Nuh kanunlarının Kökeniyle İlgili Görüşler Üzerine”, *İTOBİAD*, 1/1, s. 200- 224, İstanbul, 2012, s. 202.

³⁴⁷ Besalel, “Adam Öldürme”, *YA.*, I, 35.

hakkınızı arayacağım. Kim insan kanı dökerse, Kendi kanıda insan tarafından dökülecektir. Çünkü Tanrı insanı kendi suretinde yarattı."³⁴⁸ Tevrat'a göre kan döken bir kimse, toplumu kirletmiş sayılmaktadır. Bu kir ise ancak o kişinin kanı akıtılırsa temizlenebilmektedir.³⁴⁹ "*Adam öldüren kesinlikle öldürülecektir.*"³⁵⁰ Emri de bu durumun ispatıdır. Görüldüğü üzere Yahudilik'te adam öldürmek Rabbin kınadığı, büyük günahlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumlarda Tevrat'ın uygun gördüğü cezâları ve nasıl tatbik edildiğini ise cezâlar bölümünde inceleyeceğiz.

E. Hırsızlık Yapmak

Tevrat'ta on emir içerisinde yer alan ve yapıldığı zaman kişiyi büyük günah sahibi yapan suçlardan birisi de hırsızlıktır. On emirin sekizincisi olan, "*Çalmayacaksın*"³⁵¹ emri, kişiyi hem çalışarak kazanmaya teşvik eder, hem de toplumdaki mülkiyet hakkının korunmasını amaçlar. Yahudilik, toplumun birlik ve beraberliğine barış ve huzur ortamının korunmasına önem vermiş ve bu huzuru bozacak her türlü davranış ve hakka tecavüzleri ciddi yaptırımlarla muhafaza etmiştir.³⁵² Bu konu Tevrat'ta şöyle dile getirilmiştir. "*Rab Mûsâ'ya şöyle dedi: "Eğer biri günah işler, Rabbe ihanet eder, kendisine emanet edilen, rehin bırakılan ya da çalıntı bir mal konusunda komşusunu aldatır ya da ona haksızlık ederse, kayıp bir eşya bulup yalan söylerse, yalan yere ant içerse, yani insanların işleyebileceği bu suçlardan birini işlerse, günah işlemiş olur ve suçlu sayılır. Çaldığı ya da haksızlıkla ele geçirdiği şeyi, kendisine emanet edilen ya da bulduğu kayıp eşyayı, ya da hakkında yalan yere ant içtiği şeyi, üzerine beşte birini de ekleyerek, suç sunusunu getirdiği gün sahibine geri vermeli. Rabbe suç sunusu olarak kâhine belli değeri olan kusursuz bir koç getirmeli. Kâhin Rabbin huzurunda onun günahını bağışlatacak; işlediği suç ne olursa olsun kişi bağışlanacak."*³⁵³ Ayette'de görüldüğü üzere, Tevrat'ta hırsızlık yapmak, mutlak olarak İsrailoğulları'na yasaklanmıştır. Ancak bu yasak kendi içlerinde geçerli olup, diğer milletleri kapsamamaktadır. Yahudilerin kendilerini seçilmiş kabul etmelerinden kaynaklı adaletsiz tutumlarını hırsızlık meselesinde de görmemiz mümkündür. Tevrat'ta on emir'de ısrarla hırsızlık

³⁴⁸ Tekvîn, 9/5-6.

³⁴⁹ Sayılar, 35/33-34.

³⁵⁰ Levililer, 24/17.

³⁵¹ Çıkış, 20/10.

³⁵² Kıyak, Abdülkadir, "Yahudilikte Ahlak, Değer ve İdeal İnsan Tasavvuru", *Uluslararası İnsani Değerlerin Yeniden İnşâası Sempozyumu* (19-21 Haziran, 2014), Edt. Cengiz Gündoğdu, s. 133-148, Erzurum, 2015, s. 140.

³⁵³ Levililer, 6/1-7.

yapmayacaksınız ifadesi üzerinde durulurken, Yahudilerin Tanrısı Yahve mukaddes milletini diğer milletlerin mallarını çalmak ve gasp etmek hususunda onları davet edip diğer milletlerin şereflerini ellerine geçirmeye teşvik etmiştir.³⁵⁴ “*Her kadın Mısırlı komşusundan ya da konuğundan altın ve gümüş takılar, giysiler isteyecek. Oğullarınızı, kızlarınızı bunlarla süsleyeceksiniz. Mısırlılar'ı soyacaksınız.*”³⁵⁵ Ayeti “*Çalmayacaksınız*” ayetinin Yahudilerin kendi aralarında geçerli bir emir olduğunun, Yahudi olmayanlara karşı hırsızlığı yasaklamak yerine daha da teşvik ettiğinin en güzel örneğidir.

F. Zinâ Yapmak

Yahudilikte evlilik çok önemlidir. Evlilik dinsel bir ritüel kabul edilmektedir. Yahudi toplumunun devamını sağlamak, sosyo-ekonomik açıdan sağlıklı bir toplum inşa etmek için Yahudi hayatında önemli bir paya sahiptir. Kendilerini mabet görevine adayan ve münzevi bir hayat yaşayanların dışında, bekâr hayatı sürmek Yahudi toplumunda hoş görülmemiştir.³⁵⁶ Yahudilikte evlenmeyi gerçekleştiren işlem nikâh olup nikâh belirli bir miktar para veya değerli bir eşyanın verilmesi, bir belgenin imzalanması ve zifafla tamamlanır.³⁵⁷ Zinânın önünü kapatmanın yanı sıra evlilik Yahudiliğe göre bir Tanrı buyruğudur.³⁵⁸ Tanrı insanı kendi suretinde yaratmış, ondan da iki cinsi var etmiştir.³⁵⁹ İlk insan olarak yarattığı Âdem ile ona eş kıldığı Havvâ'ya semereli olup çoğalmalarını emretmiş sonraki nesilleri de Yahudi soyunu sürdürmeye teşvik etmiştir.³⁶⁰ “*Verimli olun, çoğalın, yeryüzünü doldurun ve denetimimize alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan tüm canlılara egemen olun.*”³⁶¹ Ayrıca Hz. İbrâhim e Allâh'ın sözü vardır. “*Seni fazlasıyla kutsayacağım, soyunu göklerin yıldızları, kıyıların kumu kadar çoğaltacağım.*”³⁶² Aynı şekilde Hz. İbrâhim'in soyu olan İshak ve Yâkup a da Tanrı aynı emri vermiş, çoğalmalarını ve yeryüzüne hâkim olmalarını istemiştir.

Evliliği bir ibâdet ve Tanrı ile bir ahitleşme olarak gören bu inanç sisteminde nikâhsız birliklikler de kesin bir dille yasaklanmakta, Yahudilik inancının temelini

³⁵⁴ Erdem, Hüsamettin, “Dini Ahlak ve İlahi Dinlerden Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık'daki Bazı Ahlaki Meselelere Mukayeseli Bir Yaklaşım”, *SÜİFD*, S.3, s. 225-254, Konya, 1990, s.240.

³⁵⁵ Çıkış, 3/22.

³⁵⁶ Gürkan, *Yahudilik*, s. 180.

³⁵⁷ Tümer, Günay; Küçük, Abdullah, *Dinler Tarihi*, 2. Baskı, Ankara, 1993, s. 229.

³⁵⁸ Bayraktar, *Üç Dinin Tarihi*, s. 169.

³⁵⁹ Yaratılış, 1/27.

³⁶⁰ Ateş, *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, s. 280.

³⁶¹ Yaratılış, 1/28.

³⁶² Yaratılış, 20/17.

oluşturan, Hz. Mûsâ'ya vahyedilen on emir'de de nihaksız ilişkiye yaklaşmamanın önemi vurgulanmaktadır. Bu yüzden Yahudi inancına göre zinâ yapan bir kişi Rabbe isyan etmiş onunla olan ahdini çiğnemiş sayılmaktadır. İbrânî kutsal metinlerinde, zinâ ya da fuhuş “ni’uf”, “zenut”, “zenunim” ifadeleriyle tanımlanmıştır.³⁶³ Tanım olarak zinâ, istekli bir şekilde evli ya da nişanlı bir kadınla yapılan cinsel birlikteliktir.³⁶⁴

Sonucu ölümle neticelendirilecek, üç büyük suçtan birisi (putperestlik, adam öldürme ve zinâ) sayılmaktadır.³⁶⁵ Tevrat gayr-i meşrû ilişkiyi sert bir üslupla yasaklamakla kalmamış, gayr-i meşrû bir yolla doğan çocuğa da katı bir tavır sergilemiştir.³⁶⁶ Tevrat'a göre gayr-i meşrû bir çocuk, Tanrı'nın cemaatine alınmadığı gibi onun soyundan gelecek olan on nesil'de cemaate kabul edilmemektedir.³⁶⁷

Tevrat'ta “Levililer” bölümünün 18. Babı yasak ilişkilere ayrılmış olup, kişinin yaptığı gayr-i meşrû ilişkiler, evlenmesi yasak olan kişiler teker teker açıklanmış ve bunlarla yapılacak olan zinânın namussuzluk,³⁶⁸ alçaklık,³⁶⁹ iğrençlik,³⁷⁰ İsrail milleti arasında kötülük,³⁷¹ Tanrı halkları arasından atılmaya layık olmak,³⁷² kutsal yemine leke sürmek,³⁷³ ölüme layık olmak³⁷⁴ vb. sözlerle zinânın kötülüğü özellikle de evlenilmesi yasak olan kişilerle yapılacak zinânın kötülüğü vurgulanmıştır.

Nikâh Rab ile İsrailoğulları arasındaki bir ahit kabul edildiği için, Yahudi şeriatına göre Yahudi olmayan, özellikle Yahudi bir anneden doğmayan bir kişiyle evlenmek te yasak kılınmıştır. Tevrat'ta tekvin bölümünde anlatılan bir olaya göre, Yâkup'un kızı Dina'ya Hivîlerin reisi Hamor'un oğlu Şekem âşık olur ve onunla birlikte olur. Daha sonra da Yâkup'tan kızını ister ancak İsrailoğulları bu işe karşı çıkar çünkü onlar sünnetsizdir. Eğer sünnet olurlarsanız sizinle kız alıp verebiliriz, derler. Hamor ve oğlu Şekem, teklifi kabul eder. Onlarla birlikte tüm halkı sünnet

³⁶³ Besalel, “Niuf”, YA., II, 447.

³⁶⁴ Yiğitoğlu, Mustafa, “Yahudilik ve İslam'da Zinâ Suçu ve Cezası”, İTOBİAD, 5/2, s. 271-297, İstanbul, 2016, s. 273.

³⁶⁵ Yiğitoğlu, “Yahudilik ve İslam'da Zinâ Suçu ve Cezası”, s. 274.

³⁶⁶ Katar, Mehmet, “Tevrat'ın Lût Kıssası Üzerine Bir Araştırma”, AÜİFD, S.1, s. 57-76, Ankara, 2007, s.72.

³⁶⁷ Tesniye, 23/2.

³⁶⁸ Levililer, 18/4-16.

³⁶⁹ Levililer, 18/17.

³⁷⁰ Levililer, 18/22.

³⁷¹ Tesniye, 22/22.

³⁷² Levililer, 18/29.

³⁷³ Levililer, 20/3.

³⁷⁴ Levililer, 20/10.

olmayı kabul eder. Ancak onlar sünnet olup'da sünnetin acısını çekerken Yâkup'un oğulları onlara saldırır ve erkekleri kılıçtan geçirir. Hamor ve oğlu Şekem'i de öldürürler.³⁷⁵Mûseviler, Yahudi kızlarından Yahudi olmayan kişilerle birlikte olan kişilerin mallarının yağmalanması ve kılıçta geçirilmelerinin Rab tarafından Yahudi erkeklerine emredildiğine inanırlar³⁷⁶Bu emri ilk yerine getiren de Yâkup ve oğulları olmuştur.

Yahudi olan bir erkekle gentile³⁷⁷ bir kadın arasındaki gayr-i meşrû birliktelik ise Yahudi şeriatına göre zinâ olarak değerlendirilmemektedir. Bu tür bir ilişki Talmud'a göre insan ile hayvan arasında geçen bir ilişki gibidir. Bu kişi ölüm cezasına çarptırılmaz³⁷⁸ Yabancılarla evlenmek kız alıp vermek her ne kadar israiloğullarına yasaklanmış olup,³⁷⁹ yazıcı Ezra, Yahudilere evlendikleri yabancı kadınlar ile Rabbe ihanet ettiklerini, onları derhal boşamalarını emretmiş olsa da³⁸⁰ zaman zaman onlar bu yasağı da çiğnemişlerdir.³⁸¹

Bütün bu kurallara uymayıp, Rabbin yasaklarını ihlâl ederek zinâ eden kimseye ise yine Tevrat'ta bizzat Rab tarafından bir takım cezâlar tespit edilmiştir. Bu cezâlar en hafiften ağıra doğru sürgün, boğma, taşlama ve yakma olmak üzere kısımlara ayrılmaktadır. Suça karşılık verilecek cezâları bir sonraki bölümde detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

G. Sihirbazlık Yapmak

Sihir kelimesi, Arapça kökenli bir kelime olup, Türkçe 'de daha çok büyü kelimesiyle ifade edilmiştir. Bu kavram sözlükte; boğaz, boyun, akciğer, hile yapma, aldatma gibi manalar taşımaktadır.³⁸² Terim manası ise, gizli bir el çabukluğuyla³⁸³ bir şeyi başka bir mahiyete dönüştürme, bazı söz ve fiillere başvurarak olağanüstü bir sonuç elde etmek demektir. Kişi sihir yaparken kendi gücünün yetemeyeceği

³⁷⁵ Tekvîn, 34/1-30.

³⁷⁶ Hezekiel, 23/46.

³⁷⁷ İsrâil topraklarında yaşayıp'ta Yahudi olmayanlara verilen addır.

³⁷⁸ Göregen, Mustafâ; Gönül, Turan, "Yahudilik'te Zinâ Suçunun Karşılığı Olan Recm'in İnsan Hayatı ve Ailenin Kutsallığı Bağlamında İncelenmesi", *KAÜİFD*, 5/10, s. 70-92, Kars, 2018, s. 73.

³⁷⁹ Ateş, *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, s. 317.

³⁸⁰ Ezra, 10/10-11.

³⁸¹ Malaki, 2/11-12.

³⁸² İsfahânî, *el- Müfredât fî Garîbi'l- Kur'ân*, s. 401.

³⁸³ Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Alî er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'ân* (thk. Muhammed Sadık), I-V, Daru İhyâü't-Türasi'l-Arabi, Beyrût, 1405, I, 51.

hususlarda bir takım üstün güçlerle temas kurarak onlardan yardım isteyerek hedefe ulaşmayı amaçlamaktadır.³⁸⁴

Sihir hususunda Mısırlılar çok mahir olup, Hz. Mûsâ'nın Allâh katından verilen mucizelerine sihir demişlerdir.³⁸⁵ Yahudiler, Mısır'da yaşamalarından ötürü, eski kültürlerinin bir tezahürü olarak sihri bilirler ve uygularlardı. Tevrat ise bu kötü işleri terk etmelerini kesin bir şekilde istemiş, sihir ve cin işleriyle uğraşmayı büyük günahlardan saymış ve bu işlerle uğraşan kişilerin öldürülmesi emretmiştir.³⁸⁶ “*Büyücü kadını yaşatmayacaksınız.*”³⁸⁷ Ayeti ve “*Cincilik yapan ve ruh çağırın ister erkek olsun, ister kadın olsun kesinlikle öldürülecektir. Onları taşıyacaksınız. Ölümlelerinden kendileri sorumludur.*”³⁸⁸ Ayeti sihirbazlık yasağının örneklerinden sayılabilmektedir.

Sihir veya büyü gibi işlerle uğraşmak İslam dininde de aynı şekilde büyük günahlardan sayılmış, Hz. Peygamber: “Sihirbazın haddinin bir kılıç darbesi olduğunu”³⁸⁹ bildirmiş, sihir ile uğraşmayı insanı helake sürükleyecek günahlardan saymıştır.³⁹⁰

III. KARŞILAŞTIRMA

Kur'an ve Tevrat'a genel olarak baktığımızda büyük günah addedilen inanç ve davranışların birbirini destekler mahiyette olduğunu görmekteyiz. Tevrat'ın ve Kur'an'ın ısrarla üzerinde durduğu, kişiyi yaratıcının rızasından uzaklaştırıp gazabını üzerine çekecek en büyük günahın şirk olduğu görülmektedir. Yahudiler açısından çok önemli olan on emrin ilk maddeleri inanç sistemi üzerinde durmuş, tanrının adının kutsanması ve onun adının boş yere ağza alınmaması ve yaratıcıya hiçbir şeyin ortak koşulmaması, putlara tapılmaması kesin bir şekilde emredilmiştir. Bu emre karşı gelenlerin başlarına her türlü musibetin geleceği ve kulların rablerinden uzaklaştıkça zelil bir ömür sürecekleri vurgulanmıştır. İslam'da aynı şekilde büyük günahların en büyüğünü şirk saymıştır. Ancak iki din arasındaki gözle görülür en büyük fark, Yahudiliğe göre şirke düşen bir kişinin cezası bu dünyada verilecekken, İslam'a göre şirkin karşılığı ebedi cehennem azabı olarak ahirette verilecektir.

³⁸⁴ Bebek, Âdil, “Ana Kaynaklara Göre Sihir”, *Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, S.9, s. 61-65, ys., 1998, s. 61.

³⁸⁵ Daha detaylı bilgi için bkz. Â'raf, 7/103-122; Şuarâ, 26/31-48; Yûnus, 10/76-77; Tâhâ, 20/60-69.

³⁸⁶ Ateş, *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, s. 447.

³⁸⁷ Çıkış, 22/18.

³⁸⁸ Levililer, 20/27.

³⁸⁹ Tirmizî, “Sünen”, IV, 60.

³⁹⁰ Buhârî, “Tıp”, 48.

Şirk'in dışında büyük günahların sıralamasında farklılıklar olsa da aynı maddelerin yer aldığını görmekteyiz. Her iki din de de haksız yere adam öldürmek, zina yapmak, yalan söylemek, iftira atmak, hırsızlık yapmak büyük günahlar olarak sayılmış, bunları yapan kişiler de kendileri ile aynı inancı paylaşan toplum nazarında günahkar addedilmiş ve saygınlıklarını yitirmişlerdir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, İslam'a göre günah olan bir fiilin kime karşı işlendiği önemli değildir. Bir Müslümanı da öldürmek, haksız yere bir gayr-i müslimi öldürmek te dince suç sayılmış, hırsızlık yapmak kimin malı olduğuna bakmaksızın yasaklanmış, Müslüman olmayan kişilere karşı bile dürüst olmak emredilmiştir. Oysa Yahudiler suçun işlendiği kişiye göre fiilleri değerlendirmiş, Yahudi olmayan bir şahısla yapılan gayr-i meşru ilişkiyi zina olarak değerlendirmemiş, Yahudi cemaati dışında olanların mallarını gasp etmeyi hırsızlık olarak değerlendirmemişlerdir. Bu da İslam'a göre adalet ilkesine aykırıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'ÂN'DA VE TEVRAT'TA BÜYÜK GÜNAHLARA VERİLEN CEZÂLAR (HAD CEZÂLARI)

Kur'ân ve Tevrat'ta “günah”, ilahi suç kapsamına giren ve yaptığı zaman kişinin bir takım dünyevi ve uhrevi cezaya çarptırılması neden olan fiillerdir. Biz bu bölümde Kur'ân ve Tevrat'ta büyük günahlardan sayılan ve genellikle şahış ve toplum hakkının ihlâli durumunda verilen, kutsal kitaplarca tayin edilmiş had cezâlarını incelemeye çalışacağız.

I. KUR'ÂN' DA BÜYÜK GÜNAHLARA VERİLEN HAD CEZÂLARI

Günah kavramına karşılık gelen suç kelimesi klasik islam hukukuna göre “cürm” ya da “cerime” kavramlarıyla ifade edilmektedir.³⁹¹ Kur'ân da geçen büyük günahlardan şirkin dışında diğer günahların küfrü gerektirmeyeceğine dair Ehl-i sünnet âlimleri'nin yaptığı aklî ve mantikî izahların dışında Kur'ân dan da deliller getirdiklerini görmekteyiz. Hatta bir keresinde Hz. Peygamber bir insan Allâh'tan başka ilah olmadığına, benim de onun elçisi olduğuma îmân etse, cennete girer buyurmuştur. Bunun üzerine Ebû Zer: “Ey Allâh'ın rasulü! Zinâ yapsa, hırsızlık yapsa da mı? Deyince; Hz. Peygamber: “Evet! Zinâ yapsa da, hırsızlık yapsa da” dedikten sonra da: “Hatta bu Ebû Zer'in hoşuna gitmese de böyledir.” Buyurmuştur.³⁹²

Hadis-i Şerif'ten de anlaşılacağı üzere, biz günahkâr kişiye kâfir demesek ve Allâh'ın takdir ettiği durumlarda günahkâr kişinin günahının âhirette bağışlanacak olduğuna inansak da bu dünyada büyük günah işleyen kişiye bir takım cezâî müeyyideler dinin sâhibi tarafından takdir edilmiştir. İslam dininde mutlak Şâri Allâh'tır. Allâh'ın koyduğu hükümler sorgulanmaz ve yerine getirmek Müslümanlara farzdır.³⁹³ Allâh'ın koyduğu emir ve yasaklarını tatbîk hususunda peygamberlere mutlak yetki verilmiş, Müslümanlara da aynı şekilde peygambere mutlak itaat edilmesi³⁹⁴ emredilmiştir.³⁹⁵ İslam hukukuna göre suçu tespit eden kanundur. Suça

³⁹¹ Yiğitoğlu, “Yahudilik ve İslamda Zinâ Suçu ve Cezası”, s. 273.

³⁹² Müslim, “Îmân”, 154.

³⁹³ Şâtıbî, *Muvâfakât*, V, 255.

³⁹⁴ Nisâ, 4/80.

³⁹⁵ Serahsî, Muhammed b. Ahmed, *Usûlü's-Serahsî*, I-II, Dâru'l- Mârifê, Beyrût, ts., II, 87.

uygun olarak cezayı tespit eden ise nass'dır.³⁹⁶Müslümanların işledikleri günahlar ve bunlar içerisinde insanların birbirlerine ve topluma karşı işledikleri suçlardan had ve kısas cezâları sadece nass ile belirtilmiş, diğer işlenen suçların ise cezâları tespit edilmemiştir.³⁹⁷

Yukarıda saydığımız büyük günahların en büyüğü şüphesiz ki Allâh'ı ilah olarak tanımamak ya da ilahlıkta başka bir varlığı Allâh'a denk tutmaktır. Allâh kullarını yaratmış ve onu tek Rab olarak tanımalarını (Tevhid) ve ona hiçbir şeyi ortak koşmamalarını emretmiştir. *“Şüphesiz Allâh, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah)ları ise dilediği kimseler için bağışlar. Allâh'a şirk koşan kimse, şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur.”*³⁹⁸ Allâh'a tapınmak ve Rab olarak ondan başkasını kabul etmenin insanın kendisine yapacağı en büyük zulüm olarak ifade etmiştir. *“Hani Lokmân, oğluna öğüt vererek şöyle demişti: “Yavrum! Allâh'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür.”*³⁹⁹ En büyük günah saydığımız şirk'in dünyada herhangi bir cezâ müeyyidesi bulunmamaktadır. Bu günahın bedelinin âhirette ebedi bir cehennem azabı olduğunu yüce kitabımız şöyle buyurmaktadır. *“...Kim Allâh'a ortak koşarsa, artık, Allâh ona cenneti muhakkak haram kılmıştır. Onun barınağı da ateştir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.”*⁴⁰⁰ Allâh'ın büyük günahlardan sayıp haram kıldığı ve yapılması durumunda kişiye dünyada bir takım cezaların verilmesini gerekli kılan bâzı fiiller de vardır ki biz bu bölümde bunları inceleyeceğiz

Kur'ân da cezayı gerektiren fiillere “Cerîme-جريمة” adı verilmekle birlikte pek çok fakih aynı zamanda işlenen bu suçları şerri kazanmak manasında “Cinâyet-الجنایة” şeklinde tabir etmektedir. Bu cinâyet mal ya da can ile yapılabilmektedir. Cinâyet sayılan bir fiil, Kur'ân da kesin bir dille haram kılınan ve bu suçu işleme halinde kişiye had cezası uygulanacak her türlü fiili kapsar. Sadece adam öldürmek değil, kısası gerektirecek vurmalar, yaralamalar da cinâyet kapsamına girmektedir.⁴⁰¹

İslam hukûkunda suçlar kısas veya diyet gerektiren suçlar, had cezasını gerektiren suçlar ve ta'zir cezasını gerektiren suçlar olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Had cezasının suçları ve bunlara verilecek cezâlar hususunda vahiy

³⁹⁶ Ebu Zehra, *el-Cerîme*, s. 171; Avvâ, Muhammed Selim, *fi Usûli'n-Nizâmi'l-Cinâi'l-İslâmî*, Nehzatu Mısır, 2. Baskı, Kâhire, 2006, s. 81.

³⁹⁷ Ebu Zehra, *el-Cerîme*, s. 175.

³⁹⁸ Nisâ, 4/48.

³⁹⁹ Lokmân, 31/13.

⁴⁰⁰ Mâide, 5/72.

⁴⁰¹ Udeh, *et-Teşrîu'l-Cinâi*, I, 67.

nüzûl sebebine baktığımız zaman cahiliye devrinde iki Arap kabilesi savaşmış, birbirlerini yaralamışlar ve öldürmüşlerdir. Birbirlerinden intikam almadan, içlerinden Müslüman olanlar olmuş, bundan dolayı aralarında uzlaşma sağlayamamışlar ve kendilerinden öldürülen köleye mukabil hür, kadına mukabil erkeğin öldürülmesini başka türlü barışa razı olmadıklarını söylemişlerdir. Bunun üzerine bu âyet nâzil olmuştur.⁴¹⁰

Bir suçluya kısas uygulanabilmesi için bir takım şartlar gerekmektedir. Bunların başında da kasıt gelmektedir. İşlenen suçun kasıtlı olmadığına dair en ufak bir şüphenin olması durumunda had cezası başka bir cezaya ya da tâzir'e dönüşür.⁴¹¹ Kısasa mânî olacak veya ıskat edecek başka bir hâlin olması durumunda ise diyet ödenmesi gerekmektedir. Diyet, kısas cezasının mâlî bedelidir. Ancak mağdur veya velisi dilerse suçluyu diyetten de affedebilir.⁴¹²

Had cezalarında esas amaç, suçluyu ıslah etmek ve yeni işlenecek suçların önünü kapatmaktır.⁴¹³ Kısas ve had cezalarında görüldüğü gibi bir denge ve adâlet vardır. Âdil olmayan bir ceza sistemi şüphesiz etkisini ve caydırıcılığını da kaybedecektir. Kısas sistemi ile fâile işlediği cezanın aynısı verilerek tam adâlet sağlanmaktadır. Bu cezaların ağır olduğu iddiaları şüphesiz mantıksızdır. Suçu işleyen kişiye verilecek herhangi bir para cezası, hapis, sürgün vb. cezalar işlenen suça denk olmayacaktır. Öldürülen bir canı ya da oyulan bir gözü hangi para cezası ya da hapis cezası geri getirebilir ki? Verilen cezanın bil mukabil olması ayrıca mağdurun veya yakınlarının öfkelerini teskin etmek ve aşırılıklara kaçarak bir suçun daha işlenmesini önlemek açısından da önemlidir. Bütün bunların yanı sıra hem suçun fâilinde hem mâdur'da hem de suç teşkil eden fiilde bir takım şartların aranması ve verilen kısas hükmünün devlet tarafından infaz edilmesi de ayrı bir inceliklerdir.⁴¹⁴

A. Adam Öldürmek

Hayat hakkı insanın sahip olduğu bedenî hakların en kıymetlisidir. Her fert hem hayat hakkına sahiptir, hem de bu hayatı koruması üzerine şer'i bir vecîbedir. Bunun içindir ki İslam kutsal saydığı hakların en başında gelen hayat hakkına dokunulmazlık⁴¹⁵ vermiş ve bu hakkı yüce yaratıcı kendi tekelinde tutmuştur. İslam

⁴¹⁰ Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, I, 167.

⁴¹¹ Ebu Zehra, *el-Cerîme*, s. 373.

⁴¹² Gökmenoğlu, *İslam'da Şahsiyet Hakları* s. 97.

⁴¹³ Udeh, *et- Teşrû'l- Cinât*, I, 610.

⁴¹⁴ Dağcı, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, s.90.

⁴¹⁵ Serahsî, *Usûlü's-Serahsî*, I, 121.

dini kişinin başkasının canına kast etmesini haram kıldığı gibi kendi canına da kıymasını tecvîz etmemiş, bu fiilin sahibini dünyevî ve uhrevî olmak üzere müeyyidelerle uyarmıştır.⁴¹⁶ Rasûlullâh kişinin kendi canına kıyması ile ilgili şöyle buyurmuştur: “Her kim kendisini bir demir parçası ile öldürmüşse, âhirette ebediyen kalacağı cehenneme, karnında o demir parçası ile gelir. Kim kendisini zehirleyerek öldürmüşse, o da cehennemde o zehri içer durur. Kim de kendisini dağdan (yüksek bir yerden) atarak öldürmüşse, o da ebedî kalacağı cehennem ateşine fırlatılır.”⁴¹⁷

İslam’ın korumayı hedeflediği maslahatların başında, dini ve canı korumak gelmektedir.⁴¹⁸ İslam hukukunun aslî kaynakları olan Kur’ân ve sünnet’te bu dokunulmazlığa işaret eden pek çok nass bulunmaktadır. Peygamber efendimiz de vedâ hutbesinde bu konuya değinmiş, insanların canlarının ve mallarının dokunulmazlığını vurgulamıştır.⁴¹⁹ “Ey insanlar bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz(Mekke) nasıl mukaddes bir şehir ise, canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecavüzden korunmuştur.”⁴²⁰

İslam’da canın korunması her ne kadar maslahatların başında gelse de bazı durumlarda bu emir rafa kaldırılabilir. Hz. Osman’dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah şöyle buyurmuştur. “Bir Müslümanı öldürmek ancak şu üç şekilde helal olur. İmandan sonra küfür, evlilikten sonra zinâ, bir cana karşılık olmaksızın adam öldürme”⁴²¹ Hadi’i-Şerif’ten de anlaşılacağı üzere adam öldürme suçuna mukabil olmak üzere kişinin kanının dökülmesi helal hale gelebilmektedir. Buna da kısas denilmektedir. İslam’da had cezâları naslarla sabittir. Bunlardan kimisi ayetle sabittir; adam öldürmek ve yaralamalar hususunda geçen kısas, haddi-i kazf, celde, hirabe suçu(bağy)bunlara örnek olarak verilebilmektedir. Kimi cezâlar ise sünnetle sabittir. Bunlara da içki cezası ve dinden dönmenin cezasını misal olarak verilebilmektedir.

⁴¹⁶Konuyla ilgili âyet ve hadisler için bkz. Bakara, 2/195; Nisâ, 4/29; Tirmizî, “Tıp”, 7; Nesâî, “Cenâiz”, 68. Ayr. bkz. Fazlurrahman, Mâlik, *İslam Geleneğinde Sağlık ve Tıp* (trc. Adnan Bülent Baloğlu, Adil Çiftçi), Ankara Okulu Yay., Ankara, 1997, s.182.

⁴¹⁷Buhârî, “Tıp”, 56; Tirmizî, “Tıp”, 7; Nesâî, “Cenâiz”, 68; Ebû Dâvûd, “Tıp”, 11.

⁴¹⁸İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd ez-Zâhirî, *el- İhkâm fi Usûlü’l- Ahkâm* (thk. Ahmed Muhammed Şakir), I-VIII, Dâru’l- Âfâku’l- Cedîde, Beyrut, ts., I, 4-6; Şâtibî, *Muvâfakât*, II, 17-18.

⁴¹⁹Gökmenoğlu, *İslam’da şahsiyet hakları*, s. 75-76.

⁴²⁰İbn Hişam, Ebu Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik, *Sîretü’n- Nebviyye*(thk. Mustafa Saka), I-II, Şerîketü Mektebetü ve Matbaatü Mustafa El-Bâbî, Mısır, 1955, II, 605.

⁴²¹Şâfiî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İdris, *Müsned-i Şâfiî*, Dâru’l- Kütübü’l- İlmiyye, Beyrût, 1979, s. 197.

Kim bir mü'mini bilerek öldürürse şâyet velîsi de onu öldürülmesini talep ederse öldüren kişiye kısas yapılır.⁴²² Öldürme işinin kasıtlı olması gerekmektedir, hatâen öldürmelerde kısas uygulanmaz.⁴²³ Kasıtlı öldürme söz konusu olsa bile şâyet öldürülen kişinin velîsi kısas yerine diyet isterse bu durumda kısas diyete dönüşmektedir. Ayrıca kısas durumu İslam beldelerinde yaşayan zimmîleri de kapsamaktadır. Allâh rasûlü bu konuda şöyle buyurmuştur. "Kim bir mümini ya da zimmîyi öldürürse onun velîsi iki hususta serbesttir ister diyetini talep eder isterse öldürülmesini"⁴²⁴

*"Kim bir mümini kasten öldürürse cezası içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allâh ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır."*⁴²⁵ Âyet'i- Kerîmede kasten adam öldüren kişiler için ebedi bir cehennem hayatından söz edilmektedir. Hâlbuki daha önce de belirttiğimiz üzere "La ilahe illallâh" diyen bir kişinin ebedi cehennemde kalmayacağını rasûlullah belirtmiştir.⁴²⁶ Kişinin mü'min olduğu sürece cehennemde ebedi kalmayacağı belirtilmesine rağmen neden burada ebedi bir azaptan bahsedildiği hususuna gelince kişi Allâh'ın emrini küçümseyerek ihmâl ederse ve umursamaz bir şekilde Allâh'ın haklarını ihlâl ederse bu durumda kişide zaten îman dairesinden çıkmış demektir. O zaman'da kâfir muamelesi görüp ebedî azap görecektir.⁴²⁷

Kasıtlı olmayan cinâyetlerde ise cezâ diyete dönüşmektedir. *"Bir mü'minin bir mü'mini öldürmesi olacak şey değildir. Ancak yanlışlıkla olması bunun dışındadır. Kim bir mü'mini yanlışlıkla öldürürse, bir mü'min köleyi azâd etmesi ve bağışlamadıkları sürece ailesine diyet ödemesi gerekir. (öldürülen kimse) mü'min olur ve düşmanınız olan bir topluluktan bulunursa, mü'min bir köle azad etmek gerekir. Eğer sizinle kendileri arasında antlaşma bulunan bir topluluktan ise ailesine verilecek bir diyet ve mü'min bir köle azad etmek gerekir. Bunlara imkân bulamayanın, Allâh tarafından tövbesinin kabulü için iki ay ard arda oruç tutması gerekir. Allâh, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."*⁴²⁸ Bu ayet Ayyâş b. Rebîa hakkında nâzil olmuştur. Ayyâş b. Rebîa Ebu Cehil 'in ana bir kardeşidir. O Müslüman olup İslam yolunda pek çok işkenceye maruz kalmıştır. Hicret ettikten

⁴²² Şâfiî, *Tefsîr'i- İmâm Şâfiî*, 1, 253.

⁴²³ Abdürrezzak b. Hemmam, *Tefsîru Abdürrezzak*, II, 26.

⁴²⁴ Tirmizî, "Hudûd", 22. Konu için detaylı bilgi için bkz. Şâfiî, *Müsned-i Şâfiî*, 343.

⁴²⁵ Nisâ, 4/93.

⁴²⁶ Müslim, "İmân", 154.

⁴²⁷ Mâturîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne -Tefsîru'l-Mâturîdî*, III, 144.

⁴²⁸ Nisâ, 4/92.

sonra annesi Ayyâş gelene kadar güneşte durup kendisine işkence çektireceğine dair yemin ettiği kendisine iletilince dayanamayıp Mekke'ye dönmüştür. Fakat müşrikler kendisini hapsedip işkence yapmışlardır. Mekke fethedildikten sonra serbest kalan Ayyâş Kinâne kabîlesinin Müslüman olduğunu bilmeden Kinâne kabilesinden bir kişiyi öldürmüş ve bu âyet bu olay üzerine nâzil olmuştur.⁴²⁹

İslam'a göre kısas, diyet gibi had ve tâzir cezâları da sadece insan hayatına son vermede değil, yaralama, kopartma, bir uzvu muattal bırakma gibi fiiller 'de de karşımıza çıkmaktadır.⁴³⁰

Sonuç olarak kısas cezâsı, suça uygun bir cezadır. Çünkü burada kasıtlı olarak mâsum bir cana kıyılmaktadır. Adâlet, katilin suçuna denk bir karşılık görmesidir ki o da kısastır. Bir babanın katledilen yavrusunu ebediyyen görmesi imkânsız olurken, yavrusunu öldüren kâtilin birkaç yıl hapsedilip ya da sürgün edilip daha sonra kendisine yeni bir hayat sürmesi için izin verilmesi mâkul olamaz. Toplumda eşkıyâlığın, kan ve gözyaşının önüne geçilebilmesi için bu cezâ kanaatimizce uygundur.⁴³¹ Kısas cezasının uygun olmasındaki bir diğer hikmet ise cezanın caydırıcı yönüdür. Şâri'nin haksız yere ortadan kaldırılacak canın karşılığı olarak, fâilin hayatına son verilmesini öngörmüştür. Bu cezâ öyle etkileyici bir müeyyidedir ki kişinin adam öldürme dürtüsünün karşısına kendi canından vazgeçmesini koymuştur. Bu denli ağır bir ceza tehdidini gören şahıs ister istemez adam öldürmeye teşebbüs etmeden önce yüz kere düşünecektir. Çünkü işin sonunda kendi canından olmak vardır. İşte bu ölüm korkusu da suçun işlenmesinin ilk engeli olacaktır. Görüldüğü gibi kısas cezası tamamen insanın psikolojik yapısına uygun olarak vaz' edilmiştir.⁴³² İslam'da cezanın devlet tarafından uygulanması da bir başka hikmettir. Kişilerin şahsi nefretleri ceza uygulamaya engeldir. Bir kişiye kin ve nefret duygusu hisseden bir şahsın adâleti tam sağlayamayacağı ve aşırıya gideceği mâlumdur. Hâkimin şahısların önünde suçluyu yargılaması ve cezâyı devletin kesip tatbik etmesi de olası bir kan davası ve kinin sürmesi durumunun önüne geçmektedir.⁴³³

İslam'da adam öldürme suçunun aslî cezası kısas olmakla birlikte, kısasa mânî her hangi bir durumun olması hâlinde kısas ta'zir ya da diyete

⁴²⁹ İbnü'l- Münzir, Ebu Bekr Muhammed b. İbrahim, *Tefsîri İbn Münzir*(thk. Sâd b. Muhammed), I-II Dâru'l- Muâsir, Medîne, 2002, II, 829.

⁴³⁰ Dihlevî, *Hucetullâhi'l- Bâliğa*, II, 244-256.

⁴³¹ Udeh, *et- Teşrîu'l- Cinâi*, I/619.

⁴³² Kutup, *ft Zilâli'l-Kur'ân*, I/165.

⁴³³ Avva, *ft Usûli'n-Nizâmi'l- Cinâi'l-İslâmî*, s. 223.

dönüşebilmektedir.⁴³⁴ Kısasa mani durumların kimisi şahıstan kaynaklanmakta kimisi ise öldürme fiilinden kaynaklı olabilmektedir. Örneğin kâtilin çocuk ya da akıl hastası olmasının⁴³⁵ kısasa mânî olduğu gibi suçun teammüden (adam öldürme kastıyla olmaması da, bu konuda en ufak bir şüphe olması bile kısasa mânî durumlardan sayılabilmektedir.⁴³⁶ Bu saydığımız birkaç madde dışında kısas cezasının uygulanmasına engel olacak daha pek çok madde olmakla birlikte bizim konumuzun kapsamı dışına çıkacağı düşüncesiyle burada zikretmeyi uygun görmüyoruz.⁴³⁷

B. Hırsızlık Yapmak

Hırsızlık kelimesinin Arapça karşılığı sirkat (السَّرْقَة) olup, s-r-k kökünden türemiştir. Türkçe karşılığı, başkasına ait olan bir malı gizlice almaktır.⁴³⁸ Bu suçu işleyen erkeğe “Sârik”, bayana ise “Sârika” denilmiştir. İslam hukûkuna göre hırsızlığın tanımı: “Akıl bâliğ olan bir kişinin başkasının belli bir değerinde olan saklı malını veya onun değerinde olan bir şeyi gizlice almasıdır.”⁴³⁹ Şeklinde dir.

İslam hukûkuna göre, hırsızlık had cezasını gerektiren, büyük günahlardan sayılmaktadır. Kur’ân-ı Kerîm’de yüce Allâh şöyle buyurmaktadır. “*Yaptıklarına bir karşılık ve Allâh’tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere hırsız erkek ile hırsız kadının ellerini kesin. Allâh, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.*”⁴⁴⁰

Bir kişiye hırsızlık için had cezasının uygulanması için bir takım şartlar gerekmektedir. Bunlardan birincisi hırsızın akıl sahibi ve buluğ çağına erişmiş olmasıdır. Akıl sağlığı yerinde olmayan ya da henüz ergenliğe girmemiş çocuğun eli kesilemez.⁴⁴¹ Diğer bir husus ise, malın mahfûz bir alanda bulunmasıdır. Tam koruma altında olmayan bir şeyin çalınması ile de had cezası uygulanamaz.⁴⁴² Târifimizde de geçen el kesme cezasının verilmesi için gerekli şartlardan birisi de belli bir miktara ulaşmasıdır. Bu miktar hakkında âlimler ihtilaf etmiştir. “Allâh bir yumurta çalıp da eli kesilen, bir ip çalıp da eli kesilen hırsıza lanet etsin”⁴⁴³ hadisinden hareketle az miktarda mal için de el kesme cezası uygulanır derken, kimisi ise burada hadisten

⁴³⁴ Gökmenoğlu, *İslam’da Şahsiyet Hakları*, s. 81.

⁴³⁵ Şirâzî, Ebu İshak Cemâlüddîn İbrâhim b. Ali, *el-Mühezzeb fî Fıkhi İmam-ı Şâfiî*, I-III, Dâru’l-Kütübü’l-İlmiyye, Beyrût, ts., III, 171.

⁴³⁶ Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanaî fî Tertibi’s-Şerâi*, VII, 237.

⁴³⁷ Daha detaylı bilgi için bkz. Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanaî fî Tertibi’s-Şerâi*, VII, 237-286; Şâfiî, *el-Ümm*, I-VIII, Dâru’l-Mârif, Beyrût, 1990, VII, 190-197.

⁴³⁸ el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’ân*, s. 408.

⁴³⁹ Atay, “Dini Düşüncede Reformun Yöntemi ve Bir Örnek: Hırsızlık”, s. 36.

⁴⁴⁰ Mâide, 5/38.

⁴⁴¹ Cessâs, *Ahkâmü’l-Kur’ân*, IV, 62.

⁴⁴² Avva, *fî-Usulü’n-Nizâmî’l-Cinai’l-İslâmî*, s. 238.

⁴⁴³ Buhârî, “Hudût”, 13; Müslim “Hudût”, 7; Nesâî, “Sârik”, 1.

maksadın demir topağı ya da değerli iplerin kastedildiğini söylemişlerdir. Hanefi âlimlerine göre, değeri dört dirheme ulaşmayacak miktardaki bir mal için, el kesme cezası uygulanmaz.⁴⁴⁴

Bütün bu şartlara ulaşması durumunda, ilk defa hırsızlık yapanın eli sağ bileğinden kesilmelidir. İkinci defa tekrar hırsızlık yaparsa sol ayağı topuktan itibaren kesilir. Hanefilere göre hırsızlık işi devam edecek olursa kesme işine devam edilmez, tövbe edinceye kadar hapsedilir. Ancak Şâfilere göre üçüncü kez hırsızlık yapan kişinin sol eli, dördüncü defa yine hırsızlık yapanın sağ ayağı kesilir.⁴⁴⁵

Günümüzde hırsızlık suçunun cezâsının tatbikinin mümkün olamayacağını söyleyenler mevcuttur. Bu fikri savunanlara göre, insanlar hırsızlığı artık elleriyle yapmıyorlar, masa başında bilgisayar üzerinden kafalarını kullanarak hırsızlık yapıyorlar. Bu durumda hırsızların elini değil kafasını mı kesmek gerekir? Böyle bir durum söz konusu olamayacağına göre verilecek ceza suça uygun düşmemektedir diyenler mevcut olsa da bu cezadan maksat suç aracını ortadan kaldırmak değil, caydırıcı bir ceza ile hırsızlığın önünü kesmek olduğu açıktır.⁴⁴⁶

Son olarak, hırsızlık yapana verilecek olan el kesme cezasının had cezası değil de tâzir cezası olarak görenler de mevcuttur. Bu görüşte olanlar ayette geçen “فاقطعوا” ifadesini “Onlarla ilişkilerinizi kesin, engelleyin” şeklinde yorumlamışlardır.⁴⁴⁷ Çünkü hırsızlık yapan kişinin eli kesilecek olursa daha da muhtaç duruma geleceği için farklı suçlara da karışma olasılığının artacağı mâlumdur. Bir de insanların ve devletin omuzuna bu kişilere ve yakınlarına bakma sorumluluğu binecek, bu da fayda yerine topluma ve devlete zarar verecektir.⁴⁴⁸ Bu gibi fikirler öne sürenler olsa da hırsızlık yapmak vahiy temelli bütün dinlerde büyük günahlardan sayılmıştır ve hırsıza verilen el kesme cezası da Hz. İbrâhim’den itibaren uygulanagelen tarihi bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁴⁹

C. Zinâ Yapmak

Zinâ, daha önceden de bahsettiğimiz üzere İslam’da büyük günahlardan sayılmaktadır. Bâzı büyük günahların cezâsı daha bu dünyada verilmiştir ki

⁴⁴⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, IX, 137.

⁴⁴⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, IX, 166.

⁴⁴⁶ Karaman, *Laik Düzendeki Dini Yaşamak*, I, 75.

⁴⁴⁷ Atay, “Dini Düşüncede Reformun Yöntemi ve Bir Örnek: Hırsızlık”, s. 47.

⁴⁴⁸ Atay, *Dini Düşüncede Reformun Yöntemi ve Bir Örnek: Hırsızlık*, s. 45.

⁴⁴⁹ Cerrahoğlu, İsmail, “Kur’ân-ı Kerîm ve Hanifler”, *AÜİFD*, S.11, s. 81-92, Ankara, 1963, s.91.

toplumdan fenalık kalsın, başkalarının da bu günaha girmeleri yol yakinken engellensin diye.⁴⁵⁰ Bunlardan birisi de zinâ cezâsıdır.

İslam hukukuna göre zinâ, “Bir erkeğin, aralarında nihak bağı olmayan bir kadınla, önden cinsi ilişkide bulunmasıdır.” Şeklinde tarif edilmiştir.⁴⁵¹ Zinâ yapmak İslam’da had cezasını gerektiren suçlardandır. Bu suçun cezası zinâkar kişinin evli olup olmamasına göre değişiklik arz etmektedir. İslam hukukuna göre, bekâr olan kişiye celde vurulur evli olan kişi ise recmedilir.⁴⁵² Celde, Kur’ân ile sabitken recm sünnet ile sabittir. “Zinâ eden kadın ve zinâ eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Allâh’a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allâh’ın dini(nin koymuş olduğu hükmü uygulama) konusunda onlara acıyacağınız tutmasın. Mü’minlerden bir topluluk daonların cezalandırılmasına şahit olsun.”⁴⁵³ Bu ayet celde ayeti olarak bilinip, bekâr kişilerin zinâ yapması durumunda İslam tarihinde uygulanmıştır.⁴⁵⁴ Celde hususunda İslam âlimleri arasında bir tartışma yoktur. Çünkü âyet ile sabittir. Ancak Kur’ân evli olanların veya başından evlilik geçmiş olan kimselerin zinâ suçunun karşılığını belirtmez bunu belirleyen sünnet olmuştur. Hz. Peygamber recm cezasını sadece sözel ifade etmekle kalmamış, birkaç kez de tatbik etmiştir.⁴⁵⁵ Bununla birlikte İslam hukukçuları arasında tartışma sebebi olan recm tarih boyu hep konuşulagelmiştir.

“الرَّجْمُ” bir kimseyi öldürünceye kadar taşlama, taşa tutma, lanetleme, kovma⁴⁵⁶ anlamlarına gelip, bir fıkıh terimi olarak, evli veya dul olan erkek ya da kadının zinâ etmesi halinde, o kişiyi mahkemenin kararı ile umuma açık bir yerde “ölünceye kadar taşlamak” anlamındadır. Recm de ki taşlama aslında çok şiddetli bir lanetlemenin toplum olarak dışa vuruşunu ifade eder.⁴⁵⁷ Recm cezasının uygulanabilmesi için belli şartlar öngörülmüştür, Bunlar Müslüman olması, akıl bâliğ olması, hür olması ve nikâh altında ya da başından bir nikâh geçmiş olması yani hakîkî manada evliliği yaşamış olması gerekmektedir. Evli olan kişiler için “Muhsan-

⁴⁵⁰ Zeylaî, Osman b. Ali, *Tebyînu'l-Hakâik Şerhu Kenzü'd- Dakâik ve Hâşiyetü's-Şelbî*, I-VI, Matbaatü'l-Kübrâ, Kâhire, 1313, III, 164.

⁴⁵¹ Udeh, *et- Teşriü'l- Cinâi*, 2, 349.

⁴⁵² İbnü'l- Münzir, Ebu Bekr Muhammed b. İbrâhim, el- İgnâ' (thk. Abdullah b. Abdülaziz), ys., 1408, I, 336.

⁴⁵³ Nûr, 24/2.

⁴⁵⁴ Taberî, *Câmiu'l- Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân*, XIX, 93.

⁴⁵⁵ Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, III, 457.

⁴⁵⁶ Cevherî, *es- Sihâh Tâcü'l-Luğa ve Sihâhu'l-Arabiyye*, V/1928.

⁴⁵⁷ Gökmenoğlu, Hüseyin Takin, “Kur’ân- Kerîm’de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 2, s.117-129, Konya, 2003, s.118.

Muhsana” kavramı kullanılmaktadır. “Muhsana” kelimesinin manası korunaklı demek olup burada maksat evlilik⁴⁵⁸ gibi koruyucu bir zırha sahip olmak kastedilmiştir. Muhsan- Muhsana şartı olmadığı müddetçe kişiye recm cezası uygulanamaz, ama bu şart varsa da o zaman da kişiye celde cezası uygulanmaz ve recm edilmesi gerekir. Çünkü Peygamber efendimiz evli olanlara celde uygulamamış recm ettirmiştir.⁴⁵⁹

Ağır cezâlar olması nedeniyle Hz. Peygamber ve onun ashâbı recm cezasının vermede acele etmemişler ceza için istekli davranmamışlar ve mümkün olduğunca bu fiillerin têtîr edilmeyip üstünün örtülmesinin tavsiye etmişlerdir. Ancak suçun sabit olup insanlar arasında bilinip olayın yayılması durumunda ise cezayı infaz etmekten geri durmamışlardır.⁴⁶⁰ Hz. Peygamber: “Elinizden geldiği kadar Müslümanlardan cezâları kaldırın. Şâyet bir çıkış yolu bulursanız serbest bırakın. Çünkü yöneticinin yanılıp affetmesi, yanılıp cezâ vermesinden daha hayırlıdır.” Buyurmuştur.⁴⁶¹

Recm cezasının had cezası değil bir ta’zir cezası olduğunu söyleyenler de mevcuttur. Bu görüşte olanlar, Hz. Peygamber ve sonraki dönemdeki yöneticilerin, evli olan kişilerin nikâh gibi koruyucu bir zırha sahip olmasına rağmen gayr-i meşrû ilişki yaşamalarının önüne geçmek ve böylece câhiliye döneminde yaygın olan bu fuhşiyâtın önünü kesmek ve toplumun ahlâkî yapısının korunması amacıyla recm cezasının uygulandığını söylemişlerdir. Bu ceza nikâh altında olmayan bekârlara uygulanan cezadan daha ağır olmalı ki caydırıcı olsun demişlerdir. Recm cezasının ta’zir olduğunu düşünenlerin en önemli delillerinden birisi de Hz. Muhammed’in Mâiz adındaki sahabinin zinâ yaptığını itiraf etmesine rağmen peygamberin bunun ardından direkt ceza hükmü vermemesi, belki öpmüşsündür, belki zinâ yı tam anlamamışsındır diyerek Mâiz’e direkt cezayı tatbik etmeyip geri göndermesi bu kişinin dördüncü defa gelmesi üzerine cezanın tatbikine karar verilmesidir ki bu da peygamberin cezayı tatbik hususunda isteksiz olduğunun ve bunun Allâh’ın kesin emri olan bir had cezası olmadığına bir göstergesidir. Aynı şekilde Gâmidîyeli bir kişi de zinâ ettiğine dair kendi aleyhinde şahitlik etmiş, Rasûlullah bu kişiyi de tam üç kez geri göndermiştir. Şâyet bu emir Allâh’ın kesin kükmü olsa daha ilk itirafta cezalandırılırdı. Hz. Peygamberin recm cezasını uygulamada diğer cezâların tatbiki hususundan daha isteksiz olduğunu görmekteyiz. Hz. Ebû Bekir şöyle demiştir.

⁴⁵⁸ el- Harizmî, Muhammed b. Ahmed b. Yusuf, *Mefâtihu'l-Ulûm* (thk. İbrâhim Ebyari), Dâru'l-Kütübü'l-Arabî, ys.,ts., s. 34.

⁴⁵⁹ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanaî fi Tertibi's- Şerâî*, VII, 38.

⁴⁶⁰ Erturhan, *İslam Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar*, s. 307.

⁴⁶¹ Tirmizî, “Hudûd”, 2.

Peygamber Mâiz'i üç kere gelmiş ve her seferinde göndermiş, eğer dördüncü kez gelirsen recm edilmene hükmederim demiştir. Büreyde şöyle demiştir: Bizler peygamberin ashabı idik ve kendi aramızda şöyle konuştuk, "Eğer Mâiz ve Gâmidıyyeli üçüncü itirafın ardından tekrar gelmeseydiler peygamber o kişilerin yakalanması için emir vermezdi ama onlar kendi ayağıyla gelip suçu itiraf edince peygamber de cezayı tatbik etmiştir." ⁴⁶² Neticede Mâiz açık alana çıkartılmış, kendisine taş atılmaya başlanınca işin şiddeti sesebiyle kaçmaya çalışmıştır, daha sonra ise insanlar tarafından yakalanıp taşlanarak öldürülmüştür. Hz. Peygambere durum haber verilince "Keşke bıraksaydınız da kaçsaydı" ⁴⁶³ demesi de Rasûlullah'ın recm cezası hususunda ki bakış açısını göstermektedir. Bu hususta Peygamberin acıma duygusu ile hareket etmesi ve "Keşke bıraksaydınız da kaçsaydı" demesi Recm konusunun vahye dayalı kesin hüküm olmadığını kanıtıdır, diyenler de olmuştur. Zîra Nûr suresi 2. Âyette zinâ suçunu işleyenlerin cezası verilirken mü'minlerin bu hususta merhamet duygusuna kapılmamaları emredilmektedir, ayrıca Hz. Peygamberin Allâh'ın kesin emri karşısında böyle bir temenni de bulunması muhal görülmektedir. ⁴⁶⁴ Recm cezası hakkında bir diğer eleştiri ise câriyelerin cezasının yer aldığı Nisâ suresindeki 25. Ayettir. *"Sizden kimin, hür mü'min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse sahip olduğunuz mü'min genç kızlarınızdan (câriyelerinizden) alsın. Allâh, sizin imanınızı daha iyi bilir. Hepiniz birbirinizdensiniz. Öyle ise iffetli yaşamaları, zinâ etmemeleri ve gizli dost tutmamaları hâlinde, sahiplerinin izniyle onlarla evlenin, mehirlerini de güzelce verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa, onlara hür kadınların cezasının yarısı uygulanır. Bu (câriye ile evlenme izni), içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allâh, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."* Âyet-i Kerîmede câriye kadınlar evlendikten sonra zinâ ederlerse, hür kadınlara uygulanan cezânın yarısının onlara uygulanması emredilmektedir. Şüphesiz ki ölümün yarısı diye bir şey söz konusu değildir. Celde cezası (100 değnek)'nin yarısı ise elli değnek olmak üzere hesaplanabilmektedir. ⁴⁶⁵ Recm cezâsının had değil de ta'zîr olduğunu söyleyenler olsa da gerek Hz. Peygamber döneminde gerek se sahâbe ve tabiûn döneminde evli kişilerin zinâ yapması durumunda recm cezasının verilmesi bu hükmün bir had cezası

⁴⁶² Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali, *Neylû'l- Evtâr*, I-VIII, Dâru'l- Hadîs, Mısır, 1993, VII, 114.

⁴⁶³ Tirmizî, "Hudûd", 5.

⁴⁶⁴ Özdeş, Talip, *Kur'ân ve Nesh Problemi*, Fecr Yay.,2. Baskı, Ankara, 2018, s. 81.

⁴⁶⁵ Gökmenoğlu, "Kur'ân- Kerîm'de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm", s.126; Şevkânî, *Neylû'l- Evtâr*, VII, 108.

olduğunu gösterir, şâyet böyle olmasaydı sonraki dönemde evli zâni ve zâniyelere verilen cezâlarda farklılık olurdu. Ayrıca Hz. Peygamberin recm cezasını ne zaman uyguladığı, Nûr suresinin nâzil olmasından sonra da bu cezayı uygulayıp uygulamadığı bakıldığında Nûr suresinden önce ve onun nâzil olmasından sonra recm cezâsını vermesi âyetin hiçbir şekilde nesh olmadığı ve had cezâsı olmasının bir diğer delilidir.⁴⁶⁶ Âyette geçen “Evlendikten sonra fuhuş yaparlarsa” Sözüden kasıt zinâdır. Zinâ yapan bir câriyeyi hapsedmek ya da ölüm ona gelinceye kadar onun için Allâh’ın takdir ettiği yolu beklemek için dört şahit gerekmektedir.⁴⁶⁷ Zinâ yapan kişileri araştırmamak onların yaptığı çirkin işi toplumda duyurmamak esastır. Bunun için Allâh’u teâlâ insanlara İnsanların gizli hallerini araştırmayı yasaklamıştır.⁴⁶⁸ Hz. Ebû Bekir’in hilâfeti döneminde bir adam, ona gelerek: “Falanca kişi zinâ yaptı!” demiştir. Hz. Ebû Bekir: “Bunu benden başkasına söyledin mi?” Buyurmuş. Adam: “Hayır, kimseye söylemedim” Deyince Hz. Ebû Bekir: “Allâh’ın kulunun günahlarını örttüğü gibi sen de örtsene!” demiş ve meselenin üstünü kapatmıştır.⁴⁶⁹ Ancak kişi kendi günahını defâatle ikrar ederse ona da ceza tatbik edilmiştir. Rasûlullah zamanında bir adam gelerek kendi aleyhinde şahitlikte bulunmuş ve bunu dört defa tekrarlamıştır. Bunun üzerine Rasûlullah emretmiş ve adam recmedilmiştir.⁴⁷⁰

Hz. Peygamber zamanında köleler ancak zinâ ettikleri zaman sürgüne gönderilirdi.⁴⁷¹ Bununla birlikte zinâ eden bekâr ve câriye için sürgün cezası verilirken, zinâ eden dula ise recm cezası verilmiştir.⁴⁷² Diyenler de olmuştur.

Zinâ cezasının bugün uygulanmasının mümkün olmayacağını söyleyen görüşler de mevcuttur. Bu fikirde olanlar genellikle Kur’ân’a tarihselci yaklaşanlardır. Zamanın değişmesi ve Kur’ân’ın tarihsel olarak verdiği mesajları içtihat yoluyla evrensel hale getirmek gerektiğini iddia edenler, amaç tarihte uygulanan hükümleri sadece tespit etmek değil, o mesajları bu günlere taşımaktır, demektedirler.⁴⁷³ Zinâ da bu kapsama girmektedir. Rasûlullah döneminde verilen recm cezasının bugün tekrar verilmesi ve suçun ispat edilmesi on dört asır önceki döneme oranla çok zorlaşmıştır. Eskiden çadır vb. yerlerde yaşantılarda dört kişinin bir zinâ olayına şahit olmasının

⁴⁶⁶ Avva, *fi-Usulü'n-Nizâmi'l-Cinâi'l-İslâmi*, s. 301-302.

⁴⁶⁷ İbnü'l-Münzir, *Tefsîri Ibn Münzir*, 2, 599.

⁴⁶⁸ Hucurât, 49/12.

⁴⁶⁹ Mâlik b. Enes, Ebu Abdillâh el- Yemânî, *Muvattâ* (thk. Muhammed Mustafa Âzamî), I-VIII, Müessesetü Zayid b. Sultan, ys., 2004, V, 1196.

⁴⁷⁰ Mâlik b. Enes, *Muvattâ*, V, 1198.

⁴⁷¹ Mâlik b. Enes, *Muvattâ*, V, 1206.

⁴⁷² Mâverdi, *el- Hâvi'l-Kebîr* XIII, 187.

⁴⁷³ Paçacı, Mehmet, “Kur’ân ve Ben Ne Kadar Tarihseliz”, *İSAM*, 9/1-2-3-4, Ankara, 1996, s.15.

mümkün olabileceği, bugünkü apartman sisteminde kapalı evlerde böyle bir olaya şahâdetin mümkün olamayacağını söyleyenler de vardır.⁴⁷⁴

İslam da yine büyük günahlardan sayılan ve cinsel suçlar kapsamına giren livata fiilinin zinâ suçuna dâhil olup olmayacağı ise tartışmalıdır. Sahâbiler arasında bunun zinâ olmadığı hususunda görüşler olsa da ebu Mûsâ el- Eş'arî: "İki adamın birlikte olduğunu görürseniz bunlar zânî'dir."⁴⁷⁵ Demiştir. Livata fiilinin zinâ olmadığını belirtenlere göre, zinâ fiilinden gayr-ı meşrû çocuk doğması riski varken livata fiilinde böyle bir şey söz konusu değildir, yani nesep karışması mümkün değildir. Ayrıca fiilin gerçekleşme şekli mahiyet olarak zinâ da ki gibi değildir. Livata fiiline verilmesi gereken ceza hususunda da sahabilerin ihtilafı söz konusudur. Hz. Ali'ye göre bekâr olanlar bu işi işlerse celde (sopa vurmak)cezası uygulanırken, evli olanlar recm edilmelidir. İbn Abbâs'tan gelen rivayete göre ise bu işi yapan kişiler taşlanmalıdır. Çünkü Allâh Kur'ân-ı Kerîm de " Onların altını üstüne getirdik ve üzerlerine taş yağdırdık"⁴⁷⁶ buyurmaktadır. O halde bu fiili işleyenler de taşlanmalıdır şeklinde yorumlamıştır. İbn Şihâb'a Lûti olanlara nasıl ceza verilmesi gerektiği sorulunca recm edilmeleri gerektiğini söylemiştir.⁴⁷⁷ İbn Zübeyr ise bu kişilere ölüm ulaşınca kadar hapis altında tutulmaları gerektiğini belirtmiştir. Görüldüğü üzere hepsinin livata fiiline verilecek ceza hususunda farklı görüşleri vardır.⁴⁷⁸

Zinâ vb kötü fiillerin zaman içerisinde bir takım vasıf ve şekillerinde değişimler olsa bile Allâh'ın onlar hakkında koyduğu temel hükümler değişmemektedir. İnsanların "Zinâ" olgusuna bakış açısında toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık arz etse de Allâh'ın cinsel anarşiye, taşkınlıklara ve ailelerin çöküp yuvaların yıkılmasına ve bunun yanı sıra pek çok bulaşıcı hastalıklara neden olan bu kötü fiil hakkında hükmü değişmeyecektir.⁴⁷⁹

D. Namuslu Kadına Zinâ Ettiği İftirasında Bulunmak

İslam'da had cezasını gerektiren, hükmü Kur'ân-ı Kerîm ile sabit olan ve büyük günahlardan sayılan bir diğer suç ise kelime manası atmak olan⁴⁸⁰, "Kazf" şuçu

⁴⁷⁴ Bkz. Câbirî, *Yeniden Yapılanma*, s.58-60;Câbirî, "Çağdaş Dünyada Şeriatın Tatbiki Problemi", s. 36-40.

⁴⁷⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXIII, 303.

⁴⁷⁶ Hicr, 15/74.

⁴⁷⁷ Mâlik b. Enes, *Muvattâ*, 5, 1204.

⁴⁷⁸ el- Husarî, Abdülhamid Ahmet, *es-Siyâsetül Cezâiyyetü*, I-II, Darul Cibit, 3. Baskı, Beyrût, 1993, s. 14.

⁴⁷⁹ Özdeş, "Sosyal Değişim Olgusundan Hareketle Kur'ân'ın Tarihsel Olduğu Tezi Üzerine Bir Değerlendirme", s.11.

⁴⁸⁰ el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l- Kur'ân*, s. 661.

olup, daha önceden de belirttiğimiz gibi bir kişiye muayyen şartlarda zinâ isnadında bulunmak⁴⁸¹ ya da nesepsizlik iddiasında bulunmaktır.⁴⁸² Böyle bir iddia da bulunmanın elbette bir takım dînî ve hukûkî sonuçları vardır. Yüce Allâh Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurmaktadır. “İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mü'min kadınlara zinâ isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır.”⁴⁸³ Bu âyetin Hz. Âişe hakkında nazil olduğu hususunda pek çok rivâyet vardır. Her ne kadar âyet özelde Hz. Âişe için nâzil olmuş olsa da genelde tüm mü'minleri kapsamaktadır.⁴⁸⁴ Nâmuslu bir kişiye zinâ isnadında bulunmanın, kişinin tövbe etmediği müddetçe çetin bir azap olduğunu⁴⁸⁵ Kur'ân hatırlatmaktadır. Bununla birlikte bu kişinin attığı iftiranın bedeli sadece âhirete bırakılmamış dünyada da yaptığı kötü fiilin karşılığının verilmesi emredilmiştir. “Nâmuslu kadınları itham ettikleri halde dört şahit getiremeyen kimselere, (iftira cezası olarak) seksen değnek vurun ve onların şهادetlerini ebediyen kabul etmeyin. Onlar fasık kimselerdir. Ancak bundan sonra tövbe edenler ve hallerini düzeltenler müstesna. Çünkü Allâh mağfiret ve merhamet sahibidir.”⁴⁸⁶ وَالَّذِينَ يَزُمُونَ الْمِحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ⁴⁸⁷ ayette de belirtildiği üzere bir insana zinâkar olduğu iddiası gibi ciddi bir itham da bulunulacaksa dört tane Müslüman, akıllı ve buluğ çağına girmiş şahit olması gerekmektedir.⁴⁸⁸ Bir kişiye zinâ isnat edenler dörtten az olurlarsa zinâ sâbit olmaz ve şahitlerin tümüne kazf cezası uygulanır. Rivayet edildiğine göre Ebû Bekre, Şibl b. Mâ'bed ve Nâfi, Muğîre b. Şûbe'ye zinâ isnad etmişler. Dördüncü bir şahit getiremedikleri için Hz. Ömer üçüne de kazf cezası uygulamıştır. Daha sonra da 'Eğer tövbe ederseniz bundan sonra şahitliğinizi kabul ederim' demiştir. Çünkü Allâh şahitliğin tekrar kabul edilmesini tövbe şartına bağlamıştır.⁴⁸⁹ Tövbe etmek kişinin üzerindeki had cezasını kaldırmaz. Âyet iftira atanlar için üç hüküm getirir. Seksen kamçı vurmak, şahitliğinin bundan sonra kabul edilmemesi ve fâsık olarak

⁴⁸¹ Sem'ânî, Ebu'l- Muzaffer Mansûr b. Muhammed, *Tefsîru's- Sem'ânî* (thk. Yâsir b. İbrâhim; Ğanîm b. Abbâs), I-VI, Dâru'l-Vatan, Riyâd, 1997, III, 502.

⁴⁸² Udeh, *et- Teşrîu'l- Cinâi*, II, 455.

⁴⁸³ Nûr, 24/ 23-24.

⁴⁸⁴ Beğavî, *Meâlimu't-Tenzîl- fi Tefsîr'i-l Kur'ân*, VI, 27.

⁴⁸⁵ Taberî, *Câmiu'l- Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, XIX, 102.

⁴⁸⁶ Nûr, 24/ 4-5.

⁴⁸⁷ Nûr, 24/4.

⁴⁸⁸ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanaî fi Tertibi's- Şerâi*, VII, 40.

⁴⁸⁹ Ebu Zehra, *el-Cerîme*, s.72.

adlandırılması. Daha önceden de bahsettiğimiz üzere Allâh büyük günah işleyen kişileri fâsık olarak adlandırmıştır.⁴⁹⁰ Bu büyük günaha bulaşarak fâsık olan kişi tövbe ederse bu onu hadden değil fâsiklikten ve âhîret azabından kurtarır. Yoksa cezadan kurtulmak için herkes tövbe ettiğini söyleyebilir.⁴⁹¹

Hadd-i kazf'in kul hakkı mı yoksa Allâh hakkı mı olduğu hususunda farklı görüşler vardır.⁴⁹² Şâfiî ve Hanbelîlerin pek çoğu kazf'de direkt şahsa iftira söz konusu olduğu için bunun kul hakkı olduğunu söylerler, Hanefî âlimler'in çoğu ise toplum ve fert haklarının ilk başta Allâh hakkı olduğunu çünkü Allâh'ın toplumu ve ve ferdi korumayı kullarına emrettiği için Allâh hakkı ağır basmaktadır, şeklinde yorumlamışlardır.⁴⁹³ Ayrıca hadd-i kazf'in Allâh hakkı olmasının bir diğer delili de kişiye uygulanacak cezayı kaldırma hususunda hiç kimsenin yetkili olmamasıdır. Bu cezânın mâlî bir cezaya dönüşmemesidir.⁴⁹⁴

Âyet, her ne kadar el-muhsanât (temiz ve namuslu kadınlar)dan söz ediyorsa da, fakihler yalnızca kadınları suçlamakla sınırlı olmayıp, namuslu erkeklere iftirayı da içine aldığına ittifak halindedirler. Aynı şekilde, iftiracılar için "müzekker sigası-eril kipi" kullanılmışsa da, yasa yalnızca erkek iftiracılarla ilgili olmayıp, kadın iftiracıları da kapsamına almaktadır. Suçun kötülüğü ve ağırlığı açısından, suçlayan veya suçlanan kadın olsun erkek olsun farketmez. Bu nedenle, iftira eden erkekle, faziletli ve temiz bir erkek veya kadına iftira atan kadının her ikisi de bu yasanın kapsamı içine girmektedir.⁴⁹⁵

Görüldüğü gibi İslam insanın ırz ve namusunun her türlü iftiradan ve asılsız sözden korunmasını, aile bütünlüğünün sağlanmasını ve huzurlu bir toplum oluşturulmasını önemsemiş ve bunun te'sis edilmesi için de hükümler koymuştur. İslam'ın önem verdiği ve insanları teşvik ettiği en önemli prensiplerden bir tanesi, daha önce de belirttiğimiz üzere söz ve davranıştaki dürüstlüktür. İslam doğru ve dürüstlüğe teşvik ederken, yalan ve iftirayı haram kılmış ve bu davranışların önüne geçmek için de bir takım cezâî müeyyideler takdir etmiştir.⁴⁹⁶

⁴⁹⁰ el- İsfehânî, *Tefsîru Rağıp el- İsfehânî*, III, 1213.

⁴⁹¹ Mevdûdî, *Tefhîmu'l- Kur'ân*, III, 487-488.

⁴⁹² Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXIII, 322.

⁴⁹³ Avva, *fi-Usulü'n-Nizâmi'l-Cinai'l-İslâmî*, s. 115.

⁴⁹⁴ Karâfî, Ebu'l- Abbas Şihâbüddîn, *Envâru'l- Burûk fi Envâi'l- Furûk*, I-IV, Âlemü'l- Kütüp, ts., I, 157.

⁴⁹⁵ Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XII, 209; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr fi ilmi't-Tefsîr*, III, 286.

⁴⁹⁶ Gökmenoğlu, *İslam'da Şahsiyet Hakları*, s. 133-134.

II. TEVRAT'TA HAD CEZÂLARI

Yahudi şeriatında günah olan fiillerin cezâlarının âhiretten ziyade dünya da direkt verildiğini görmekteyiz. Bu cezâlar fiilin çeşidine ve yapan kişiye göre farklılık arz etmektedir. Büyük günah sayılan fiillerin cezâları olarak taşlanmak, sopayla dövülmek, yakılmak, idam edilmek ve sürgüne gönderilmek sayılabilir.

Tevrat'ta adam öldürme, yaralamalar, zinâ, yalancı şahitlik, hırsızlık, komşunun namusuna ve malına göz dikme, anne babaya sövme ve onlara itaatsizlik etme vb. belli başlı suç görülen fiillerden uzak durulması ve yapılmaması emredilmiştir. Bu uyarılara kulak asmayan ve uygulayan kişilere ise suçun ciddiyeti ile orantılı bir şekilde çeşitli cezâlar takdir edilmiştir. Yahudi inancına göre yasaların tek kaynağı Tanrı'dır. Dolayısıyla Tevrat'taki emir ve yasaklara uymamak ta Tanrıya bir başkaldırı olarak addedilmiş ve yaratıcıya karşı işlenmiş bir kusur olarak kabul edilmiştir. Yahudilikte bu davranışları yapan kişilere de ancak Tevrat'ta belirlenmiş olan cezâlar verilmektedir.⁴⁹⁷Tevrat'ta Levilerin 18. Ve 20. Bölümlerinde yasaklar ve cezâlar başlığı altında işlenen suçlar ve bunlara verilecek cezâlar ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Tevrata göre insan hayatının korunması esas olmakla birlikte özellikle Tanrıya karşı yapılan suçlarda ölüm cezası bir vâkıâ olarak kabul edilmiştir. İşlenen suçlara mukâbil olarak verilen cezâların pratikte uygulanmasına yönelik örnekler de gerek Tevrat'ta gerekse Tanah'ı oluşturan diğer kitaplarda geçmektedir.⁴⁹⁸ Büyük günahlardan sayılan Rabba karşı isyan etmek ve puta tapmak, adam öldürmek, zinâ, anne babaya lânet etmek, Şabat ihlâli ve yalancı şahitlik gibi suçlar için öngörülen ölüm cezası; yakmak, taşlamak, kılıçtan geçirmek, boğmak gibi farkı şekillerde uygulanmaktadır.⁴⁹⁹

Tanrıya ve topluma karşı işlenen büyük günahların dışında kalan küçük günahlar yani bilmeden yapılan hatalar ve bilerek yapılan kusurlar söz konusu olduğunda ise Tevrat hukukunda kefâret olarak değerlendirilen bir takım fiillerin yerine getirilmesi öngörülmüştür. Kefâret zararın maddi karşılığının beşte birinin daha eklenerek fazlasıyla ödemesinin ardından sunulan kurban takdîmesi ile oruç ve duadan oluşur.⁵⁰⁰

⁴⁹⁷ Göregen; Gönül, "Yahudilik'te Zinâ Suçunun Karşılığı Olan Recm'in İnsan Hayatı ve Âilenin Kutsallığı Bağlamında İncelenmesi", s. 71.

⁴⁹⁸ Besalel, "Ölüm Cezası", YA., III, 473.

⁴⁹⁹ Çıkış, 21/12-17; Levililer, 20/9-16; 24/ 16-17; Sayılar, 15/ 32-36; Tesniye, 21/18-22.

⁵⁰⁰ Bkz. Levililer, 4-9. Bölümler.

Tevrat'ta yasak olan ve Tanrının ceza gördüğü fiiller üç fiil hariç gerekli durumlarda ihlâl edilebilmektedir. "Pikuah nefes" olarak adlandırılan ve ölüm kalım durumlarında kişinin kendi hayatını veya bir başkasının hayatını kurtarabilmek için yasaların delinmesi Yahudiler için bir mitsvadır.⁵⁰¹Tora'daki üç temel emir olan puta tapmamak, adam öldürmek ve cinsel suçlar işlemek kaydıyla kişi diğer hüküm ve emirleri çiğneyebilmektedir. Örneğin bir kişinin hayatını kurtarmak için Şabat yasakları ihlâl edilebilir veya bir kişinin sağlığına kavuşabilmesi için normalde yenmesi yasak olan gıdalar bir arada tüketilir. Çünkü Tevrat'a göre Tanrının kuralları, insanları öldürmek için değil yaşatmak için vardır.⁵⁰²Ancak yukarıda da saydığımız gibi bu yasakları çiğnemek puta tapmayı, adam öldürmeyi ve cinsel suçları kapsamamaktadır. Yahudi inancına göre kişi bu suçlara karışmaktansa îmânı üzere ölmeyi tercih etmesi daha efdaldır.⁵⁰³

İdam yöntemlerinden en ağır olan recm cezasını, Yahudiler daha önceden de bahsettiğimiz üzere genelde gayr-i meşrû ilişkilerde vermekle birlikte Tevrat'ta bu ceza farklı nedenlerle de verilebilmektedir. Taşlanarak öldürmeyi gerekli kılan bazı fiiller şunlardır. Cincilik ve ruh çağırma vasıtasıyla büyücülük yapmak⁵⁰⁴, Rabbe karşı gelerek küfretmek⁵⁰⁵, Şabat günü yasağına uymamak⁵⁰⁶, İsrailoğullarını milli Tanrıdan yüz çevirerek diğer ilahlara tapmaya teşvik etmek⁵⁰⁷ ve ebeveyne karşı gelmek⁵⁰⁸. Tevrat'ta taşlanarak öldürme cezasının insanların yanı sıra hayvanlara yönelik olarak ta emredildiğini görmekteyiz. "*Şayet biz öküz bir insanı öldürürse bundan dolayı öküz taşlanarak öldürülmelidir.*"⁵⁰⁹

Tora'da bahsi geçen cezâ yöntemlerinden birisi de yakma cezasıdır. Bu ceza üç durumda karşımıza çıkmaktadır. Yakma cezasına konu olacak bu üç hadisenin de cinsel suçlarla ilgili olduğu görülmektedir. Ancak yakarak öldürmeden maksadın, taşlanarak infazın gerçekleşmesinden sonra cereyan ettiği, ayetlerden anlaşılmaktadır.⁵¹⁰ "*Yeşu Akan'a, "Bizi neden bu felakete sürükledin?" dedi,"Rab de*

---

⁵⁰¹ Bkz. s.40.

⁵⁰² Levililer, 18/5.

⁵⁰³ Besalel, "Pikuah Nefes", YA, II, 505.

⁵⁰⁴ Levililer, 20/27.

⁵⁰⁵ Levililer, 24/ 15-16.

⁵⁰⁶ Sayılar, 15/32-36.

⁵⁰⁷ Tesniye, 13/7-12.

⁵⁰⁸ Tesniye, 21/ 18-21.

⁵⁰⁹ Çıkış, 21/28-32.

⁵¹⁰ Besalel, "Ölüm Cezası", YA., III, 473.

*bugün seni felakete sürükleyecek." Ardından bütün İsrail halkı Akan'ı taşa tuttu; kendisine ait ne varsa taşılayıp yaktı."*⁵¹¹

Şimdi Tevrat'ta büyük günahlardan sayılan ve işlendiği takdirde, mücrime cezâ müeyyide uygulanan davranışları teker teker ele almaya çalışacağız.

A. Rabbe Sövmek

Yahudilik inancında daha önce de belirttiğimiz üzere değil Rabbe itaatsizlik ve ona sövmek, Rabbin adını boş yere ağza almak dahi yasaklanmıştır. Rabbe itaatsizliğin cezası İsrailoğulları'nın zillete gark olma nedenidir. İsrailoğulları'nın zillete düştükleri dönemler, Yahudiler nezdinde Rabbe itaatsizliklerinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.⁵¹² Çünkü Yahudilere göre Rab cezâların karşılığını bu dünyada vermektedir. Başka bir âleme ötelememektedir. Bu cezâyı, kişinin kendisinin peşinen görebildiği gibi torununun torunu dahi görebilmektedir.⁵¹³ *"Kurallarımı çiğner, ilkelerimden nefret eder, buyruklarıma karşı çıkar, antlaşmamı bozarsanız, sizi şöyle cezalandıracağım: Üzerinize dehşet salacağım. Verem ve sıtma gözlerinizin ferini söndürecek, canınızı kemirecek. Boşa tohum ekeceksiniz, çünkü ürünlerinizi düşmanlarınız yiyecek. Size öfkeyle bakacağım. Düşmanlarınız sizi bozguna uğratacak. Sizden nefret edenler sizi yönetecek. Kovalayan yokken bile kaçacaksınız. Bütün bunlara karşın beni dinlemezseniz, günahlarınıza karşılık cezanızı yedi kat artıracacağım. İnatçı gururunuzu kıracağım. Gök demir, yer bakır olacak. Gücünüz tükenecek. Topraklarınız ürün, ağaçlarınız meyve vermeyecek. Eğer karşı çıkmaya devam eder, beni dinlemek istemezseniz, günahlarınıza karşılık cezanızı yedi kat artıracacağım. Üzerinize yabânî hayvanlar göndereceğim. Çocuklarınızı öldürecek, hayvanlarınızı yok edecekler. Sayınız azalacak, yollarınız ıssız kalacak. Bununla da yola gelmez, bana karşı çıkmaya devam ederseniz, ben de size karşı çıkacağım, günahlarınıza karşılık sizi yedi kez cezalandıracağım."*⁵¹⁴ Tanrıya itaatsizliğin cezası dört kuşaktan çıkacak kadar ağır olmakla birlikte Tanrıya sövmenin cezası ise Tevrat'a göre idam edilmektir.⁵¹⁵ *"İsrail halkına de ki, 'Kim Tanrısı'na lanet ederse*

⁵¹¹ Yeşu, 7/25.

⁵¹² Kurt, "Yahudilik'te Sürgün Teolojisi: Tanrısal Bir Ceza Olarak Sürgün", s. 61.

⁵¹³ Alalu vd., *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.154.

⁵¹⁴ Levililer, 26/15-24.

⁵¹⁵ Ateş, *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, s. 448.

günahının cezasını çekecektir. Rabbe söven kesinlikle öldürülecektir. Bütün topluluk onu taşılayacak. İster yerli ister yabancı olsun, Rabbe söven herkes öldürülecektir."⁵¹⁶

*"İsrailliler arasında annesi İsraili babası Mısırlı bir adam vardı. Ordugâh'ta onunla bir İsraili arasında kavga çıktı. İsraili kadının oğlu Rabbe sövdü, lânet etti. Onu Mûsâ'ya getirdiler. Annesi Dan oymağın'dan Divri'nin kızı Şelomit'ti. Adamı gözaltına alıp Rabbin kararını beklediler. Rab Mûsâ'ya şöyle dedi: "Onu ordugâh'ın dışına çıkar. Ettiği laneti duyan herkes elini adamın başına koysun ve bütün topluluk onu taşlasın."*⁵¹⁷

B. Adam Öldürmek

Tevrat, insan hayatının korunmasına ve onun dokunulmazlığına önem vermektedir. Mâsum bir canın ihlâli durumunda bu fiilleri suç sayar. Bu ihlâl kişinin ölmesiyle sonuçlanabileceği gibi sakatlanmalarla da sonuçlanabilmektedir. Tevrat'ta adam öldürme ve yaralamalarda tıpkı İslam'da olduğu gibi kısas mevcuttur. *"Acımayacaksınız: Cana can, göze göz, dişe diş, ele el, ayağa ayak."*⁵¹⁸ *"Ama başka bir zarar varsa, cana karşılık can, göze karşılık göz, dişe karşılık diş, ele karşılık el, ayağa karşılık ayak, yanığa karşılık yanık, yaraya karşılık yara, bereye karşılık bere ödenecektir."*⁵¹⁹ Tevrat, yaralama ve sakatlamalarda kısası uygun gördüğü gibi adam öldürmelerde de kısas uygulanmasını emretmektedir. *"Adam öldüren kesinlikle öldürülecektir."*⁵²⁰ *"Başkasının hayvanını öldüren, yerine bir hayvan vererek aldığı canın karşılığını canla ödeyecektir."*⁵²¹

Yahudi şeriatına göre, kâtil olan bir kişiye kısas uygulanabilmesi için bir takım hususların yerine gelmesi şarttır. Bunlardan ilki kasıttır. Kasıtlı bir şekilde adam öldüren bir kişiye Tevrat'ta misli ile muamele eder, yani katilin öldürülmesine hükmeder.⁵²² Kasıt aranırken, öldürülen kişinin ne ile öldürüldüğü önemli bir etken olmuştur. Şayet öldürülen kişi, bıçak vb. delici ve kesici bir alet ile öldürüldüyse cinayette kasıt aranmaktadır.⁵²³ *"Ya da elinde adam öldürebilecek tahtadan bir alet varsa, bununla birine vurursa, o kişi de ölürse, adam katildir ve kesinlikle*

⁵¹⁶ Levililer, 24/15-16.

⁵¹⁷ Levililer, 24/10-14.

⁵¹⁸ Tesniye, 19/21.

⁵¹⁹ Çıkış, 21/23-25.

⁵²⁰ Levililer, 23/17.

⁵²¹ Levililer, 23/18.

⁵²² Çıkış, 21/12-17; Levililer, 24/17.

⁵²³ Yaman, "Tevrat'a Göre İnsan Hayatı ve Onurunun Kutsallığı, s. 345.

*öldürülecektir.*⁵²⁴ Kasıtsız olarak adam öldüren bir kimseye kısas cezası uygulanmaz. Kasıtsız cinayete karışan kişinin cezası için Tevrat, sürgün cezasını uygun görmüştür.⁵²⁵ Bunun için de altı yer belirlemiştir. Kâtil olan kişi bu altı yerden birisine gider ve buradaki en büyük kâhin ölene kadar burada sürgünde kalır. Ne zaman ki büyük kâhin ölür o zaman kâtil de tekrar vatanına dönebilir.⁵²⁶

Kıyas için aranacak ikinci şart ise hâkim huzurunda kâtilin suçunu beyân edecek iki şahidin bulunmasıdır. Eğer iki şahit ile kâtilin suçu tespit edilirse kâtili öldürme hakkı maktulün en yakınına verilmiştir. İslam'a göre kısası devlet uygularken, Tevrat'a göre kısası öldürülen kişinin en yakın akrabası yapmaktadır.⁵²⁷ *“Ölenin öcünü alacak kişi, kâtili öldürecektir; onunla karşılaşınca onu öldürecektir.”*⁵²⁸ İsrail hukukuna göre maktulün yakınlarının, kâtili affetme gibi bir yetkisi yoktur. Ceza hiçbir şekilde diyete dönüştürülemez. Çünkü Rab insanı kendi suretinde yaratmış ve onu kutsamıştır. Yahudi bir kişinin canına kast etmek te, o canı verene saygısızlıktır. Rabbe yapılan saygısızlığın mâlî bir karşılığı yoktur. Bu kişi hatasını canı ile ödemelidir. *“Ölümü hak etmiş kâtilin canı için bedel almayacaksınız; o kesinlikle öldürülecektir.”*⁵²⁹ Şayet kâtile acıyıp da cezâsı tatbîk edilmezse, tüm İsrail halkı adâleti yerine getirmediği için günahkâr sayılmaktadır. Cezâ tatbîk edilirse ancak toplumun bu günahı temizlenmiş olacağına inanılmaktadır.⁵³⁰ Bir adam ölüm cezasına çarptırılır ve asılırsa onun cesedi teşir amaçlı bir sırığa bağlanıp asılabilir,⁵³¹ ancak gece boyu ağaçta asılı kalmayıp gömülmelidir. *“Çünkü Allâh o kişiye lanet etmiştir. Onun laneti kutsal mekânları kirletmemelidir.”*⁵³²

C. Zinâ Yapmak

Yahudilik inancına göre zinâ yapmak ve bir kimseye zinâ isnadında bulunmak büyük bir suç sayılmış ve bunu yapanlar sert bir şekilde cezalandırılmıştır. Yahudi şeriatında zinâ'nın kapsamı İslam'dan farklıdır. Müslümanlara göre bekâr olsun evli olsun nikâhsız birliktelik zinâ kapsamına girmiş ve cezâları farklı olsa da bu kişiler zinâkar olarak addedilmişlerdir. Yahudiler, bekâr bir kızın gayr-i meşru ilişkisini zinâ

---

⁵²⁴ Sayılar, 35/18.

⁵²⁵ Sayılar, 35/22-25.

⁵²⁶ Ateş, *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, s. 435.

⁵²⁷ Tesniye, 19/11-13.

⁵²⁸ Sayılar, 35/19.

⁵²⁹ Sayılar, 35/31.

⁵³⁰ Tesniye, 9/11-23.

⁵³¹ Besalel, “Ölüm Cezası”, YA., III, 473.

⁵³² Tesniye 21/22.

kapsamına dâhil etmeyip, ne zaman ki nişanlı ya da evli bir kadın başka bir erkekle birlikte oldu, o zaman bu kişiye zinâkar demişlerdir. Çünkü Yahudilikte nikâh aynı zamanda Tanrıyla yapılan bir akittir. Nişanlılık dönemi de bu bağın ilk adımıdır. Bir kadın nişanlılık ya da evlilik yoluyla bir erkeğe ait olur ve bu bağlılık sürdüğü müddetçe de sadakatli olmak zorundadır.⁵³³

Yahudilik inancına göre bir fiilin suç sayılması ve suça karşılık bir cezanın verilebilmesi için bu suçun ve cezasının Tevrat'ta geçmesi gerekmektedir. Bu konuda mutlak otorite Rab'dır. Şâyet bir suçun kendisi ve tespit edilme durumu kutsal metinlerde geçmiyorsa o zaman Rabbiler'in⁵³⁴ kıyas yöntemine başvurulmaktadır.⁵³⁵

Tevrat'ta zinâ suçlarının cezası Levililer bölümünün 20. Babında “ Günahın bedeli” başlığı altında tek tek açıklanmıştır. Tevrat'ta zinâ eden kişinin taşlanarak öldürülmesi gerektiğine dair genel bir ifade bulunsa da⁵³⁶bu durum farklı ayetlerde taşlanma ifadesi geçmeden öldürülecek, ya da yakılacak şeklinde ölüm cezasının farklı türleriyle de karşımıza çıkmaktadır.⁵³⁷Zinâ yapan şahsa ya da duruma göre cezâ boyut değiştirmektedir. Babasının karısı ile zinâ eden kişinin öldürüleceği gibi, gelini ile zinâ yapan baba da ölüm cezasına çarptırılmalıdır. *“Babasının karısıyla yatan, babasının namusuna leke sürmüş olur. İki de kesinlikle öldürülecektir. Ölümü hak etmişlerdir.”*⁵³⁸ *“Bir adam geliniyle yatarsa, ikisi de kesinlikle öldürülecektir. Rezillik etmişler, ölümü hak etmişlerdir.”*⁵³⁹Yine evli bir kadınla zinâ yapan kişi, komşusunun karısı ile zinâ yapan kişiler de öldürülür.⁵⁴⁰Baba evinde iken zinâ eden nişanlı kızın ise taşlanarak öldürüleceği belirtilmiştir.⁵⁴¹ Ayrıca zinâ eden bazı şahıslar için taşlanarak öldürme cezası yerine yakılarak öldürme cezası öngörülmüştür. *“Din adamının kızı eğer zinâ ederse hem kendisini hem de ailesini lekelediği için yakılmalıdır.”*⁵⁴² *“Bir adam hem bir kızı hem de o kızın annesini aynı anda nikâh altına alırsa alçaklık etmiş olur böyle kimselerin üçü de yakılacaktır.”*⁵⁴³Şeklinde

⁵³³ Yaman, “Tevrat'a Göre İnsan Hayatı ve Onurunun Kutsallığı”, s. 350.

⁵³⁴ Yahudilikte din adamları sınıfı.

⁵³⁵ Yiğitoğlu, Yahudilik ve İslam'da Zinâ Suçu ve Cezası, s.275.

⁵³⁶ Tesniye, 22/22.

⁵³⁷ Ateş, *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, s. 441.

⁵³⁸ Levililer, 20/11.

⁵³⁹ Levililer, 20/12.

⁵⁴⁰ Levililer, 20/10-12.

⁵⁴¹ Levililer, 22/21.

⁵⁴² Levililer, 20/9.

⁵⁴³ Levililer, 20/14.

emirler bulunmaktadır. Ayrıca Tevrat'a göre livata (Homoseksüellik) yapmanın cezası da idamdır.⁵⁴⁴

Tevrat'ta recm cezasının infaz biçimi hakkında çok açıklayıcı ifadeler yer almamaktadır. Kullanılan ifadelerden, toplumun taş vb. sert cisimlerle suçluya ölünceye dek vurmaları istenmektedir.⁵⁴⁵ İnfazı gerçekleşmesinden önce suça şahit olan kişilerin suçlunun başına ellerini koymaları istenmektedir.⁵⁴⁶ Bu emrin amacının suçun yarattığı kirliliği İsrailoğullarından alarak, suçluya aktarmak ve dolayısıyla toplumu bu kirden temizlemek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.⁵⁴⁷

Yahudi şeriatında zinâ edenlerin, ölümle cezalandırılması için bu eyleme şahitlik eden en az iki kişinin bulunması gerekmektedir.⁵⁴⁸ Rabbiler hukukuna göre şu kişilerin şahitlik yapması yasal değildir: Zar atan, kumar oynatan, tefecilik yapan, güvercin uçurtmaktan para kazanan, Şabat yılı ürünlerinin ticaretini yapan,⁵⁴⁹ hırsızlık yapan, meyhaneciler ve vergi tahsildarlarının şehâdeti kabul edilmemektedir.⁵⁵⁰ Ayrıca baba, erkek kardeş, amca, dayı, kız kardeşin eşi, teyze ve halanın eşi, üvey baba, bacanak, kayınpeder, kayınbirader ve bunların oğullarının şahitlik yapması, bir de aralarında husûmetlik olan kişilerin ve bunların oğullarının şahitlik yapması da yasal değildir.⁵⁵¹ Bütün bunların dışında kadının, kölenin ve reşit olmayan erkeğin şehâdeti dikkate alınmaz. Bunlardan başka şahitlik edecek kimsede aranan diğer vasıflar ise; toplumda saygınlığı ve itibarı olan, akli dengesi yerinde, fiziksel kusurları olmayan, "itaatsizlik" suçundan dolayı kırbaç cezası görmemiş olmasıdır. Ayrıca şahidin şehâdet için bir beklentisinin olmaması da önemli bir unsurdur.⁵⁵²

Yahudilere recm cezası Hz. Muhammed döneminde de uygulanmıştır. Medîne döneminde Müslümanlar Yahudiler ile bir arada yaşıyorlardı. Devlet başkanı olarak, suç işleyenler peygamberimizin huzuruna getiriliyordu. Rasûlullah'ta suçu işleyen Müslümansa Kur'ân'a göre, Yahudi ise, Tevrat'a göre hüküm veriyordu. Bir gün Rasûlullah'a zinâ eden iki evli Yahudi getirildi. ⁵⁵³وَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ. ayeti gereğince Rasûlullah'ta Tevrat'a göre zinâ edenlere hangi ceza verilir bunu Yahudi

---

⁵⁴⁴ Levililer, 20/13.

⁵⁴⁵ Yiğitoğlu, "Yahudilik ve İslam'da Zinâ Suçu ve Cezası", s. 284.

⁵⁴⁶ Levililer, 24/14.

⁵⁴⁷ Hasanov, "Yahudi Şeriatında Recm Cezası", s. 190.

⁵⁴⁸ Tesniye, 17/6; 19/15.

⁵⁴⁹ Sanhedrin, 24b.

⁵⁵⁰ Sanhedrin, 25b.

⁵⁵¹ Sanhedrin, 27b.

⁵⁵² Hasanov, "Yahudi Şeriatında Recm Cezası", s.194.

⁵⁵³ Mâide, 5/42.

topluluğuna sordu. Onlar da biz zinâ eden kadın ve erkeğin yüzünü kara sürüp onları döveriz dediler. Orada bulunan Abdullah b. Sellam⁵⁵⁴ yalan söylüyorsunuz. Yahudi şeriatına göre onlara recm cezası uygulanır dedi. Bunun üzerine Rasûlullah Tevrat getirilmesini emretti recm ayetini saklamak isteyen Yahudiler ellerini recm ayeti üzerinde gezdirip ayeti saklamak istediler. Abdullah b. Sellam onlara kaldırım ellerinizi deyince recm ayeti ortaya çıktı. Böylece onlara recm cezası uygulandı.⁵⁵⁵

D. Hırsızlık Yapmak

Hırsızlık yapmak kitap gönderilen bütün dinlerde büyük günahlar arasında yer almaktadır. Yahudilik şeriatına göre suça takdir edilen ceza zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. Suça karşılık verilecek cezada iki esas dikkat çekmektedir. Birincisi, hırsızlığı yapanın kim olduğu; ikincisi ise hırsızlığın ne üzerinde (İnsan, hayvan, mal) gerçekleştiğidir. Hırsızlık suçunun cezasının Hz. İbrâhim'in şeriatından beri el kesme olduğu bilinmektedir.⁵⁵⁶ Ancak bu ceza zaman içerisinde kaybolmuştur, Yahudiler arasında el kesme cezası yaygın değildir.

Hırsız, şayet Adam kaçırmışsa, hırsızlık cezasının en ağırına çarptırılmaktadır. Bir kişi, insan hırsızlığı yapıyorsa, insan onuru ile oynadığı için cezası ölümdür. *“Kim adam kaçırsa, onu ister satmış olsun, ister elinde tutsun, kesinlikle öldürülecektir.”*⁵⁵⁷ Ayeti ile *“İsrailli kardeşlerinden birini kaçırap ona kötü davranan ya da onu satan adam yakalanırsa ölmeli. Aranızdaki kötülüğü ortadan kaldıracaksınız.”*⁵⁵⁸ Ayeti bu duruma delil olarak verilebilir. Ancak çalınan, bir hayvan ya da malsa çalınan hayvan ya da malın hırsızın elinde mevcut olup olmamasına ve hırsızlığı yapan kişinin ırkına göre farklı ceza takdir edilmektedirler. Hırsız, Yahudi ise ve çaldığı mal henüz elinden çıkmadan sağ salim yakalanacak olursa, çaldığı miktarın iki katını ödeyecektir.⁵⁵⁹ *“Hırsız çaldığının karşılığını kesinlikle ödemelidir. Hiçbir şeyi yoksa hırsızlık yaptığı için köle olarak satılacaktır. Çaldığı mal; öküz, eşek ya da koyun sağ olarak elinde yakalanırsa, iki katını ödeyecektir.”*⁵⁶⁰ Ancak, çaldığı malı keserse ya da satarsa tazminatı da arttırılacaktır. *“Bir adam öküz ya da davar çalıp boğazlar ya da satarsa, bir öküz karşılık beş öküz,*

⁵⁵⁴ Önceden Yahudi olan, daha sonra ise İslamla şereflenmiş bir sahâbîdir.

⁵⁵⁵ Mâlik b. Enes, *Muvattâ*, V, 1195; Şâfiî, *el- Ümm*, VII, 172.

⁵⁵⁶ Cerrahoğlu, “Kur’ân-ı Kerim ve Hanifler”, s. 182.

⁵⁵⁷ Çıkış, 21/16.

⁵⁵⁸ Tesniye, 24/7.

⁵⁵⁹ Ateş, *İslam’a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri*, s. 445.

⁵⁶⁰ Çıkış, 22/3-4.

bir koyuna karşılık dört koyun ödeyecektir."⁵⁶¹ Hırsız, Yahudi değilse durum değişmektedir. Yahudiler, kendi toplumlarında yaşayıp, Yahudi olmayan ama Nûh kanunlarını benimseyip uyanlara "Ger Toşav" demektedirler. Yahudi inancına göre, yarı mühtedî olan bu kişiler, eğer hırsızlık yapacak olurlarsa, çaldığı mal ister bir Yahudi'nin olsun, ister başka bir din mensubunun olsun bu kişi, ölüm ile cezalandırılmalıdır.⁵⁶²

E. Anne Babaya İtaatsizlik Etmek

Anne babaya saygı göstermek ve onları hoşnut etmek Yahudi inancında çok önemli bir yere sahiptir. Anne babaya hürmet göstermek ve saygılı davranmak, "Kibud Av- Vaem" kavramıyla ifade edilmekte ve Tevrat'ın on emrinden beşincisi sayılmaktadır. Toraya göre bu mitsva'nın karşılığı uzun ömürlü bereketli bir yaşam kabul edilmiştir. "*Annene babana saygı göster. Öyle ki, Rabbin sana vereceği ülkede ömrün uzun olsun.*"⁵⁶³ Talmut ve Midraş uzmanı eski din bilginlerine göre bu mitsvanın karşılık beklenmeden yapılması gerekir.⁵⁶⁴

Tevrat'ta anne ve babaya karşı itaatkâr bir evlat olunması emri ne kadar açıksa, âsîlik yapanların cezâları da bir o kadar açık belirtilmiştir. Yahudilik inancına göre ölümü hak eden cezâlardan birisi de anne babaya lânet etmektir. "*Annesine ya da babasına lanet eden herkes kesinlikle öldürülecektir. Çünkü o annesine ya da babasına lanet ettiği için ölümü hak etmiştir.*"⁵⁶⁵

Tevrat'ta laf dinlemez anne babasına isyan eden evlat hakkında hüküm şu şekildedir: "*Eğer bir adamın dikbaşı, başkaldıran, annesinin ve babasının sözünü dinlemeyen, onların te'dibine aldırmayan bir oğlu varsa, annesiyle babası onu tutup kent kapısında görev yapan kent ileri gelenlerine götürecekler. Onlara şöyle diyecekler: 'Oğlumuz dikbaşı, başkaldıran bir çocuktur. Sözümüzü dinlemiyor. Savurgan ve içkicidir. Bunun üzerine kentin bütün erkekleri onu taşıyarak öldürecekler. Aranızdaki kötülüğü ortadan kaldıracaksınız. Bütün İsraililer bunu duyup korkacaklar.*"⁵⁶⁶

---

⁵⁶¹ Çıkış, 22/1.

⁵⁶² Adam, Baki, "Yahudiliğin Hristiyanlığa ve İslam'a Bakış Açısı", *Dinler Tarihi Araştırmaları-I*, (Sempozyum 8-9 Kasım), s.333-358, Ankara, 1996, s.339.

⁵⁶³ Çıkış, 20/12.

⁵⁶⁴ Besalel, "Kibud Av- Veam", *YA.*, II, 325.

⁵⁶⁵ Levililer, 20/9.

⁵⁶⁶ Tesniye, 21/18-21.

Anne babasına karşı âsî olup lanet eden çocuğun öldürülmesi gerektiği farklı yerlerde de geçmektedir. ⁵⁶⁷ Âsî ve lânetçi evladın taşlanarak öldürülmesi emredilirken, anne veya babasını vurarak öldüren, katil evladın ise boğularak öldürülmesi Yahudi mahkemesi tarafından emredilmiştir. “*Anne babasını vurarak öldüren bir kişi, boğularak ölmeyi hak etmiş demektir.*”⁵⁶⁸ Görüldüğü üzere Tevrat anne babaya itaati emretmekte, anne babaya âsî olan, lanet eden ve onları dövüp öldüren kişiler için de ölüm cezasını uygun görmektedir.

III. KARŞILAŞTIRMA

Yüce Allah peygamberler vasıtası ile ilahi kanunları, emir ve yasaklarını kullarına bildirmiştir. Bu emir ve yasakların bazıları vardır ki işlendiği zaman kişiye dünyada bir takım cezai müeyyide uygulanmasına neden olmaktadır. Bunlara İslam hukukuna göre “Hadler” denilmektedir. Had cezası gerektiren fiiller genel olarak büyük günahlar kapsamındadır. Bunlardan bazılarını biz önceki bölümlerde incelemeye çalıştık. Bu bölümde ise Kur’an ve Tevrat’ın suça mukabil verdiği cezaların benzer ve farklı yönlerine kısaca değineceğiz. Allah’ın koyduğu kanuna göre bir suç varsa ve bu suç şahıs haklarını ihlal ediyorsa mutlaka suça mukabil bir de ceza vardır. İslam’da had cezaları yedi adet olup⁵⁶⁹ biz tezimizin üçüncü bölümü olan büyük günah işleyenlere verilen cezalar bölümünde dört tanesini (adam öldürme, hırsızlık, zina ve namuslu bir kimseye zina isnadında bulunmak) inceledik. Bu cezalardan ilk üçü yahudilikte’de mevcut olup kimi zaman aynı uygulama ile kimi zaman ufak farklılıklarla karşımıza çıkmaktadır.

Kur’an ve Tevrat, insanların mal ve canını kutsal saymış, bunlara karşı işlenen her türlü tecavüzleri yasaklamıştır. Bu yasakların başında haksız yere bir cana kıymak gelmektedir. Bir insanın en temel hakkı olan yaşama hakkı elinden alındığı zaman diğer haklarını da otomatik olarak kaybetmektedir. Bunun için her iki din de bu kutsal hakkın çiğnenmesi durumunda faile en ağır ceza olan ölüm cezasını uygun görmektedir. Kısas kavramı, hem İslam’da hem de yahudilikte bir realite olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaptığı suça mukabil failin aynı şekilde cezalandırılması hem suça uygun bir ceza olarak tatbik edilmiş, hem de maktülün yakınlarını intikam duygusu ile yeni suçlar işlemekten uzaklaştırmıştır.

---

⁵⁶⁷ Çıkış, 21/17.

⁵⁶⁸ Sanhedrin, 10/1.

⁵⁶⁹ Bkz. s.55.

İslam ve Yahudilikte kabul edilen bir diğere ceza türü ise recm'dir. Evli veya başından evlilik geçmiş bir kişinin gayr-i meşru bir birliktelik yaşaması durumunda hem İslam hem de Yahudilik kişinin taşlanarak öldürülmesini uygun görmektedir. İslam'da recm'in şartı nikah iken Yahudilikte zina eden kişinin nişanlı olması yeterli görülmektedir. Bir Yahudi nişandıktan sonra Yahudi cemaati gözünde evli gibi sayılmakta ve nişanlısına sadık kalmak zorundadır. İslam'a göre ise nişanlı olup olmaması fark etmez bekar bir kişiye yüz değnek vurulmaktadır. Buna da celde denilmektedir. Celde âyet ile sabitken recm, sünnet ile sabittir. Hz. Peygamber kendisi bizzat hayatında recm'i uygulamıştır. Ancak İslam ile Yahudilik arasındaki fark şudur ki, İslam'da taşlama işlemi gerçekleştikten sonra cesede herhangi bir şey yapılmaz ve gömülür. Oysaki Tevrat zina yapan kişinin durumuna göre cesedi yakmak ya da asarak teşir etmek gibi başka ceza yöntemleri de uygun görmektedir.

İslam ve Yahudiliğin kabul ettiği ve Hz. İbrahim'den itibaren uygulanagelen bir diğere ceza yöntemi ise el kesme cezasıdır. Belirli şartlar altında hırsızlık yapan kişiye uygulanacak olan bu ceza yöntemi, iki dinde de genel olarak kabul görmüş, ancak zaman zaman Yahudiler ve Müslümanlar tarafından tartışmalara konu olmuştur. El kesme cezasının farklı yorumlarını burada tekrar mevzu bahis etmeyi uygun görmemekteyiz. Ancak şunu belirtmekte fayda vardır. Kur'an hırsızlık yapan kişinin kimin malını çaldığına önem vermez ve genel bir ifade kullanır. Oysa Tevrat'ta hırsızlık yapan kişi ve malı çalınan kişinin dinine ve ırkına göre ceza ve tazminat değişiklik arz etmektedir. Burada da yine Yahudilerin ırkçı bakış açılarını ve dini kendi lehlerine nasıl eğip büktüklerini rahatlıkla görebilmekteyiz.

Son olarak Kur'an da olmayan ama Tevrat'ta geçen ceza türlerinden Rabbe sövmek ve anne babaya itaatsizlik yapmanın cezasından bahsedeceğiz. Kur'an'a göre bir kişi yaratıcıya söverse bunun cezası ebedi cehennemdir, bu kişiye dünyada bir ceza uygulanmaz. Aynı şekilde anne babasına asi olan bir evlada da Kur'an'da dünya hayatında herhangi bir ceza takdir edilmemiştir. Oysaki Tevrat Rabbe söven ve anne babasına asi olan kişiler için ölüm cezasını uygun görmektedir. Rabbe söven veya anne babasına itaat etmeyip asi davranan evlat Yahudi cemaati tarafından taşlanarak öldürülmelidir. Böylece kötülük toplumdan kaldırılmış olup diğere kişilere de tabiri caizse gözdağı verilmektedir. Bu da Tevrat'ta olup ta Kur'an'da olmayan ceza yöntemleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Günah kavramı ilk insanla birlikte hayatımıza dâhil olmuş bir olgudur. İlk insan aynı zaman da ilk peygamber olan Hz. Âdem, üç semavi dinde de ilk günah işleyen insan olarak bilinmektedir. Allâh kullarını yaratmış, onları akıl ve irâde ile donatmıştır. Kişiyeye hayır ve şerri ayırt edebilme yetisini bahşetmiş, ama insanın içindeki potansiyel olarak bulundurduğu zarara ve harama meyiletme duygusunu onlara hatırlatmak için zaman zaman güzel örnek sahibi peygamberler göndermiş ve kullarının nefislerine, hevâ ve arzularına uymamalarını emretmiştir. Bütün ilahi dinlerde kişinin arzularına ve şeytanın adımlarına uyması “Günah” olarak tanımlanmaktadır. Nasıl ki beşeri hukuk sisteminde yapılan hatalar suç olarak adlandırılıyorsa, dinde de ahlaki, vicdani ve ilahi yasakların çiğnenmesi günah olarak adlandırılmaktadır.

Bu çalışmamızda iki büyük semâvî din olan İslam ve Yahudilikteki büyük günah kavramlarını incelemeye çalıştık. Kur’ân ve Tevrat’ta büyük günahlardan bahsedilirken, hangi kelimelerin kullanıldığını ve bu kelimelerin vahye muhatap olan toplumlarca nasıl anlaşıldığını tahlil ettik. Ayrıca İslam ve Yahudiliğin günaha bakış açısını ve hangi suçları büyük günah kapsamına dâhil ettiğini tespit etmeye gayret gösterdik. Bunun neticesinde gördük ki, köken itibariyle aynı kaynaktan beslenmeleri hasebiyle hemen hemen aynı suçlar, her iki dinde de büyük günahlardan sayılmıştır. İslam’a ve Yahudiliğe göre bir insanın işleyebileceği en büyük günah, yaratıcısını inkâr etmesi ve ona ilahlıkta ortaklar edinmesidir. Her iki din de bu günahın bağışlanmayacağı ve bu kişilerin ilâhî rahmetten mahrum kalacakları kesin bir dille ifade edilmiştir. Şirk’ in dışında da diğer büyük günahlar hususunda iki dinin ortak noktalarının ağırlıkta olduğunu görmekteyiz.

Kur’ân ve Tevrat’ın ısrarla üzerinde durduğu bu yasakları; bedenî, mâli ve ahlakî olmak üzere üç gruba ayırabilmekteyiz. Birinci grupta yer alan bedenî yasaklar; adam öldürme, yaralama vb kişinin can sağlığı ve beden bütünlüğüne zarar verecek her türlü ihlallerdir. Kur’ân ve Tevrat adam öldürme günahını büyük günahların ilk sıralarında saymış, Allâh’ın kutsal kıldığı canı alma yetkisinin sadece yaratıcıda bulunacağını bildirmiştir. Bu yasakların ihlâl edilmesi durumunda hem Tevrat hem de İslam kısas cezasının uygulanmasını uygun görmüş ve dişe diş, kana kan ilkesini benimsemiştir. Her iki dinde de adam öldürenin öldürüleceği âyetlerle sâbit olup, uygulamaları da hem Yahudi tarihinde hem de İslam tarihinde mevcuttur.

İkinci grup yasaklar hırsızlık, fâiz vb. maddi yasaklardır. İslam ve Yahudilik, kişilerin mal güvenliğini de tıpkı can güvenliği gibi koruma altına almış, kişilerin her türlü mâli tecavüzden korunması için cezâî müeyyideler belirlemiştir. Hırsızlık, her iki dinde de büyük günahlardan sayılmış ve hırsızlık yapan kişiler ağır bir şekilde cezalandırılmıştır. Ancak Kur'ân'ın hırsızlık suçuna takdir ettiği ceza ile Tevrat'ın takdir ettiği cezanın birbirinden farklı olduğu görülmektedir. İslâm'a göre belli şartlar altında hırsızlık yapan bir kişinin eli kesilir. Tevrat'a göre ise hırsızlık yapan bir kişi ölüm ile cezalandırılmalıdır. Bir diğer mâlî yasak olan fâiz konusunda da iki dinin farklı yaklaşımına şahit olmaktayız. İslam fâizi mutlak olarak yasaklarken, Tevrat fâiz'i sadece İsrailoğullarının kendi aralarında alıp vermesini yasaklamış, diğer milletlere ise tâbiri caizse yüksek miktar fâiz vermelerini ve hatta onların mallarını çalıp çırpmalarını emretmiştir. Böyle bir ahlâki anlayış ise hiçbir şekilde İslamla uyuşmamaktadır.

Genel yasakların üçüncü grubunu ise cinsel suçlar teşkil etmektedir. Her iki din de nikâhsız birliktelikleri tasvip etmemiş, sağlıklı bir toplum ve neslin devamı için insanları nikâhlanmaya, yuva kurmaya teşvik etmiştir. Zinâ yapmak İslama ve Yahudiliğe göre büyük günahlar kapsamına dâhil edilmiş ve zinâkar kişilerin toplum tarafından cezalandırılmasını emredilmiştir. İslam zinâ yapan kadın ve erkeğin evli veya bekâr olmasına göre farklı cezâlar uygun görmüştür. İslam'a göre bekâr kadın ve erkeğe yüzer sopa vurulurken, evli olanlar recm edilmelidir. Yahudiliğe göreyse nişanlandıktan sonra bir kadın nişanlısına sâdik kalmak zorundadır. Bunun içinde nişandan sonra bir kız zinâ yaparsa o taşlanarak öldürülmelidir. Yahudilikte diğer suçlarda olduğu gibi yine cinsiyete, irka vb sosyal statülere göre suça karşılık verilecek cezanın değiştiğini görmekteyiz. Sadece cezâ değil cezâ yönteminin bile kişiden kişiye değiştiğine şahit olmaktayız.. Örneğin sıradan bir kişi zinâ yaptığı zaman taşlanarak öldürülürken ve daha sonrasında gömülürken, din adamının kızı zinâ ederse taşlandıktan sonra yakılmalıdır. Bu da suça karşılık verilecek cezanın kişiden kişiye değiştiğinin en bâriz örneğidir. İslam'a ve Yahudiliğe göre livata vb. diğer cinsel suçların da zinâ kapsamına girip girmeyeceği ve bu suçu işleyen kişiye de zinâkar kişiye verilen cezanın verilir verilmeyeceği tartışma konusu olmuştur.

İslam suça karşılık verilecek cezayı dünyevî ve uhrevî olmak üzere ikiye ayırırken, Yahudiliğe göre, kişinin işlediği tüm suçların karşılığı bu dünyada verilecektir. Yahudiler her kavramı tahrif ettikleri gibi günah ve cezâ kavramını da tahrif etmişlerdir. Yahudiler, kendileri seçkin ırk kabul ettikleri için âhirette ceza

görmeyeceklerini, şâyet cehenneme girseler bile çok az kalacaklarını iddia etmektedirler. Yahudi inancına göre, onların başına gelen tüm musibetler, sürgünler kendilerinin işledikleri günahların bedeli olarak karşılıklarına çıkmaktadır. Düyada musibetler ve sürgünlerle günahlarının kefareti ödeyip, ahirette ebedî saadetin onlara ait olacağına inanmaktadırlar.

Görüldüğü üzere Kur'ân ve Tevrat'ın büyük günah saydığı inanç ve fiiller hemen hemen aynıyken, suça mukâbil verilecek cezâlarda bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. İki dinin ortak değeri olan kısas ve recm hem İslam'da hem de Yahudilikte benimsenmektedir. Diğer suçlar ve bunlara uygun görülen cezâlar ise zaman zaman farklılık göstermektedir. Bununla birlikte her iki dinde günahkâr insanlara tövbe kapısının açık olduğunu hatırlatarak insanları yaratanın merhametine dâvet etmektedir.

KAYNAKÇA

ABDÜRREZZAK B. HEMMÂM, Ebû Bekr es- San'ânî (211/826), *Tefsîru Abdürrezzak* (thk. Mahmut Muhammed Abduh), I-III, Dâru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût, 1998.

ADAM, Baki, “Yahudiliğin Hristiyanlığa ve İslam’a Bakış Açısı”, *Dinler Tarihi Araştırmaları-I*, (Sempozyum 8-9 Kasım), s.333-358, Ankara, 1996.

AĞKUŞ, Yusuf; **ALTUNCU**, Abdullah, “Yahudi Kutsal Metinlerinde ve Kur’ân’da Şabat Yasakları ve Mesh Hadisesi”, *İTOBİAD*, 6/5, s. 2775-2794, ys.,2017.

AHFES, Ebu'l-Hasen Saîd b. Mes'ade el-Evsat (215/830), *Kitâbu'l-Meâni'l- Kur'ân* (thk. Hüdâ Mahmûd Karâ'a), I-II, Mektebetü'l-Hâncî, 1. Baskı, Kâhire 1990.

AHMED B. HANBEL, Ebu Abdillâh eş-Şeybânî (241/855), *el-Müsned* (thk. Şuayb Arnavut; Adil Mürşit vd.), Müessesetü'r-Risâle, ys.,2001.

ALALU, Suzan; **ARDITI**, Klara; **ASAYAS**, Eda; **BASMACI**, Teri; **ENDER**, Fani; **HALEVA**, Beki; **MAYA**, Dalya; **PARDO**, Ninet; **YANAROCAK**, Sara, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, Gözlem Yay., İstanbul, 1996.

ARSLANTAŞ, Nuh, “Hz. Peygamber’in Çağdaş Yahudilerin İnanç- İbadet ve Dini Hayatları”, *MÜİFD*, 34/1, s. 55-92, İstanbul, 2008.

ATAY, Hüseyin, “Dini düşüncede Reformun Yöntemi ve Bir Örnek: Hırsızlık”, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 4/1, s. 3-50, ys., 2006.

ATEŞ, Ali Osman, *İslam’a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Âdetleri*, Beyan Yay., İstanbul, 1996.

AVVÂ, Muhammed Selim, *fi Usûli'n-Nizâmi'l- Cinâi'l-İslâmî*, Nehzatu Mısır, 2. Baskı, Kâhire, 2006.

BAYRAKTAR, Mehmet, *Üç Dinin Tarihi*, Say Yay., İstanbul, 2016.

BEBEK, Âdil, “Ana Kaynaklara Göre Sihir”, *Kur'ân Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, S.9, s. 61-65, ys., 1998.

BEĞAVÎ, Ebu Muhammed Hüseyin b. Mes'ûd (516/1122), *Tefsîru'l-Beğavî - Meâlimu't-Tenzîl- fi Tefsîr'i-l Kur'ân* (thk. Abdürrezzak Mehdi), I-V Daru İhyâü't-Türasi'l-Arabi, Beyrût, 1420.

BESALEL, Yusuf, *Yahudilik Ansiklopedisi*, I-III, Gözlem Yay., İstanbul, 2001.

BEYDÂVÎ, Ebû Saîd Nâsiruddîn Abdullah b. Ömer b. Muhammed (685/1286), *Tefsîru'l-Beydâvî*, I-V, Daru İhyâü't-Türasi'l-Arabî, 1. Baskı, Beyrût, 1418.

BEYHAKÎ, Ahmed b. Hüseyin (406/1015), *Şiâbü'l- İman* (thk. Ali en- Nedvî), I-XIV, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 2003.

BORNSTEİN, David Joseph; **WALD**, Stephen G., "Nezikin", *Encyclopaedia Judaica*, XV/ 245-246, Keter Yay., ABD, 2007.

BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (256/870), *Sahihu'l Buhârî* (thk. Muhammed Zühayr b. Nâsır), I-IX, Dâru Tugin-Necât, 1. Baskı, ys.,1422.

BURSEVÎ, İsmail Hakkı (1725), *Rûhu'l- Beyân*, I-X, Daru'l Fikr, Beyrut, 1127.

BÜRDECÎ, Ebu Bekir Ahmed b. Hârûn (301/913), *Men Ravâ ani'n- Nebî min'es-Sahâbeti fi'l-Kebâir* (thk. Muhammed b. Türkî), Dâru Atlasü'l-Hadrâ, Suûdî Arabistan, 2005.

CANDAN, Abdurrahman, "İslam Hukukunda Yemin ve Ahlakilik", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 15, s. 431-452, Konya, 2010.

CESSÂS, Ebû Bekir Ahmed b. Alî er-Râzî (370/971), *Ahkâmu'l-Kur'an* (thk. Muhammed Sadık), I-V, Daru İhyaü't-Türasi'l-Arabi, Beyrût, 1405.

CEVHERÎ, İsmâîl b. Hammâd (393/1003), es-Sihah Tâcu'l-Lüğa ve Sihâhu'l-Arabiyye (thk. Ahmed Abdu'l-Ğafûr), I-VI, Dâru'l-İlmi'l-Melâyîn, 4. Baskı, Beyrût, 1987.

CERRAHOĞLU, İsmail, "Kur'an-ı Kerîm ve Hanifler", *AÜİFD*, S.11, s. 81-92, Ankara, 1963.

COHN, Haim Hermann, "Herem", *Encyclopaedia Judaica*, IX/ 10-16, Keter Yay., ABD, 2007.

CÜRCÂNÎ, Ali b. Muhammed b. Ali (816/1413), *Kitâbu't-Ta'rîfât*, Daru'l-Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût, 1983.

DAĞCI, Şamil, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, DİB Yay., 2. Baskı, Ankara, 1999.

DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah (255/868), *Sünen* (thk. Hüseyin Selim Esad), I-IV, Dâru'l- Muğnî, Suûdî Arabistan, 2000.

DEMİRAY, Kemal, **ALAYLIOĞLU**, Ruşen, *Ansiklopedik Türkçe Sözlük*, İnkılap Yay., 9. Baskı, İstanbul, 2004.

DİHLEVÎ, Ebu Abdilazîz Kutbüddîn Şah Veliyyullâh (1176/1762), *Huccetullâhi'l-Bâliğa* (thk. Syyd Sâbık), I-II, Dâru'l-Cibt, Beyrût, 2005.

EBÛ HANÎFE, Nûman b. Sâbit (150/767), *Fıkhu'l- Ekber*, Mektebetü'l- Furkan, Suûdî Arabistan,1999.

EBÛ HAYYÂN, Muhammed b. Yusuf el-Endelûsî (745/1344), *Bahru'l-Muhit* (thk. Sıtkı Muhammed Cemil), I-X, Daru'l-Fikr, Beyrût, 1420.

el- ASKERÎ, Ebû Hilâl Yahya b. Mihrân (395/1005), *Mücemü'l Furûku'l- Lugavî* (thk. Beytullah Bayat), Müessesetü'n-Neşru'l İslamî, 1. Baskı, ys.,1412.

el- EZHERÎ, Muhammed b. Ahmed (370/980), *Tehzîbu'l-Luğa*, I-VIII, Daru İhyâü't-Türasi'l-Arabi, Beyrût, 2001.

el- HÂRİZMÎ, Muhammed b. Ahmed b. Yusuf (387/997), *Mefâtihu'l-Ulûm* (thk. İbrâhim Ebyari), Dâru'l- Kütübü'l-Arabî, ys.,ts.

el- HUSARÎ, Abdülhamîd Ahmet, *es-Siyâsetül Cezâiyyetü*, I-II, Darul Cibit, 3. Baskı, Beyrût, 1993.

ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Zehraveyn Yay., İstanbul, 2014.

el-MÛNZİRÎ, Ebu Muhammed Zekiyyuddîn (656/1258), *Et-Terğib ve't-Terhib*, I-IV, Daru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût, 1417.

ERDEM, Hüsamettin, "Dini Ahlak ve İlahi Dinlerden Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık'daki Bazı Ahlaki Meselelere Mukayeseli Bir Yaklaşım", *SÜİFD*, S.3, s. 225-254, Konya, 1990.

ERTURHAN, Sabri, *İslam Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar*, Rağbet Yay., ys., 2008.

es- SEVRÎ, Ebû Abdillâh Süfyan (161/778), *Tefsîr'u-s Sevrî*, Daru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût, 1983.

FÂRÂBÎ, İshak b. İbrâhim b. Huseyn (350/961), *Mücem Divânü'l Edep* (thk. Dr. Ahmet Muhtar Ömer), I-IV, Müessesetü Dâru'ş-Şâb lis-Sahâfeti ve't-Tabâati ve'n-Neşr, Kâhire,2003.

FAZLURRAHMAN, Mâlik (1988), *İslam Geleneğinde Sağlık ve Tıp* (trc. Adnan Bülent Baloğlu, Adil Çiftçi), Ankara Okulu Yay.,Ankara, 1997.

FERRÂ, Ebû Zekerriyya Yahyâ b. Ziyâd (207/822), *Meâni'l-Kur'an* (thk. Ahmet Yusuf Necati), I-III, Dâru'l Mısıryye li't-Te'lif ve't- Terceme, 1. Baskı, Mısır, ts.

FÎRÛZÂBÂDÎ, Ebü't- Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb (816/1413), *el-Kâmûsu'l- Muhît* (thk. Mektebetü Tahkîki't-Türâsi fi Müesseseti'r-Risâle), Beyrût, 2005.

GAZZÂLÎ, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed (505-1111), *İhyâ-i Ulûmud- Dîn*, I-IV, Dâru'l- Mârif, Beyrût, ts.

_____, *Mîzânü'l- Amel* (thk. Süleyman Dünya), Dâru'l- Maârif, Mısır, 1964.

GÖKMENOĞLU, Hüseyin Tekin (2014), *İslam'da Şahsiyet Hakları*, TDV Yay., Ankara, 1996.

_____, “Kur’ân- Kerîm’de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 2, s.117-129, Konya, 2003.

GÖLCÜK, Şerafettin; **TOPRAK**, Süleyman, *Kelam*, Tekin Kitabevi, 5. Baskı, Konya, 2001.

GÖREGEN, Mustafa; **GÖNÜL**, Turan, “Yahudilik’te Zinâ Suçunun Karşılığı Olan Recm’in İnsan Hayatı ve Ailenin Kutsallığı Bağlamında İncelenmesi”, *KAÜİFD*, 5/10, s. 70-92, Kars, 2018.

GÜRKAN, Salime Leyla, *Yahudilik*, İsam Yay., Ankara, 2008.

GÖRMEZ, Mehmet (Edt.), *Hadislerle İslam*, DİB Yay., 2. Baskı, Ankara, 2013.

HALÎL B. AHMED, Ebu Abdirrahmân (170/791), *Kitâbü'l- Ayn* (thk. Mehdi Mahzûmî; İbrâhim Sâmerâî), I-VIII, Dâru Mektebetü'l- Hilal, ys., ts.

HARMAN, Ömer Faruk, “Günah”, *DİA*, XIV, 285-286, İstanbul, 2010.

HASANOV, Eldar, “Nuh kanunları ve Nühîlik”, *İSAM*, İstanbul, 2015.

_____, “Nuh Kanunlarının Kökeniyle İlgili Görüşler Üzerine”, *İTOBİAD*, 1/1, s. 200- 224, İstanbul, 2012.

_____, “Yahudi Şeriatında Recm Cezası”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.12, s. 183-200, Konya, 2008.

HEMMÂM B. MÜNEBBİH, Ebu Ukbe (132/750), *Sahîfetü Hemmam b. Münebbih*, Mektebetü'l- İslâmî, Beyrût, 1987.

HÖKELEKLİ, Hayati, “İntihar”, *DİA*, XXII, 351-353, İstanbul, 2000.

ISFAHÂNÎ, Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed er-Râgıb (502/1108), *el- Müfredât fî Garîbi'l- Kur'ân*, Kahraman Yay., İstanbul, 1986.

_____, *Tefsîru Ragıp el- Isfahânî*, I-IV, Dâru'l- Vatan, Riyad, 2003.

IZUTSU, Toshihiko, *Kur'ân da Dini ve Ahlaki Kavramlar* (çev. Selahaddin Ayaz), Pınar Yay., 4. Baskı, İstanbul, 2011.

İBN ABDİ'L-BERR, Ebu Amr Yusuf b. Abdullah, *Et-Temhîd Lima fî'l-Muvatta Mine'l-Meânî ve'l-Esanîd* (thk. Mustafa b. Ahmet el-Ulvî), I-XXIV, Vizâratü'l- Umûmi'l-Evkâf ve'ş-Şuûnü'l-İslâmiyye, Fas, 1387.

İBNÜ'L-ARABÎ, Ebu Bekir (543/1148), *Ahkâmul'- Kur'ân*, I-IV, Daru'l- Kütübü'l İlmiyye, 3. Baskı, Beyrût, 2003.

İBNÜ'L-CEVZÎ, Cemâlû'd-Dîn Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali (597/1201), *Nüzhetü'l- A'yûn en- Nevâzir fî İlmi'l- Vücûh ve'n-Nevâzir* (thk. Muhammed Abdülkerîm Kâzım), Müessesetü'r-Risâle, Beyrût, 1984.

_____, *Zâdü'l-Mesîr fî ilmi't-Tefsîr* (thk. Abdürrezzak el- Mehdî), I-IV, Dâru'l-Kitâbü'l-Arabî, Beyrût, 1422.

İBN CÜZEY, Muhammed b. Ahmed (741/1340), *et-Teshîl li Ulûmu't-Tenzîl* (thk. Abdullah Halidî), I-II, Dâru'l Erkam b. Ebi'l- Erkam, Beyrût, 1416.

İBN EBÎ HÂTİM, Ebû Muhammed Abdurrahman er-Râzî (327/939), *Tefsîru İbn Ebî Hâtim* (thk. Es'ad Muhammed Tayyip), I-IX, Mektebetü'n-Nizâr- Mustafa el-Bâz, 3.Baskı, ys., 1998.

İBN HACER el- HEYTEMÎ, Ebu'l- Abbas Şihâbüddîn (974/1567), *ez-Zevâcîr an İktisâbi'l- Kebâir*, I-II, Darul fikr, Beyrût, 1987.

İBN HAZM, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd ez-Zâhirî (456/1064), *el- İhkâm fî Usûlü'l- Ahkâm* (thk. Ahmed Muhammed Şakir), I-VIII, Dâru'l- Âfâku'l- Cedîde, Beyrut, ts.

İBN HİŞAM, Ebu Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik (218/833), *Sîretü'n- Nebeviyye*(thk. Mustafa Saka), I-II, Şerîketü Mektebetü ve Matbaatü Mustafa El-Bâbî, Mısır, 1955.

İBN KESÎR, Ebu'l-Fidâ İsmâil b. Ömer (774/1372), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, I-IX, Dâru'l- Kütübü'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrût,1419.

_____,*el- Bidâye ve'n- Nihaye* (thk. Ali Şîrî), I-XIV, Dâru İhyâü't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1988.

İBN KUTEYBE, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim (276/889), *Garîbu'l- Kur'ân*, Dâru'l Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût, 1978.

_____,*Garîbu'l- Hadîs* (thk. Abdullah Ciburi), I-III, Matbaatü'l-Âni, Bağdat, 1397.

İBN MANZÛR, Muhammed b. Mükerrrem (711/1311), *Lisân'ül-Arab*, I-XV, Daru's-Sadr, 3. Baskı, Beyrût, 1414.

İBN-İ MÂCE, Ebû Abdillâh Muhammed el-Kazvinî (273/886), *Sünen* (thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I-II, Dâru İhyâü'l- Kütübü'l- Arabî, ys., ts.

İBNÜ'L MÜNZİR, Ebu Bekr Muhammed b. İbrâhim (318/930), *el- İgnâ'* (thk. Abdullah b. Abdülaziz), ys., 1408.

_____, *Tefsîri İbn Münzir* (thk. Sâd b. Muhammed), I-II Dâru'l- Muâsir, Medîne, 2002.

KALKAN, Ahmed, *Ansiklopedik Kuran Kavramları ve Güncel Yansımalar*, I-X, Davud Emre Yay., İstanbul 2011.

KARAFÎ, Ebu'l- Abbas Şihâbüddîn (684/1285), *Envâru'l- Burûk fî Envâi'l- Furûk*, I-IV, Âlemü'l- Kütüp, ts.

KARAMAN, Hayrettin, *Laik Düzendeki Dini Yaşamak*, I-IV, İz Yay., İstanbul, 1997.

KÂSÂNÎ, Alâuddîn Ebu Bekr b. Mes'ûd (587/1191), *Bedâiu's-Sanaî fî Tertibi's-Şerâi*, I-VII, Daru'l- Kütübü'l-İlmiyye, Beyrût, 1986.

KATAR, Mehmet, "Tevrat'ın Lût Kıssası Üzerine Bir Araştırma", *AÜİFD*, S.1, s. 57-76, Ankara, 2007.

KAZVÎNÎ, Zekeriyya b. Muhammed (682/1283), *Mu'cemü Mekâyisul-Luğa*(thk. Abdüsselam Muhammed Harun), I-VI, Daru'l- Fikr, Beyrût, 1979.

KIYAK, Abdülkadir, "Yahudilikte Ahlak, Değer ve İdeal İnsan Tasavvuru", *Uluslararası İnsani Değerlerin Yeniden İnşâası Sempozyumu* (19-21 Haziran, 2014), Edt. Cengiz Gündoğdu, s. 133-148, Erzurum, 2015.

KİTÂB'I- MUKADDES, Eski ve Yeni Ahit, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 2011.

KURT, Ali Osman, Yahudilik'te Sürgün Teolojisi: "Tanrısal Bir Ceza Olarak Sürgün", *Diyanet İşleri Dergisi*, 9/25, s.61-78, Ankara, 2006.

KURTUBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekir (671/1272), *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, I-XX, Dâru'l- Kütübü'l- Mısriyye, Kâhire, 1964.

KUŞEYRÎ, Ebu'l-Kâsım Zeynüslâm Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik (465/1072), *Letâifu'l-İşârat Tefsîru Sûfi Kâmil li'l-Kur'âni'l-Kerîm* (thk. İbrâhim Besyûnî), I-III, el-Hey'etü'l-Mısriyyeti'l-Âmmeti li'l-Kitâb, 3. Baskı, ts.

KUTUP, Seyyid İbrâhîm (1966), *fî Zilâli'l-Kur'ân*, I-VI, Dâru's-Şurûk, 17. Baskı, Beyrût, 1412.

MÂMER B. RÂŞİT, Ebu Urve es- San'ânî (153/770), *Câmi'*, I-II, Mektebü'l-İslâmî, 2. Baskı, Beyrût, 1403.

MÂLİK B. ENES, Ebu Abdillâh el- Yemânî (179/795), *Muvattâ* (thk. Muhammed Mustafa Âzamî), I-VIII, Müessesetü Zayid b. Sultan, ys., 2004.

MÂTURÎDÎ, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd (333/944), *Te'vilâtü Ehli's-Sünne -Tefsîru'l-Mâturîdî* (thk. Mecdî Baslûm), I-X, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrût, 2005.

MÂVERDÎ, Ebu'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb (450/1058), *el- Hâvi'l-Kebîr* (thk. Ali Muhammed Muavviz; Âdil Ahmed Abdülmevcûd), I-XVIII, Dâru'l-Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût. 1999.

_____, *en-Nuketu ve'l-Uyûn -Tefsîru'l-Mâverdi* (thk. Es-Seyyid b. Abdumaksûd b. Abdirrahman), I-VI, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût ts.

MEVDÛDÎ, Ebu'l-A'lâ (1979), *Tefhîmu'l-Kur'ân*, I-VII, İnsan Yay., 2. Baskı, İstanbul, 1997.

MÜSLİM, Ebu'l-Huseyn b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbüri (261/875), *Sahîhu'l-Müslim*, I-V, Dâru İhyâü't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, ts.

NEHHÂS, Ebû Ca'fer (338/950), *Meâni'l-Kur'âni'l-Kerîm* (thk. Muhammed Ali es-Sâbûnî), I-VI, Câmîatü Ümmü'l-Kura, Mekke, 1409.

NESÂÎ, Ebû Abdurrahman Ahmed (303/915), *Sünen*, I-IX, Mektebu'l-Matbûatü'l-İslamiyye, Halep, 1986.

NESEFÎ, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd (710/1310), *Medâriku't-Tenzil ve Hakaiku't-Tevil*, I-III, Dâru'l-Kelîmu't-Tayyib, Beyrût, 1998.

NÎSÂBÛRÎ, Nazmuddîn el-Hasen b. Muhammed b. Hüseyin el-Kummî (553/1158) *Ğarâibu'l-Kur'ân ve Reğâibu'l-Furkân* (thk. Zekerîyya Amîrân), I-VI, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût 1996.

ÖZDEŞ, Talip, *Kur'ân ve Nesh Problemi*, Fecr Yay., 2. Baskı, Ankara, 2018.

_____, "Sosyal Değişim Olgusundan Hareketle Kur'ân'ın Tarihsel Olduğu Tezi Üzerine Bir Değerlendirme", *CÜİFD*, 7/1, s. 183-197, Sivas, 2003.

ÖZTÜRK, Nermin, "İlahi Dinlerde Yemin Kefaret ve Kurban", *Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi*, Konya, 1996.

PAÇACI, Mehmet, "Kur'ân ve Ben Ne Kadar Tarihseliz", *İSAM*, 9/1-2-3-4, Ankara, 1996.

PETERS, Francis E., İbrâhim'in Çocukları (terc. Nurşan Üstüntaş), Kozmik Yay., İstanbul, 2005.

RÂZÎ, Ebu Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer (606/1209), *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî -Tefsîru'l-Kebîr- Mefâtîhu'l-Ğayb*, I-XXXII, Dâru İhyâü't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, 1420.

REŞİD RIZÂ, Muhammed (1935), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, I-XII, Heyetü'l-Mısriyye, Mısır, 1990.

SÂBIK, Seyyid, *Fıkhu's-Sünne*, I-III, Dâru'l-Kâtibu'l-Arabî, 3. Baskı, Beyrût, 1977.

SA'LEBÎ, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim (427/1035), *el-Cevâhir'il Hisân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, I-V, Dâru İhyâü't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, 1418.

SEM'ÂNÎ, Ebu'l- Muzaffer Mansûr b. Muhammed (489/1096), *Tefsîru's- Sem'ânî* (thk. Yâsir b. İbrâhim; Ğanîm b. Abbâs), I-VI, Dâru'l-Vatan, Riyâd, 1997.

SERAHSÎ, Muhammed b. Ahmed (483/1090), *el- Mabsût*, , I-XXX, Dâru'l- Mârifê, Beyrût, 1993.

_____, *Usûlü's-Serahsî*, I-II, Dâru'l- Mârifê, Beyrût, ts.

SİCİSTÂNÎ, Ebu Süleyman Muhammed b. Tahir (391/1001), *Garîbü'l- Kur'ân*, Dâru Kutbiyye, Sûriye, 1995.

SÖNMEZ, Vecihi, "İslam İnancında Günah Kavramı", *Kelam Araştırmaları Dergisi*, S.28, s.42-66, Van, 2017.

SUYÛTÎ, Celaledin(911/1505); **MAHALLÎ**, Celaledin(864/1459), *Tefsîr'u - Celâleyn*, Dâru'l- Hadis, Kâhire, ts.

SUYÛTÎ, Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr (911/1505), *ed-Durru'l-Mensûr fi't-Tefsîri bi'l-Me'sûr*, I-VIII, Dâru'l-Fikr, Beyrût, ts.

ŞÂFÎÎ, Ebu Abdillâh Muhammed b. İdris (204/820), *Tefsîr'i- İmâm Şâfîî* (thk. Ahmet b. Mustafa Ferran), I-III, Dâr'u-t Tedmiriyye, Suûdî Arabistan, 2006.

_____, *Müsned-i Şâfîî*, Dâru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût, 1979.

_____, *el- Ümm*, I-VIII, Dâru'l- Mârifê, Beyrût, 1990.

ŞÂTİBÎ, Ebu İshak İbrâhim b. Mûsâ (790/1388), *Muvâfakât* (thk. Ebu Ubeyde Meşhur b. Hasen), I-VII, Dâru İbn Affân, ys., 1997.

ŞEVKÂNÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali (1250/1834), *Fethu'l- Kadîr*, I-VI, Dâru İbn-i Kesîr, Beyrût, 1414.

_____, *Neylü'l- Evtâr*, I-VIII, Dâru'l- Hadîs, Mısır, 1993.

ŞİRÂZÎ, Ebu İshak Cemâlüddîn İbrâhim b. Ali (476/1083), *el-Mühezzeb fi Fikhi İmam-ı Şâfîî*, I-III, Dâru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût, ts.

TABERÎ, Ebû Câ'fer Muhammed b. Cerîr (310/922), *Tefsîru't-Taberî Câmiu'l- Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân* (thk. Ahmet Muhammed Şakir), I-XXIV, Müessesetü'r-Risâle, ys.,2000.

TAHÂVÎ, Ebu Câfer Ahmed b. Muhammed (321/933), *Ahkamu'l- Kur'âni'l- Kerîm* (thk. Sâdettin Önal), I-II, Merkezü'l- Buhûsü'l- İslâmiyye, İstanbul, 1998.

TA-SHMA, Israel Moses, "Karet", *Encyclopaedia Judaica*, XI/ 806, 807, Keter Yay., ABD, 2007.

TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed (279/892), *Sünen*, I-VI, Dâru'l- Garbi'l-İslâmî, Beyrût, 1998.

TUNÇ, Cihad, “Kelam İlminde Büyük Günah Meselesi”, *AÜİFD*, C.23, s. 325-342, Ankara, 1979.

TÜMER, Günay; **KÜÇÜK**, Abdullah, *Dinler Tarihi*, 2. Baskı, Ankara, 1993.

UDEH, Abdülkâdir (1907/1954), *et-Teşrîu'l- Cinâi'l -İslâmî*, I-II, Dâru'l- Kâtibu'l-Arabî, 2. Baskı, Beyrût, 1964.

UKBERÎ, Ebu'l- Bekâ Muhibbüddîn Abdullah b. el- Huseyn (616/1219), *et-Tibyan fi İrâbi'l- Kur'ân* (thk. Ali Muhammed El- Becâvî), I-II, İse'l- Bâbî el- Halebî, ys.,ts.

ÜNAL, Ali, *Kur'ân'da Temel Kavramlar*, I-II, Beyan Yay., İstanbul, 1986.

VÂHİDÎ, Ebu'l-Huseyn Ali b. Ahmed (468/1076), *Esbâbu'n-Nüzûl* (thk. Isam b. Abdü'l- Muhsin), Dâru'l- Islah, Dammam, 1992.

_____, *el-Vasût fi Tefsîri'l- Kur'ân'il- Mecîd* (thk. Şeyh Âdil Ahmed Abdü'l- Mevcût), I-IV, Dâru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrut, 1994.

_____, *el- Vecîz fi Tefsîri'l-Kitab'il- Aziz*, Dâru'l-Kalem, Beyrût, 1415.

VANLIOĞLU, Ahmet, “Zinâ ve Zararları”, *Diyanet İlmi Dergisi*, 28/4, s.37-52, İstanbul, 1992.

YAHYA B. SELLÂM, Ebu Zekeriyya (200/815), *Tefsîri Yahya b. Sellâm* (thk. Hint Şelbi), I-II, Dâru'l- Kütübü'l- İlmiyye, Beyrût, 2004.

YAMAN, Sevde, “Tevrat'a Göre İnsan Hayatı ve Onurunun Kutsallığı”, *İTOBİAD*(Yahudilik Özel), 5/2, s. 338-354, İstanbul, 2016.

YILMAZ, Muhammet, “Kur'ân'da Büyük Günah Kavramı”, *CÜİFD*, 15/2, s.255-276, Sivas, 2011.

YİĞİT, Yaşar, “İnsanlık Onur ve Şerefının Korunması Açısından Kazf Suçu ve Cezasının Değerlendirilmesi”, *Marife*, 3/1, s. 107-117, Konya, 2003.

_____, “İslam Ceza Hukuku Açısından Ötenazi ve Hukûkî Sonuçları”, *İSAM*, 16/3, s.337-349, Ankara, 2003.

YİĞİTOĞLU, Mustafa, “Yahudilik ve İslam'da Zinâ Suçu ve Cezası”, *İTOBİAD*, 5/2, s. 271-297, İstanbul, 2016.

YÜKSEL, Ahmet, Kur'ân'da “Fuhş” kavramı, *OMÜİF*, s.175-183, Samsun, ts.,.

YÜKSEL, Yakup, “Müfessir Tahir b. Âşur'un et-Tahrîr ve't-Tenvîr Adlı Eserinde Rüşvet ve Faiz Yorumu”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/7,s. 225-241, Gümüşhane, 2015.

ZEBİDÎ, Muhammed b. Muhammed Abdurrezzâk el-Huseynî Ebu'l-Fazl (1205/1790), *Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, I-XXXX, Dâru'l-Hidâye, Beyrût, ts.

ZECCÂC, Ebû İshâk İbrâhim b. es-Serî (311/923), *Meâni'l-Kur'ân ve İ'râbuhû* (thk. Abdulcelîl Abduh Şelebî), I-V, Âlemu'l-Kütüb, 1. Baskı, Beyrût 1988.

ZEMAŞERÎ, Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer (538/1144), *Tefsîru'l-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vucûhi't-Te'vil*, I-IV, Dâru'l- Kitâbu'l- Arabî, Beyrût, 1407.

ZEHEBÎ, Ebu Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed (748/1348), *Kitabü'l-Kebâir*, Dâru'n-Nedveti'l- Cedîde, Beyrût, ts.

ZEYLAÎ, Osman b. Ali (743/1343), *Tebyînu'l-Hakâik Şerhu Kenzü'd- Dakâik ve Hâşiyetü'ş-Şelbî*, I-VI, Matbaatü'l-Kübrâ, Kâhire, 1313.

http://www.sevivon.com/index.php?option=com_search&Itemid=3.

http://www.sevivon.com/index.php?option=com_search&Itemid=3.